

**TA 2022/19, TA 2022/22.
ARKEOLOGISKE UNDERSØKELSER VED SELBU KIRKE**

Selbu kommune, Trøndelag

Rullestad, Silje Sandø og Valstrand, Nina E.

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel TA 2022/19, TA 2022/22. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke Selbu kommune, Trøndelag	Rapporttype/nummer NIKU Rapport 354	Publiseringsdato 28.05.2024
	Prosjektnummer 1022371, 1022475	Sider 88
	Avdeling Arkeologi	Tilgjengelighet Åpen
Forfatter(e) Rullestad, Silje Sandø og Valstrand, Nina E.	ISSN 2703-7797 ISBN 978-82-8101-503-6	Oppdragstidspunkt / periode utført 19.9.-7.10 og 21.11- 02.12.2022
	Forsidebilde Da64602_081, Da64602_157, Da64602_166.	

Prosjektleder Silje Sandø Rullestad
Prosjektmedarbeider(e) Silje Sandø Rullestad, Ingeborg Sæhle, Karen Ørbog Oftedal, Nina E. Valstrand, Heidi Tangen Eriksen
Kvalitetssikrer Ann Kathrin Jantsch

Oppdragsgiver / finansiert av Selbu kommune
--

<p>Sammendrag</p> <p>Rapporten omhandler NIKUs arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke, gjennomført i perioden september-desember 2022. Undersøkelsen ble utført som en «2-trinns undersøkelse» hvor det først ble foretatt en arkeologisk overvåking av tiltaket innenfor middelalderkirkegården ned til <i>in situ</i> graver. Deretter ble det utført en arkeologisk utgravning av de påviste gravene. Den arkeologiske undersøkelsen påviste totalt 40 graver innenfor tiltaksområdet. Gravene ble påvist på en dybde mellom ca. 0,5 – 1,0 m under dagens overflate, som ligger på ca. 174,5 moh. 20 graver ble påvist på sørsiden av kirken og 20 på nordsiden. 21 av 40 graver kunne bevares <i>in situ</i>. 19 graver ble utgravd arkeologisk. 13 av disse hadde bevarte levninger som ble samlet inn, mens de resterende hadde ikke spor etter skjelett og var kun bevart i form av gravfyll/gravkutt eller kiste. Bein og kisterester har blitt datert både til 12-1300-tallet og til etterreformatorisk tid. Det ble også funnet to større beingroper, men levningene fra disse ble gjenbegravd på kirkegården. Det ble i tillegg påvist en kokegropsrest og et brannlag datert til 6-700-tallet. Dette viser aktivitet på stedet forut for kirken. Mesteparten av grøften består fortsatt av kirkegårdsjord. Det er derfor sannsynlig at det befinner seg flere graver innenfor grøften på ca. 1,0 m dybde, i tillegg til gravene som ble dokumentert og bevart <i>in situ</i>. Dersom det på et tidspunkt skal gjøres inngrep innenfor middelalderkirkegården utenfor grøftraseen, kan man, basert på erfaringene fra denne undersøkelsen, forvente å påtreffe graver fra ca. 0,50 m dybde (ca. 174 moh.). Det kan likevel ikke utelukkes at graver kan ligge enda grunnere enn dette innenfor enkelte områder.</p> <p>Abstract</p> <p>This report details the results from the archaeological excavation at Selbu church in Selbu, Trøndelag county, Norway which took place in September- December 2022. The excavation uncovered traces of 40 burials from both the medieval period and post-medieval periods. 19 graves were excavated, while the rest could be preserved <i>in situ</i>. 13 of the 19 graves had skeletal remains preserved. Two charnel deposits were also found within the medieval graveyard. The excavated skeletal remains from these were reburied in the churchyard. A cooking pit and a layer of burnt sand and charcoal dated to AD 600-700 represent traces of activity here in the centuries before the medieval church was built.</p>

Emneord Kirkegård; middelalder, graver; skjelett; middelalderkirke, beingrop, kokegrop
Keywords Graveyard; medieval; burials; skeleton; medieval church, charnel deposits, cooking pit

Kontorleder
 Ann Kathrin Jantsch

Saksnummer hos forvaltningsmyndighet	22/01286-3, 202138956-16, 21/03197-17, 202138956-25
Kulturminne-ID	85415
Lokalitetsnavn	Selbu kirke
Gnr/bnr.	67/1
Adresse, kommune, fylke	Selbu kirke, Gjelbakken 14, Selbu kommune, Trøndelag
Aksesjonsnummer	2022/179
Museumsnummer	T28880-T28894
Intrasis-prosjektnummer	TA 2022/22, Selbu kirke, kirkegård
Foto-/filmnummer	Da64602
Tilstedeværelse av automatisk fredede kulturminner	Ja
TA-nummer	TA2022/19, TA 2022/22
Askeladden prosjektnummer	720

Forord

Denne rapporten omhandler NIKUs arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke, gjennomført i perioden september-desember 2022. Undersøkelsen ble utført som en såkalt «2-trinns undersøkelse», som vil si at det først ble foretatt en arkeologisk overvåking av tiltaket ned til *in situ* graver. Deretter ble det prosjektert for og utført en arkeologisk utgravning av de påviste gravene.

NIKU vil takke tiltakshaver Selbu kommune ved John Renå og Jostein Moslet samt Kirkelig Fellesråd ved tidligere kirkeverge Gjertrud Laukvik og kirkegårdsarbeider Ola Dalheim for godt samarbeid gjennom prosjektet. I tillegg vil vi takke entreprenør Kyllø AS for tilrettelegging under feltarbeidet.

Rapporten er skrevet av prosjektleder Silje Sandø Rullestad. Alle kart er utarbeidet av Ingrid Halvorsen og Silje Sandø Rullestad. De menneskelige levningene er analysert av bioarkeolog Nina Elisabeth Valstrand, og det osteologiske kapittelet i rapporten er skrevet av henne. De humanosteologiske levningene er katalogisert og pakket av Heidi Tangen Eriksen.

Silje Sandø Rullestad

Prosjektleder

Trondheim 28.05.2024

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	11
1.1	Saksgang og administrativ bakgrunn	11
1.1.1	Endringer	11
1.2	Tiltakets omfang	12
1.3	Kulturhistoriske forhold	13
1.4	Problemstillinger	14
2	Metode og gjennomføring	14
2.1	De menneskelige levningene	16
2.2	Naturvitenskapelige prøver	16
3	Resultater	17
3.1	TA 2022/19. Prosjekt 1022371 – Arkeologisk overvåking av graving av dreneringsgrøfter	17
3.1.1	Grøft A	17
3.1.2	Grøft B	19
3.1.3	Grøft C	21
3.1.4	Grøft D	25
3.1.5	Grøft E	27
3.1.6	Grøft F	28
3.1.7	Grøft G	31
3.1.8	Grøft H	35
3.1.9	Grøft I	36
3.2	Oppsummering	38
3.3	TA 2022/22. Prosjekt 1022475 – Arkeologisk utgravning av <i>in situ</i> graver	38
3.3.1	Graver og kirkegårdsjord	38
3.3.2	Andre strukturer	69
4	Osteologisk analyse – Sammenfatning av humanosteologiske data, Selbu kirke	74
4.1	Gravene, levningene og prosessen	74
4.1.1	Graver og gravlegging	74
4.1.2	Bevaring og tilstand	75
4.1.3	Rengjøring, katalogisering og pakking av de menneskelige levningene	75
4.1.4	Arbeid med menneskelige levninger og etikk	75
4.2	Metode: Dokumentasjon og analyse av osteobiografiske data	76
4.2.1	Aldersvurdering	76
4.2.2	Vurdering av biologisk kjønn	76
4.2.3	Øvrig informasjon osteobiografiske data	77
4.3	Resultat: Osteobiografiske data fra levningene ved Selbu Kirke	79
4.3.1	Gravene oppsummert	79
4.3.2	Aldersvurdering	81
4.3.3	Vurdering av biologisk kjønn	82
4.3.4	Helse og livsstil	82
4.4	Sammendrag	83
5	Oppsummering og kort diskusjon av faglige problemstillinger	85
6	Litteratur	87
7	Vedlegg	88
7.1	Naturvitenskapelige rapporter	88
7.2	Feltdokumentasjon	88
7.3	Funn	88

Figurliste

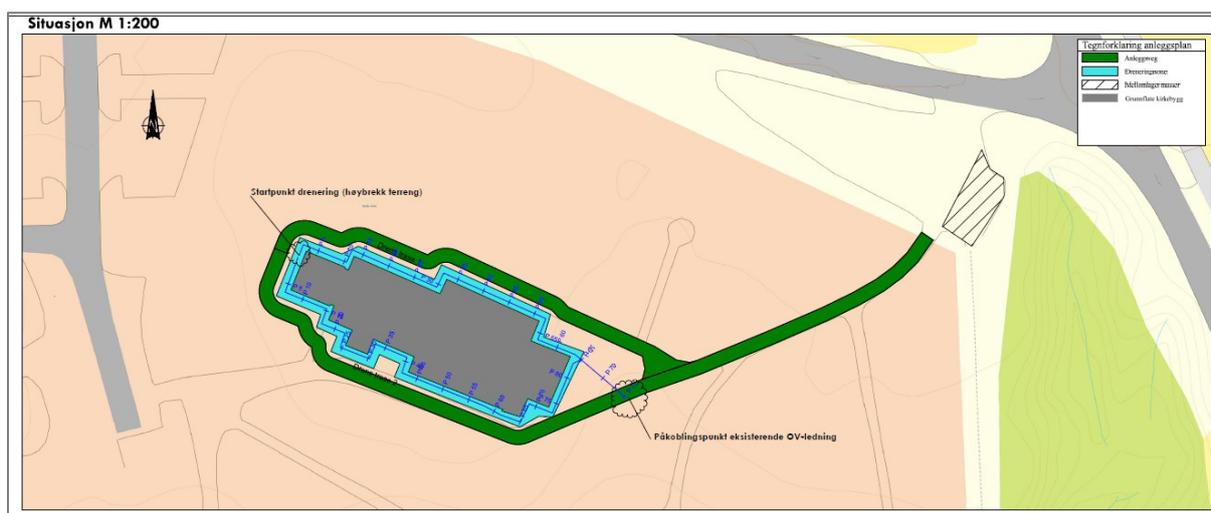
Figur 1. Kart over tiltaket vedlagt tiltakshavers søknad.....	11
Figur 2. Kart hentet fra Askeladden som viser utstrekningen av middelalderkirkegården markert med rødt.	12
Figur 3. Oversikt over de ulike byggefasene til Selbu kirke. Illustrasjonen finnes på veggen inne i våpenhuset. Foto: NIKU.	14
Figur 4. Kart over grøftene A-I som viser plasseringen av de 17 påviste gravene samt to beingroper.	17
Figur 5. Grøft A ble gravd på vestsiden av tårnet. Da64602_012.	18
Figur 6. Stratigrafien i grøft A. Da64602_014.	18
Figur 7. Kokegropsbunn ved det nordvestre hjørnet av tårnet i grøft B. Kokegropen er datert til merovingertid. Da64602_004.	19
Figur 8. Øverste bilde: Avdekking av beingrop i grøft B. I all hovedsak kranier og rørbein som kommer frem. Da64602_008. Midterste bilde: Tømming av beingrop med gravemaskin. Massene inneholdt også noe tegl. Da64602_006. Nederste bilde: Beingropen fortsatte mot nord og resten er bevart <i>in situ</i> . Da64602_016.	20
Figur 9. Grav 1 i grøft C etter noe opprens. Da64602_018.	21
Figur 10. Grav 1. Kraniet ligger ikke <i>in situ</i> da det ble med opp ved maskingraving. Naturlig undergrunn synlig i profil. Da64602_040.	22
Figur 11. Grav 2 i grøft C. Graven besto av tydelige kisterester og kraniedeler i sør. Bildet er tatt mot sørvest. Da64602_021.	22
Figur 12. Gravstøtter orientert nordøst-sørvest like nord for grøft C. Korset i forgrunnen tilhører en grav fra slutten av 1800-tallet. Bildet er tatt mot nordøst. Da64602_063.	23
Figur 13. Grav 4 i grøft C besto av skjelettdeler og en mulig kisterest i øst. Grav 5 synlig i profilveggen. Bildet er tatt mot nord. Da64602_028.	24
Figur 14. Eksempler på områder som kan være spor etter graver. Bildet øverst viser et område med dårlig bevarte bein i grå spettete fyllmasse som kan være et gravfyll. Den mulige gravens utstrekning er stiplet med rødt. Da64602_024. Bildet nederst viser deler av et kranium inntil profilveggen, men det var ikke mulig å se noe mer som kunne knyttes til en grav. Kraniet kunne bevares <i>in situ</i> . Da64602_025.	25
Figur 15. Grøft D med dreneringsrør i betong synlig langs hele nordre grøftekant. Bildet er tatt mot vest. Da64602_037.	26
Figur 16. Grav 6 i grøft D. Den mulige graven besto av et lårbein og et rørbein samt en stripe treverk og det som antagelig er en kistespike. Bildet er tatt mot vest. Da64602_034.	27
Figur 17. Plassering av grøft E. Området markerer avgrensingen av middelalderkirkegården. Da64602_038.	28
Figur 18. Grøft F gikk langs hele tverrskipet og forbi våpenhuset. Påviste graver lengst mot øst ligger tildekt med veiduk. Bildet er tatt mot øst. Da64602_060.	29
Figur 19. Grav 8 i grøft F. Mulig grav med kraniefragmenter synlig. Bildet er tatt mot nord. Da64602_043.	30
Figur 20. Område med bein kalt grav 9 i grøft F. Kun sacrum er synlig på bildet, kraniet ligger i profilveggen på motsatt side. Grav 8 synlig lengst mot øst. Bildet er tatt mot nord. Da64602_044.	30
Figur 21. Grav 11 i grøft F. Synlig kisterest mot sør. Trolig ny grav mot øst. Bildet er tatt mot nord. Da64602_045.	31
Figur 22. Grøft G. I grøften ble det påvist to graver samt et kullholdig lag under/inntil fundamentet. Bildet er tatt mot øst. Da64602_056.	32
Figur 23. Grav 12 i grøft G. Bildet er tatt mot øst. Da64602_057.	33
Figur 24. Grav 13 i profilvegg i grøft G. Bildet er tatt mot sør. Da64602_046.	34
Figur 25. Kullholdig lag inntil/under kirkefundamentet. Bildet er tatt mot nord. Da64602_058.	34
Figur 26. Grøft H med grav 14 synlig inn mot våpenhuset. Bildet er tatt mot øst. Da64602_050.	35
Figur 27. Grav 16 i grøft H. Bildet er tatt mot øst. Da64602_061.	36
Figur 28. Beingrop i grøft I. Det øverste bildet viser plasseringen av beingropen. Bildet er tatt mot nord. Da64602_051. Bildet nederst viser en god del bein som ble liggende <i>in situ</i> i profilveggen mot sør. Bildet er tatt mot sør. Da64602_052.	37
Figur 29. Kart over tiltaksområdet i sørøst hvor blant annet grav 7-10 ble dokumentert.	40

Figur 30. Kart over tiltaksområdet på sørsiden av kirken hvor blant annet grav 11-13, 20 og 23 ble dokumentert.	40
Figur 31. Kart over tiltaksområdet i sørvest hvor blant annet grav 14-17, 19, 21-22, 24-26 ble dokumentert....	41
Figur 32. Kart over tiltaksområdet i nordvest hvor blant annet grav 1, 37 og 38 ble dokumentert.	41
Figur 33. Kart over tiltaksområdet på nordsiden av kirken hvor et stort antall graver ble dokumentert innenfor et relativt lite område.	42
Figur 34. Bildet viser området hvor det ble registrert høyest gravtetthet på nordsiden av kirken. Gravene er markert på bildet – graver markert med grønt er fjernet, mens graver markert med rødt ble bevart <i>in situ</i> . Det kan skimtes flere mulige gravkutt eller kistestriper i området mot øst som ikke ble registrert i felt. Bildet er tatt mot nord. Det er tatt utgangspunkt i Da64602_214.	42
Figur 35. Skjelett SZ508 i grav 1. Gravfyll (SL480) og kistestripe (ST497) er også synlig på bildet. Kraniet ble flyttet på og skadet ved maskingraving og ligger ikke <i>in situ</i> . Bildet er tatt mot nord. Da64602_158.	43
Figur 36. Skjelett SZ517 i grav 3. Underkroppen var noe bedre bevart enn overkroppen, men bevaringsgraden var generelt svært dårlig. Da64602_160.....	45
Figur 37. Kranium SZ526 tilhørende grav 5.....	46
Figur 38. Grav 7 i grøft F. Da64601_067.	47
Figur 39. Grav 8 som trolig var en omrotet grav, evt. flere graver, forstyrret av SS382.....	48
Figur 40. Spredte menneskebein i det som ble registrert som grav 9. Det var ikke mulig å knytte beina til en grav og de ble derfor gjenbegravd. Da64602_079.	48
Figur 41. Kranium og diverse mindre bein i grav 10. Da64602_065.	49
Figur 42. Skjelett SZ350 i grav 11. Store deler av graven var forstyrret slik at deler av høyre overkropp og hele underkroppen manglet. Da64602_099.....	50
Figur 43. Grav 12 representerer trolig ikke en <i>in situ</i> grav, men består antagelig av beinelementer fra flere graver. Da64602_074.....	51
Figur 44. Grav 13 besto av disartikulerte bein i profilveggen som ikke kan tilhøre en og samme grav. Usikkert om det dreier seg om flere <i>in situ</i> graver eller et omrotet område. Da64602_077.	52
Figur 45. Skjelett SZ301 i grav 14. Kranium tilhørende grav 15 synlig lengst mot nordvest. Da64602_068.....	53
Figur 46. Skjelett SZ338 i grav 16. Resten av skjelettet ligger bevart <i>in situ</i> . Da64602_088.....	54
Figur 47. Skjelett SZ353 i grav 19. Graven inneholdt bein fra et foster/spedbarn og kan være rester av et fosterskrin.	55
Figur 48. Skjelett SZ426 i grav 20. Hodeenden av grav 11 synlig øverst, og grav 11 og grav 20 har ligget «hode mot hode».....	56
Figur 49. Skjelett SZ429 i grav 21. Da64602_120.....	57
Figur 50. Skjelett SZ451 i grav 22. Da64602_131.....	58
Figur 51. Kisterest ST447 i grav 23. Samling med diverse beinelementer like øst for graven tolket som en mulig beingrop (SL450), men kan også være et omrotet område. Da64602_135.....	59
Figur 52. Kisterest ST455 i grav 24. Da64602_144.....	60
Figur 53. Grav 25 bestående av to linjer med råtnet treverk som kan representere kisterester fra to graver. Da64602_145.....	61
Figur 54. Skjelett SZ540 i grav 26. Kan tilhøre grav 22, men det er usikkert. Da64602_150.....	61
Figur 55. Skjelett SZ561 i grav 27 bestående av deler av venstre arm. Graven har kuttet grav 3 som ligger i området hvor målestokken er plassert. Gravfyllet i grav 27 var synlig mørkere enn gravfyllet i grav 3 og det var tydelig å se at grav 27 hadde kuttet grav 3. Da64602_177.....	62
Figur 56. Grav 27 ferdig opprenset. To graver dukket opp under; grav 29 og grav 30. Da64602_179.....	63
Figur 57. Grav 28 var synlig som en liten trekant inntil profilveggen. Da64602_171.....	63
Figur 58. Bildet øverst viser gravfyll SL775. Grav 29 har kuttet grav 34 som så vidt kan skimtes like ovenfor nordpilen. Da64602_202. Bildet nederst viser grav 29 nesten tømmt. Da64602_210.....	64
Figur 59. Øverst: Grav 30 bestående av en tydelig kiste hvor fotenden er forstyrret (ST603). Gravkuttet (SK597) var særlig tydelig på nordsiden. Da64602_187. Nederst: Detaljbilde av kranieavtrykk synlig som lysere brune flekker. Flere tenner var bevart i dette området. Da64602_191.....	65

Figur 60. Skjelett SZ821 i grav 31. Kisterest ST785 synlig som en noe mørkere stripe rundt gravfyllet. Da64602_205.	66
Figur 61. Sørlig ende av kiste ST7760 synlig samt toppen av kranium tilhørende skjelett SZ774. Da64602_199.	67
Figur 62. Detaljbilde av tenner og brune flekker fra kraniet tilhørende SZ772 i grav 37. Da64602_194.....	68
Figur 63. Steinpakning SS382 synlig lengst mot øst. I forkant er det mulige stolpehullet SK437 med omrotede menneskebein synlig. Da64602_116.	70
Figur 64. Bildet er tatt under graving av SK437. Større steiner er fjernet og et mørkere fyll er synlig. Flere rørbein ligger i dette fyllet. Da64602_127.	71
Figur 65. Mulig beingrop eller område med forstyrrede graver (SL450). Da64602_136.	72
Figur 66. SL475. Ukjent struktur i område med flere graver. Da64602_142.	72
Figur 67. Området innmålt som SL565 hvor mulige kutt er markert. Bildet er tatt mot nord. Da64602_184.	73
Figur 68. Kistehjørne tilhørende grav 38 er synlig like over målestokken. Da64602_197.....	73
Figur 69. SZ821, Grav 31. Bevaringsgrad, kun mindre fragment bevart av det opprinnelige kraniet og bare fragmenter av tannkroner uten røtter er bevart av tenner.....	74
Figur 70. SZ774, Grav 33. Tafonomi, grønn avfarging etter at beinet har ligget i kontakt med bronselegert metall.	78
Figur 71. SZ350, Grav 11. Tafonomi, grønn avfarging etter at beinet har ligget i kontakt med bronselegert metall.	78
Figur 72. SZ350, individ fra grav 11. Bildet viser lesjon under høyre orbit og ved tannrot premolar høyre side.	82
Figur 73. SZ350, individ fra grav 11. Bildet viser lesjon i ganebeinet høyre side maxilla. Pm2 fra denne siden er også helt nedslitt til roten (ingen bevart krone) – tannen mangler fra bildet	82
Figur 74. SZ426, individ fra grav 20 med tydelige lesjoner venstre overarm og skulderblad rundt skulderleddet.	83

1 Innledning

Selbu kommune søkte Trøndelag fylkeskommune om å foreta dreneringsarbeider rundt Selbu kirke (Figur 1). Bakgrunnen for dette var en tilstandsvurdering av Selbu kirke utført av Nidaros domkirkes restaureringsarbeider (NDR) som påviste fuktskader på kirken. NDR foreslo ulike tiltak for å redusere fuktbelastning rundt kirken og anbefalte at man startet med dreneringsarbeider i grunnen inntil kirkens fasader. Dette var vesentlig for å få bukt med underliggende skader, som igjen kunne medføre sprekkdannelse og avskallinger på selve kirkebygget.

Figur 1. Kart over tiltaket vedlagt tiltakshavers søknad.

1.1 Saksgang og administrativ bakgrunn

Trøndelag fylkeskommune anmodet i den forbindelse om faglig tilrådning fra NIKU 14.3.2022 (ref. 202138956-11). Fylkeskommunen ba samtidig om prosjektplan og budsjett dersom NIKU tilrådet arkeologisk undersøkelse i forbindelse med tiltaket. NIKU oversendte sin tilrådning, samt prosjektplan og budsjett den 03.05.2022 hvor det ble anbefalt å gi dispensasjon med vilkår om arkeologisk overvåking av arbeidet. Riksantikvaren fattet vedtak den 28.06.2022 (ref. 22/01286-3), og fylkeskommunen innvilget dispensasjon for tiltaket den 13.07.2022 (ref. 202138956-16).

Etter at overvåkingen var gjennomført informerte NIKU fylkeskommunen og Riksantikvaren om det totale antall graver som var påvist innenfor tiltaksområdet. Den 10.10.2022 mottok NIKU anmodning om faglig tilrådning, prosjektplan og budsjett fra fylkeskommunen for utgravning av intakte graver (ref. 202138956-22). NIKU oversendte sin tilrådning, prosjektplan og budsjett den 31.10.2022. Riksantikvaren fattet vedtak den 10.11.2022 (ref. 21/03197-17), og Trøndelag fylkeskommune innvilget dispensasjon for tiltaket den 15.11.2022 (ref. 202138956-25).

1.1.1 Endringer

I forbindelse med overvåkingen ble det påvist flere *in situ* graver innenfor tiltaksområdet. NIKU orienterte fylkeskommunen og Riksantikvaren om dette fortløpende i felt. Ettersom det dukket opp flere områder med graver tok gravearbeidet lengre tid fordi det måtte graves i tynde sjikt for å ikke ødelegge gravene. NIKU ble derfor ikke ferdig med overvåkingen av hele tiltaket innenfor estimert tid, og informerte fylkeskommunen om dette i epost 27.09.2022. Trøndelag fylkeskommune svarte opp i epost samme dag at de ikke anså dette som en endring i selve tiltaket, men en endring av de økonomiske rammene som måtte avklares direkte med Riksantikvaren. Dette ble gjort, og Riksantikvaren godtok at NIKU kunne benytte hele uforutsettposten på kr 12 544 til å ferdigstille overvåkingen, samt beregne hvor

mange timer som hadde medgått til å grave frem de intakte gravene, og inkludere disse timene i nytt budsjett for utgravning av intakte graver.

Også ved utgravningen ble det påvist flere graver enn beregnet i prosjektplanen. Etter avtale med Riksantikvaren ble det innvilget at NIKU kunne bruke gjenstående midler på feltarbeidsposten til å ferdigstille feltarbeidet. I tillegg ble det søkt om å benytte uforutsettposten til å dekke inn kr 4226,51 som var overskredet på feltarbeidsposten, samt kr 11 797,50 til å ferdigstille feltdokumentasjonen etter at arbeidet var avsluttet i felt. Riksantikvaren innvilget dette den 06.01.2023.

Det ble også søkt om å benytte resterende sum på uforutsettposten (kr 52 303) samt ompostering av kr 4484 fra posten Naturvitenskap/øvrig kompetanse til etterarbeid. Riksantikvaren innvilget søknaden den 06.12.2023.

1.2 Tiltakets omfang

Dreneringsgrøftene skulle graves rundt hele kirken, men rundt koret var det ikke nødvendig med arkeologisk overvåking ettersom denne delen av kirken ligger utenfor området definert som middelalderkirkegård (Figur 2).

Figur 2. Kart hentet fra Askeladden som viser utstrekningen av middelalderkirkegården markert med rødt.

Tiltaksområdet ligger ca. 174,5 moh. Grøftene skulle graves ned til en dybde på ca. 1,0 m og med en bredde på 1-1,5 m. Selbu kommune hadde ingen dokumentasjon på at det var utført dreneringsarbeider tidligere, og det ble derfor antatt at grøftene ville bli nye.

Ved den arkeologiske overvåkingen (trinn 1) ble det påvist 17 mulige graver. Disse lå på en dybde fra ca. 173 moh. til 173,7 moh. Elleve av gravene kunne bevares *in situ*, enten i profilveggene i grøftene eller i bunnen av grøftene, mens de resterende måtte utgraves arkeologisk. Gravene ble påvist inntil kirkeveggene både på nord- og sørsiden. Det ble ikke gjort observasjoner ved overvåkingen som skulle

tilsi at det lå graver i flere nivåer, bortsett fra ved en av gravene (grav 3) hvor det ble observert en mulig underliggende grav. I prosjektplanen ble det derfor tatt høyde for at det kunne finnes fire ekstra graver i tillegg til de seks som måtte utgraves arkeologisk grunnet dybden.

I den arkeologiske utgravingen (trinn 2) ble det dokumentert til sammen 40 graver, hvorav 17 ble utgravd. 13 av disse inneholdt menneskelige levninger som ble tatt opp, osteologisk analysert og katalogisert og avlevert ved NTNU Vitenskapsmuseet.

1.3 Kulturhistoriske forhold

Områdene som berøres av tiltaket ligger innenfor *Selbu kirkested* (kulturminne-ID 85415), nærmere bestemt *Selbu middelalderse kirkegård* (kulturminne-ID 85415-2), som er fredet iht. Lov om kulturminner av 9. juni 1978.

Selbu kirke er en langkirke oppført i stein. Kirken står på Selbu Prestegård hvis opprinnelige navn er Nesta. Den eldste steinkirken hadde rektangulært skip og smalere, rektangulært kor. Vest for skipets vestvegg står et frittstående tårn som har blitt tolket som et mulig kastell. Kirken har kvader fra et lokalt brudd, steinsorten er omvandlede sandsteiner. Av skipets portaler er det bare vestportalen som er helt intakt. Den har kvader med figurer og masker samt søyler og blindbuer i miniatyr.

Byggingen av kirken har trolig skjedd i tre faser: først ble koret bygd som et separat tiltak. Tidspunktet er usikkert, men antagelig sto det ferdig noe tid før skipet, kanskje rundt 1150. Deretter ble skipet murt opp som neste hovedbyggefase på 1150-60-tallet. I tredje hovedbyggefase ble skipet forlenget mot vest og vestportalen gjenanvendt. Dette arbeidet kan ha skjedd på 1170-tallet. Det foreligger en datering av skipets takverk til 1176/77 som underbygger dette (Brendalmo 2016).

Selbu kirke ble sterkt ombygd i 1804-06 ved at det middelalderse koret ble revet og tverrskip bygd til i øst. I 1888 og i perioden 1949-63 ble bygningen kraftig restaurert. I 1959 ble det lagt nytt gulv i kirken og det ble da funnet i alt 118 mynter under det gamle kirkegulvet, de fleste norske og svenske. De svenske myntene har et dateringsspenn fra 1275-1560, mens 34 av de i alt 58 norske er preget under Håkon Håkonsson (1217-63).

Av bevart interiør fra kirken finnes en kirkeklokke fra 1588, altertavle fra 1656 og prekestol fra 1663. En klokkestol fra 1300-tallet med en innrisset runeinnskrift er også bevart, samt en lesestol fra ca. 1300 som i dag er oppbevart ved NTNU Vitenskapsmuseet (Kyllo 1978).

Den middelalderse kirkegården rundt kirken er i bruk og har flere enn 10 gravlegginger fra tiden etter 1945.

Figur 3. Oversikt over de ulike byggefasene til Selbu kirke. Illustrasjonen finnes på veggen inne i våpenhuset. Foto: NIKU.

1.4 Problemstillinger

Problemstillinger som blant annet omhandler kirkegårdens brukstid, utbredelse og karakter er aktuelle, og faller inn under Riksantikvarens satsingsområder under 9.2 *Sakrale steder* i *Faglig program for middelalderarkeologi* (Johannesen og Eriksson 2015:179-180). Dette er den eneste arkeologiske undersøkelsen av kirkegården i moderne tid, og det finnes ikke materiale fra denne kirkegården i NTNU Vitenskapsmuseets samlinger fra før. Gravene og de menneskelige levningene utgjør slik sett et unikt materiale som kan belyse en rekke ulike aspekter ved middelaldersamfunnet på landsbygda.

Aktuell problemstilling for den arkeologiske overvåkingen (trinn 1) var:

- Kan spor etter den middelalderiske kirkegården i form av graver påvises innenfor planlagt grøft? Kan andre levninger fra middelalderen påvises, og hva kan disse eventuelt gi av informasjon om kirkestedet?

Aktuelle problemstillinger for den arkeologiske utgravningen (trinn 2) var:

- Når ble kirkegården etablert? Hvor lang brukstid har den hatt? C14-dateringer vil bidra til å svare på disse problemstillingene.
- Hvilken bevaringstilstand har de menneskelige levningene?
- Kan en finne spor etter gravskikk og ritualer som kan knyttes til begravelsen, slik som liksvøp, underlag, nedlegging av blomster/urter etc.? Analyse av makrofossilprøver vil bidra til svar på dette.
- Hvilken demografisk sammensetting viser de menneskelige levningene?
- Kan en spore en indre oppdeling av kirkegården med tanke på kjønn, alder, sosial identitet, sykdomstrekk etc.?

2 Metode og gjennomføring

Overvåkingen og utgravningen ble gjennomført innenfor perioden 19.09. – 02.12.2022. Kyllø maskin AS var ansvarlig entreprenør, med gravemaskinfører Kristen Møllenus. Undersøkelsen var lagt opp til en såkalt «2-trinns undersøkelse». Trinn 1 omfattet overvåking ned til eventuelle graver og/eller kulturlag.

Overvåkingen ble gjennomført av Silje Sandø Rullestad i perioden 19.09. – 07.10.2023. Ved overvåkingen ble det påvist 17 antatte graver hvorav seks kom i direkte konflikt med tiltaket og dermed måtte utgraves arkeologisk. De resterende 11 gravene kunne bevares *in situ*, enten i profilveggene eller i grøftebunnen.

Som nevnt i kapittel 1.1.1 ble det ikke mulig å gjennomføre overvåkingen innenfor beregnet tid. Etter avtale med Riksantikvaren kunne NIKU bruke 3,5 dager ekstra på å ferdigstille overvåkingen av dreneringsgrøftene. For å kunne gjennomføre resten av tiltaket innenfor de 3,5 dagene ble det nødvendig å foreta prioriteringer om når NIKU skulle være til stede. Det ble besluttet at entreprenør kunne grave videre ved kirken lengst mot øst da dette området besto av rivningsmasser og enkelte løse menneskebein. NIKU avtalte med gravemaskinfører at han kunne grave i disse massene, men ringe dersom det dukket opp andre masser enn rivningsmasser. Den 04.10.22 ringte gravemaskinfører og kunne opplyse om at det hadde dukket opp andre masser i grøften, og at de inneholdt enkelte beinrester. Videre graving i dette området ble utsatt til neste dag slik at resten av grøften kunne overvåkes.

Trinn 2 innebar dokumentasjon og utgravning av de påviste kulturminnene, i dette tilfelle 17 graver. Den arkeologiske utgravningen ble gjennomført innenfor perioden 21.11-02.12.2022. Feltpersonell var Karen Ørbog Oftedal, Ingeborg Sæhle og Silje Sandø Rullestad. Synne Husby Rostad var med første dag for å sette opp totalstasjon.

Ved trinn 1 ble det benyttet gravemaskin til avdekkingen. Når et område med beinrester ble observert ble gravearbeidet stoppet og arkeologen undersøkte området med krafse eller graveskje for å avgjøre om det kunne dreie seg om en *in situ* grav. Dersom det ble antatt å være en grav, ble den fotografert og beskrevet, og deretter tildekket med veiduk. Når man benytter gravemaskin til avdekking av en kirkegård er det en fare for at man vil ødelegge graver eller til og med grave bort dårlig bevarte graver, til tross for at man graver forsiktig. I mange tilfeller ligger gravene på ulik høyde, og man kan derfor ikke automatisk gå ut ifra at gravene vil dukke opp på samme nivå. Kraniet er den delen av skjelettet som ligger øverst i en grav, og i tilfeller der graven ikke har tydelig gravfyll eller kiste vil man ofte bli oppmerksom på graven først når kraniet kommer frem. Det er derfor en viss fare for at man vil få skader på kraniet ved bruk av gravemaskin. I tilfeller med svært dårlig bevarte graver og ikke synlig gravfyll eller kiste vil det også være en stor sjanse for at graven ikke oppdages.

Ved trinn 2 ble de aktuelle gravene håndgravd med full dokumentasjon av gravfunnene i tråd med NIKUs gjeldende standard for skjelettgravning. Dette innebar stratigrafisk fremgraving, dokumentasjon, prøvetaking og innsamling av menneskebein til magasinering. Samtlige arkeologiske kontekster ble dokumentert i form av beskrivelser, foto og digital innmåling med totalstasjon og ble importert til geodatabasen Intrasis. Koordinatsystemet som brukes i rapporten, og som den innmålte dataen er registrert i, er i EUREF UTM Zone 32N og høydene NN2000.

Som hovedregel ble kun de deler av de menneskelige levningene som lå innenfor tiltaksområdet gravd ut. Fordi dreneringsgrøften ikke skulle være bredere enn ca. 1,0-1,5 m var det ikke i alle tilfeller mulig å få eksponert hele graven. Det finnes derfor flere tilfeller hvor deler av skjelettet i graven er samlet inn, mens det resterende er bevart *in situ*. I enkelte tilfeller ble det imidlertid utvidet noe for å hente ut skjelettdeler. Dette ble vurdert for hver enkelt grav, basert på både kunnskapspotensiale og etiske hensyn.

Alle synlige løse menneskebein ble samlet opp og lagret forsvarlig frem til de ble gjenbegravd på kirkegården av kirkegårdsarbeideren. Stedet hvor de menneskelige levningene ble gjenbegravd er avmerket på kart av kirkegårdsarbeider Ola Dalheim samt registrert i deres dataprogram Ecclesia med referansenummer 02-L-02-015 og 02-L-03-015 til 020. Kartet finnes som vedlegg.

Alle foto ble tatt med et digitalt speilreflekskamera, i både jpg og raw-format. Et representativt utvalg av foto ble lagret i NTNU Vitenskapsmuseets fotobase under Da64602. Fotolisten finnes som vedlegg. Bilder brukt i kapittel 4, osteologisk analyse, er tatt av Nina Valstrand og finnes ikke i MUSIT.

Prosjektet er lagt inn i Askeladden, Riksantikvarens offisielle database over kulturminner og kulturmiljøer under prosjektnummer 720.

2.1 De menneskelige levningene

Bioarkeolog Nina Elisabeth Valstrand har i etterarbeidet foretatt en osteologisk analyse av de menneskelige levningene. Resultatene fra denne analysen finnes kapittel 4, og rådataen finnes som vedlegg. Levningene ble merket, pakket og katalogisert i Vitenskapsmuseets gjenstandsdatabase (MUSIT) av Heidi Tangen Eriksen under museumsnummer T28880-T28893. De menneskelige levningene ble overlevert til NTNU Vitenskapsmuseet for konservering og endelig forvaring. Tilvekstkatalogen er vedlagt rapporten.

2.2 Naturvitenskapelige prøver

I løpet av utgravningen ble det samlet inn jordprøver til makrofossil- og pollenanalyser samt til C14-datering. Prøvene ble registrert med et prøvenummer i Intrasis og relatert til konteksten de ble tatt fra. I etterarbeidet ble det gjort et prioritert utvalg av prøver som skulle sendes til analyse. Dette utvalget ble gjort på bakgrunn av utgravningens faglige problemstillinger. Alle de analyserte prøvene ble registrert i MUSIT under sitt respektive museumsnummer. Alle analyserapporter finnes som vedlegg. Prøvemateriale som ikke ble valgt ut til analyser ble kassert i ettertid.

Fem prøver ble sendt til makrofossilanalyse, hvorav tre ble analysert for pollen og tre ble analysert for parasitt. Makrofossil-, pollen- og parasittanalyser ble foretatt av Quest (Quaternary Scientific) ved University of Reading. Seks C14-prøver ble analysert i forbindelse med undersøkelsen. C14-analysene ble foretatt av Vilnius Radiocarbon, Litauen. Trekullet som er datert ble ikke vedartsbestemt i forkant. C14-dateringene på de menneskelige levningene er ikke kalibrert for marin reservoir effekt, men C13- og N15-verdiene for alle prøvene er oppgitt i Tabell 1, og er også oppgitt i dateringsrapporten som finnes som vedlegg. I rapporten oppgis kalibrerte C14-dateringer konsekvent med 2 sigma, som utgjør et konfidensintervall på 95,4 %.

Laboratorie-nr.	PrøveID	Kalibrert alder (2 sigma)	Radiocarbon age, BP	N15-verdi	C13-verdi	Beskrivelse
FTMC-FO75-1	400085	599-661	1412±28			Kull fra mulig kokegrop
FTMC-FO75-2	332	607-773	1365±28			Kull fra brannlag under kirkefundament
FTMC-FO75-3	516	1648-1917	193±27			Tre fra kisterest i grav 2
FTMC-FO75-4	Grav 3	1304-1415	584±29	14,77	39,6	Del av lårbein fra grav 3
FTMC-FO75-5	Grav 16	1277-1392	670±30	16,79	45,05	Fingerbein fra grav 16
FTMC-FO75-6	Grav 20	1675-1942	128±29	15,88	42,58	Fingerbein fra grav 20

Tabell 1. Oversikt over alle daterte prøver fra undersøkelsen.

PrøveID	Kontekst	Gravnummer	Beskrivelse	Makrofossil	Parasitt	Pollen
381	371	21	Gravfyll	x		x
510	501	1	Gravfyll fra mageområdet	x	x	
511	480	1	Nøytral	x	x	
344/400011	400010	19	Gravfyll	x		x
773	-	-	Kirkegårdsjord	x	x	x

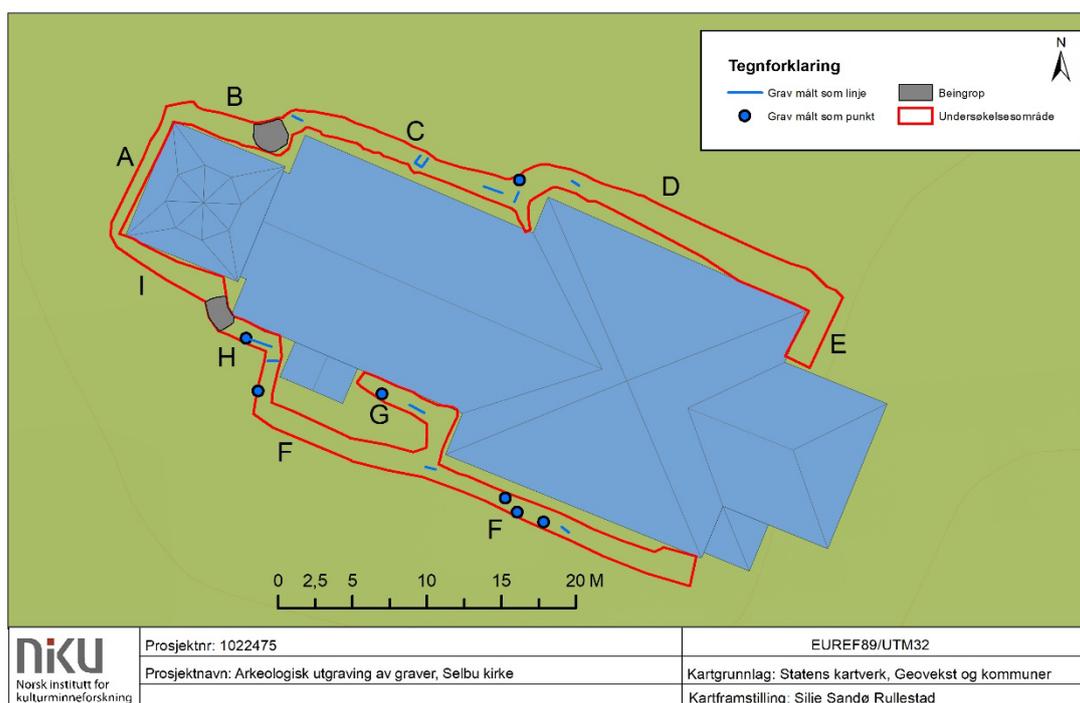
Tabell 2. Oversikt over makro-, pollen- og parasittprøver analysert av Quest.

3 Resultater

I denne delen beskrives resultater fra overvåkingen (TA 2022/19, NIKU prosjektnummer 1022371) og utgravingen (TA 2022/22, NIKU prosjektnummer 1022475) i hvert sitt underkapittel.

3.1 TA 2022/19. Prosjekt 1022371 – Arkeologisk overvåking av graving av dreneringsgrøfter

Arbeidet ble gjennomført i perioden 19.09-07.10. Det ble først åpnet en grøft på vestsiden langs tårnet. Deretter ble det gravd videre langs nordsiden av kirken, og sørsiden ble gravd til slutt. Grøftene ble navngitt A-I (Figur 4).

Figur 4. Kart over grøftene A-I som viser plasseringen av de 17 påviste gravene samt to beingroper.

Det ble ved overvåkingen påvist totalt 17 graver innenfor området, hvorav 11 kunne bevares *in situ*, mens seks måtte utgraves arkeologisk grunnet dybden. Nedenfor beskrives grøftene og de påviste gravene samt andre arkeologiske strukturer. En nærmere beskrivelse av hver enkelt grav finnes i kapittel 3.3.1 og 4.3.

3.1.1 Grøft A

Grøft A ble gravd på vestsiden av tårnet. Grøften ble ikke lagt helt inntil fundamentet, det sto igjen ca. 20-30 cm med masser her (Figur 5). Grøften ble gravd i en bredde av ca. 1,40-1,50 m i topp og 0,80 m i bunn, og ned til 0,80-1,00 m dybde. Massene i grøften besto av et lag med plenjord øverst, så et lag med mørtelblandet masse. Deretter rødbrun siltig sand og grågrønn sandig leire i bunn (Figur 6). Det ble ikke påvist graver eller andre arkeologiske strukturer i grøft A.

Figur 5. Grøft A ble gravd på vestsiden av tårnet. Da64602_012.

Figur 6. Stratigrafien i grøft A. Da64602_014.

3.1.2 Grøft B

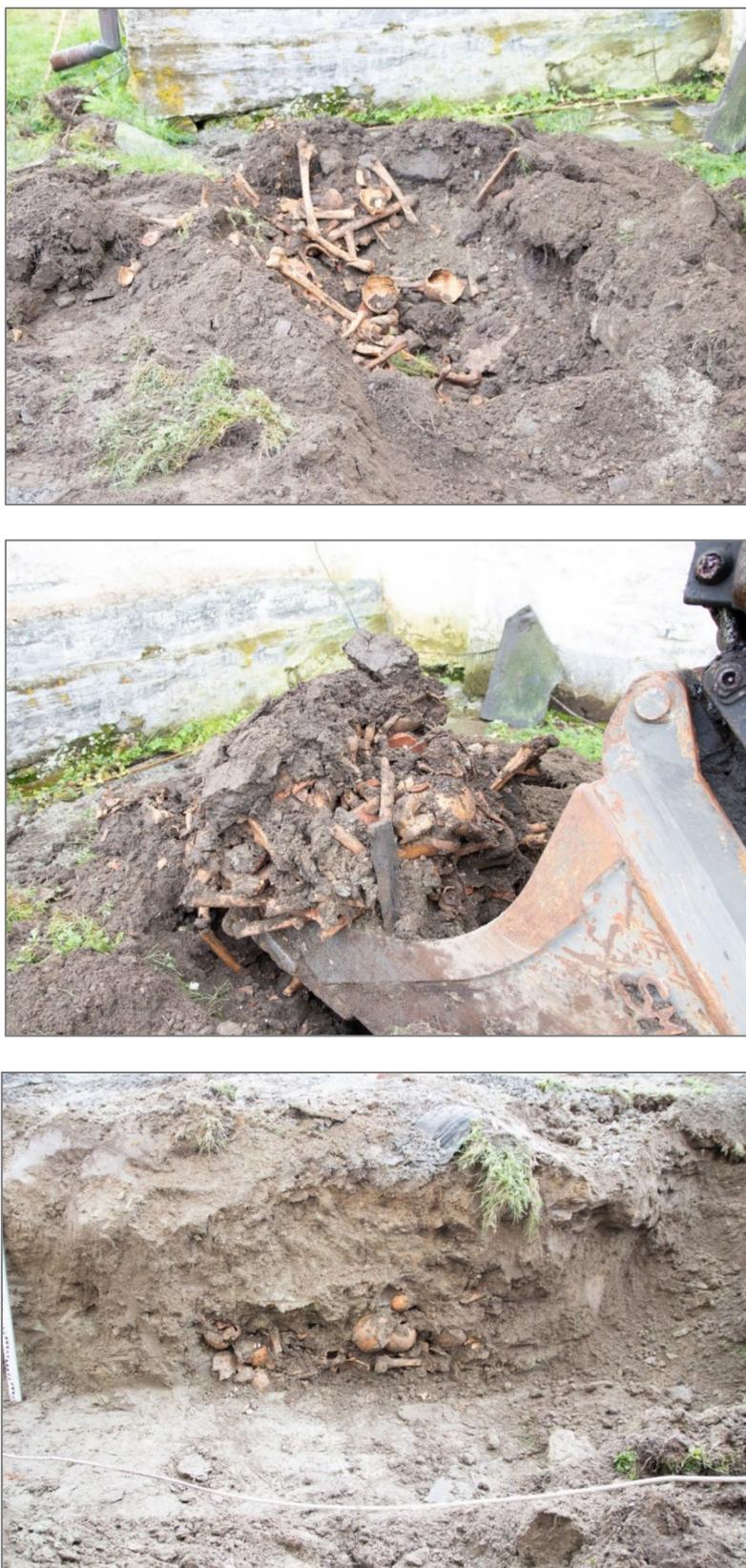
Grøft B ble gravd på nordsiden av tårnet. Grøften var 1,20-1,40 m bred i toppen og ca. 1,1 m dyp. I grøft B ble det påvist en kokegropsrest og en beingrop.

Kokegrop: Kokegropen ble påvist like ved det nordvestre hjørnet av tårnet. Kokegropen besto av en noe ujevn, kullholdig flekk med noe skjørbrent stein, og er trolig en kokegropsbunn (Figur 7). Gropen ble ikke innmålt. Strukturen målte ca. 1,20 x 0,80 m, men den fortsatte inn i profilkanten mot nord, så den var nok noe større. Gropen lå på ca. 1,00 - 1,10 dybde. Det ble tatt ut en kullprøve fra kokegropsresten som ble datert til **AD 599-661** (FTMC-FO75-1).

Figur 7. Kokegropsbunn ved det nordvestre hjørnet av tårnet i grøft B. Kokegropen er datert til merovingertid. Da64602_004.

Beingrop: Ved hjørnet i overgangen mellom tårnet og skipet, kom det frem en stor beingrop (Figur 8). Beina dukket opp umiddelbart under torva og gikk 1,10 m ned. Gropen målte ca. 2,50 x 2,50 m, og inneholdt mange ulike beinelementer fra menneske. Det var i all hovedsak større bein som rørbein og kranier, men også mindre bein ble observert. I gropen fantes også en god del rødt tegl, også taktegl, samt noe stein. Gropen ble delvis tømt med gravemaskin, og de menneskelige levningene ble gjenbegravd på kirkegården. Det ble totalt kjørt bort ca. 4 kubikk med bein og jordmasser fra gropen. Det ligger fortsatt igjen noe bein fra beingropa i den nordre profilveggen ettersom grøften ikke skulle graves bredere i dette området. Det er sannsynlig at beingropen er anlagt i forbindelse med restaureringsarbeider ved kirken, trolig på 1800-tallet.

Figur 8. Øverste bilde: Avdekking av beingrop i grøft B. I all hovedsak kranier og rørbein som kommer frem. Da64602_008. Midterste bilde: Tømming av beingrop med gravemaskin. Massene inneholdt også noe tegl. Da64602_006. Nederste bilde: Beingropen fortsatt mot nord og resten er bevart *in situ*. Da64602_016.

3.1.3 Grøft C

Grøft C ble gravd langs skipets lengde på nordsiden. Grøften var ca. 1,20-1,30 m bred i toppen og ca. 1,10-1,20 m dyp. Under torva besto massene av leirblandet silt med spetter av kull. Ned mot bunnen ble massen mer grønnspettete og helt i bunnen var det lys grågrønn sandig leire. I grøft C ble det påvist fem graver/mulige graver – grav 1-5.

Grav 1: Ved skipets nordvestre hjørne ble det påtruffet en grav på ca. 0,50-0,60 m dybde (Figur 9). Kraniet ble dessverre tatt opp med gravemaskinskuffen, og ble noe skadet grunnet dette. Skjelettets venstre fot og høyre hånd manglet. Det er usikkert om dette har blitt fjernet da beingrope ble gravd, eller om det ble fjernet i forbindelse med tømning av grope før det ble klart at det fantes en *in situ* grav her. Grav 1 var orientert NNØ-SSV og hadde synlig kisterest rundt deler av graven. Skjelettet var begravd med armstilling Redin C. Graven beskrives nærmere i kapittel 3.3.1.2 og 4.3. Ettersom beingropa var fjernet i dette området, og også deler av grav 1, var det mulig å se om det kunne finnes graver i flere nivåer under grav 1. Ut fra det som var synlig i profilen så det ikke sånn ut, grågrønn sandig leire kom ganske umiddelbart under graven (Figur 10). Grav 1 måtte utgraves arkeologisk da den lå såpass høyt opp.

Figur 9. Grav 1 i grøft C etter noe opprens. Uten kraniet. Da64602_018.

Figur 10. Grav 1. Kraniet ligger ikke *in situ* da det ble med opp ved maskingraving. Naturlig undergrunn synlig i profil. Da64602_040.

Grav 2: Graven besto av en tydelig kisterest i form av en brun stripe med oppråtnet treverk (Figur 11). Det fantes fortsatt noe synlig treverk i massen. Hele kisten ble ikke avdekket da grøftens bredde var for smal, kun 63 cm av kisten var avdekket. Kistebredden var 64 cm i hodeenden. Noe av kraniet og deler av kjeven stakk opp, og kraniet ble noe skadet av gravemaskinen.

Figur 11. Grav 2 i grøft C. Graven besto av tydelige kisterester og kraniedeler i sør. Bildet er tatt mot sørvest. Da64602_021.

Graven har ligget orientert nordøst-sørvest med hodet i sørvest, noe som er en uvanlig orientering for middelalderske graver. Det ble derfor spekulert i om graven kunne være yngre. På kirkegården like nord for grøft C var alle de synlige gravene orientert nordøst-sørvest, den eldste gravstøtten var fra slutten av 1800-tallet og den yngste fra 2021 (Figur 12). Dette kunne også hentyde til at graven kunne være av yngre datering. Grav 2 ble påvist på 1,0 m dybde, og det ble avklart med entreprenør at graven ikke ville bli berørt av dreneringen da det ikke var nødvendig å grave grøften dypere. Grav 2 kunne derfor bli liggende *in situ* etter dokumentasjon.

Figur 12. Gravstøtter orientert nordøst-sørvest like nord for grøft C. Korset i forgrunnen tilhører en grav fra slutten av 1800-tallet. Bildet er tatt mot nordøst. Da64602_063.

Grav 3: Grav 3 ble påvist på ca. 0,60-0,70 m dybde og var orientert øst-vest. Graven besto av brunt gravfyll med enkelte beinfragmenter, bl.a. rørbein fra arm og fot, synlig på toppen. Beina så ut til å være relativt dårlig bevart. Ingen synlig kiste. Lengde på graven var ca. 1,80 m og ca. 0,60 m bred. På vestsiden under grav 3 var et rørbein (arm?) synlig. Rørbeinet lå i retning nordøst-sørvest, så det var tydelig at den tilhørte en annen grav. Det ble ikke rensset opp i området, så de stratigrafiske forholdene mellom de to gravene var uavklart.

Fra samme område som grav 3 lå, ble et godt bevart kranium samt enkelte ribbein og ryggvirvler med gravemaskinskuffen opp. Ettersom det var usikkert hvilken grav disse beina tilhørte ble de ikke samlet inn, men gjenbegravd.

Grav 4: Grav 4 ble påvist på 1,10 m dybde og lå plassert nordøst-sørvest med hodet i sørøst (Figur 13). Deler av kraniet og et rørbein (arm?) var synlig på overflaten. Mørk stripe, trolig kisterest i ytterkant mot øst. Bevart i en lengde av ca. 1,80 m, men fortsetter trolig noe inn i profilkanten mot nord. Ca. 0,70 m bred, men uklar avgrensning. Graven lå såpass dypt at den kunne bevares *in situ* etter dokumentasjon.

Figur 13. Grav 4 i grøft C besto av skjelettdeler og en mulig kisterest i øst. Grav 5 synlig i profilveggen. Bildet er tatt mot nord. Da64602_028.

Grav 5: Mulig grav i nordre profilvegg på 0,80 m dybde. Lå like nord for grav 4. Kun deler av kraniet synlig. Grav 5 kunne bevares *in situ*.

Ellers ble det påvist enkelte områder i grøft C som kunne være rester av graver, men de lå i områder som var omrotet, og det var ikke mulig å definere klare graver (Figur 15). Disse områdene ble kun fotografert og beskrevet og beinfragmentene samlet inn for gjenbegravning, eller de lå i et område hvor de kunne bli liggende *in situ*.

Figur 14. Eksempler på områder som kan være spor etter graver. Bildet øverst viser et område med dårlig bevarte bein i grå spottete fyllmasse som kan være et gravfyll. Den mulige gravens utstrekning er stiplet med rødt. Da64602_024. Bildet nederst viser deler av et kranium inntil profilveggen, men det var ikke mulig å se noe mer som kunne knyttes til en grav. Kraniet kunne bevares *in situ*. Da64602_025.

3.1.4 Grøft D

Grøft D ble gravd langs tverrskipets lengde på nordsiden (Figur 15). Grøften var ca. 1,30 m bred i toppen og 1,2 m dyp. Mesteparten av grøften besto av ganske omrotede masser i form av teglstein, stein og mørtel, trolig rivningsmasser i forbindelse med ombyggingen av kirken. Det var mest mørtel inn mot fundamentet. Det var også en lynavleder og en strømkabel i denne grøften, i tillegg til dreneringsrør

gravd ned til 0,90 m dybde. Dreneringsgrøften er gravd i to runder; først har det blitt lagt ned et betongrør, deretter er det på et senere tidspunkt lagt plastrør med singel over. Selbu kommune har ingen dokumentasjon på når dette arbeidet er gjort, men bruk av plastrør og singel tyder, ifølge entreprenør, på at arbeidet er gjort i nyere tid, trolig en gang etter 1980. Rørene lå langs den nordre profilveggen i hele grøftens lengde. I grøft D ble det påvist en del menneskebein som var tydelig forstyrret ettersom flere av dem sto mer eller mindre loddrett ned i bakken. I tillegg ble det påvist rester etter en mulig grav – grav 6.

Figur 15. Grøft D med dreneringsrør i betong synlig langs hele nordre grøftkant. Bildet er tatt mot vest. Da64602_037.

Grav 6: Den mulige graven besto av en stripe med oppråtnet treverk og en spiker. Et lårbein stakk opp og et rørbein lå i profilkanten (Figur 16). Beina lå disartikulerte, men det dreier seg mest sannsynlig om en grav. Trestripa og spikeren indikerer en kiste. Grav 6 lå på ca. 1,20 m dybde, og kunne dermed bevares *in situ*.

Figur 16. Grav 6 i grøft D. Den mulige graven besto av et lårbein og et rørbein samt en stripe treverk og det som antagelig er en kistespiker. Bildet er tatt mot vest. Da64602_034.

3.1.5 Grøft E

Grøft E ble gravd fra det nordøstre hjørnet på tverrskipet og inn til koret (Figur 17). Dette området markerer avgrensningen til middelalderkirkegården, og grøftegravningen videre rundt koret ble derfor ikke overvåket. Grøften var mellom 1,10-1,40 m bred i toppen og ca. 1,00 m dyp. I grøft E ble det ikke påvist graver eller andre arkeologiske strukturer, men løse menneskebein fantes i grøften. Massene besto av rivningsmasser i form av tegl, stein og mørtel. I overgangen mellom grøft D og E var området forstyrret grunnet et taknedløp. Taknedløpet var gravd helt inntil fundamentet, og kan være årsaken til skader på kirkebygget i dette området.

Figur 17. Plassering av grøft E. Området markerer avgrensingen av middelalderkirkegården. Da64602_038.

3.1.6 Grøft F

Grøft F ble gravd langs hele tverrskipets lengde på sørsiden av kirken, samt videre vestover i en rett linje til enden av våpenhuset (Figur 18). Grøften var 1,20-1,40 m bred i toppen og 1,10 m dyp. De første 5-6 meterne i øst ble ikke overvåket arkeologisk. Dette skyldes at det ble lite tid til å overvåke hele tiltaket, og dermed måtte deler av grøften bortprioriteres. Det ble antatt at dette området ville bestå av rivningsmasser, og det ble avtalt med gravemaskinfører at han skulle ta kontakt om det dukket opp menneskebein eller andre masser enn rivningsmasser. Den 04.10.22 ringte gravemaskinfører og sa at det hadde dukket opp bein i massene, og at massene var lik kirkegårdsjorden som gravene på nordsiden lå i. Videre graving ble derfor gjennomført under overvåking av arkeolog. Det ble påvist fem mulig graver i grøft F - grav 7-11.

Figur 18. Grøft F gikk langs hele tverrskipet og forbi våpenhuset. Påviste graver lengst mot øst ligger tildekt med veiduk. Bildet er tatt mot øst. Da64602_060.

Grav 7: Mulig grav som besto av et lårbein og et rørbein (lår?), samt noen mindre bein i området rundt. En flekk med treverk i nærheten. Fortsetter mulig inn i profilkanten mot sør. Lå på 1,20 m dybde, så kunne derfor bevares *in situ*.

Grav 8: Mulig grav som besto av kraniefragmenter (Figur 19). Fragmentene lå på 0,70 m dybde, og måtte derfor undersøkes arkeologisk. Usikkert om det var en intakt grav, men området så relativt urørt ut.

Figur 19. Grav 8 i grøft F. Mulig grav med kraniefragmenter synlig. Bildet er tatt mot nord. Da64602_043.

Grav 9: Mulig grav som inneholdt et kranium i profilveggen mot sør og et sacrum som lå inntil profilkanten mot nord (Figur 20). Lå på ca. 0,70-0,80 m dybde, og måtte undersøkes grunnet dette. Usikkert om det dreide seg om en intakt grav, eller om det var levninger fra to graver, eventuelt om det var et omrotet område.

Figur 20. Område med bein kalt grav 9 i grøft F. Kun sacrum er synlig på bildet, kraniet ligger i profilveggen på motsatt side. Grav 8 synlig lengst mot øst. Bildet er tatt mot nord. Da64602_044.

Grav 10: Mulig grav som besto av kraniedeler på 1,00 m dybde.

Grav 11: Intakt grav med tydelig kisterest i søndre ytterkant (Figur 21). Kranium, skulderblad og ryggvirvler er synlige. En samling med ulike beinelementer like øst for dette kunne representere en ny grav. Kisteresten så ut til å gå som en sammenhengende stripe mellom de to områdene med bein, men nærmere opprensing ville kunne avklare dette. Et lårbein og et hoftebein ble med maskinskuffen opp ved graving i området. Usikkert om disse kan knyttes til grav 11, eller den andre mulige graven i øst. Området bar preg av moderne forstyrrelser, det var mye stor stein her, så eventuelle graver kan ha blitt ødelagt. Grav 11 lå på 0,80-0,90 m dybde, og måtte graves arkeologisk.

Figur 21. Grav 11 i grøft F. Synlig kisterest mot sør. Trolig ny grav mot øst. Bildet er tatt mot nord. Da64602_045.

Like vest for grav 11 var det et område med en del bein som var tydelig omrotet, så her har det foregått inngrep som trolig har ødelagt en eller flere graver. Mulig har grav 11 blitt forstyrret av dette. Området ble lagt igjen slik at det kunne undersøkes nærmere ved den arkeologiske utgravningen.

Ved graving av grøft ved dagens trapp til våpenhuset lå det en stor stein som har blitt brukt som trapp tidligere. Steinen ble fjernet og det var omrotede masser hele veien ned til den nødvendige dybden for dreneringsgrøften.

I området ved trappa der hvor rullestolrampen er ble det observert en del bein i massene mot bunnen av grøften. Beina så veldig omrotet ut, ikke noe som tydet på at de lå *in situ*, men det kan ha vært graver som har blitt forstyrret i senere tid.

3.1.7 Grøft G

Grøft G gikk fra overgangen mellom tverrskipet og skipet inn til våpenhuset (Figur 22). Grøften var ca. 1,20 m bred i toppen og 1,10 m dyp. Området bar preg av forstyrrelser som trolig kan knyttes til bygging av våpenhuset, det var mye rød teglstein like under torva. Et taknedløp ved det østre hjørnet hadde

også forstyrret området, det var en god del stein her. Her fantes også en del løsebein i massen. To graver ble påvist i grøften – grav 12 og 13, i tillegg til et kullholdig lag (brannlag?) inntil eller under fundamentet.

Figur 22. Grøft G. I grøften ble det påvist to graver samt et kullholdig lag under/inntil fundamentet. Bildet er tatt mot øst. Da64602_056.

Grav 12: Mulig grav som besto av et område med diverse bein, bl.a. kraniefragmenter og rørbein (arm?) (Figur 23). Orientert øst-vest, men dersom beina som er synlige på overflaten hører til samme grav, er den døde lagt med hodet mot øst. Grav 12 lå på 1,10 m dybde noe som gjorde at den kunne bevares *in situ*.

Figur 23. Grav 12 i grøft G. Bildet er tatt mot øst. Da64602_057.

Grav 13: Bein i profilveggen mot sør, bl.a. kraniefragmenter og et rørbein på 0,70 m dybde (Figur 24). Rørbeinet ligger over kraniefragmentene, så de stammer nok ikke fra samme grav. Betegnes som mulig grav(er), men kan også være omrotet. Grav 13 kunne bevares *in situ*.

Figur 24. Grav 13 i profilvegg i grøft G. Bildet er tatt mot sør. Da64602_046.

Brannlag: Et kullholdig lag i profilen under kirkefundamentet ble observert på ca. 0,90 m dybde (Figur 25). Laget lå i hele grøftens lengde, men det var mest kullholdig lengst i vest. Også noe rødbrent sand. Brannlag? Utpløyde kokegroper?

Figur 25. Kullholdig lag inntil/under kirkefundamentet. Bildet er tatt mot nord. Da64602_058.

3.1.8 Grøft H

Grøft H gikk fra vestsiden av våpenhuset og bort til enden av skipet. Grøften var ca. 1,10 m bred og ca. 1,00 m dyp. I grøften ble det påvist fire graver – grav 14-17.

Grav 14: *In situ* grav med tydelig gravfyll/kutt mot nord (Figur 26). En del beinfragmenter, også i profilkanten mot sør. Usikkert om alt stammer fra samme grav, eller om det kan være flere graver videre sør. Mulig kraniedeler i øst, noe som i så fall betyr at den døde er gravlagt med hodet mot øst. Lå på ca. 1,00 m dybde og kunne derfor bevares *in situ*.

Figur 26. Grøft H med grav 14 synlig inn mot våpenhuset. Bildet er tatt mot øst. Da64602_050.

Grav 15: Mulig grav som besto av et kranium som lå inntil profilvegg mot sør. Også flere bein i nærheten, men grøften kunne legges nærmere kirken for å unngå konflikt med området. Ble derfor bevart *in situ*.

Grav 16: *In situ* grav som består av deler av lår- og leggbein (Figur 27). Venstre legg ser ut til å mangle. Graven var orientert øst-vest og fortsatte inn i profilkanten både i øst og vest. Grav 16 lå på 0,90 m dybde og måtte utgraves arkeologisk.

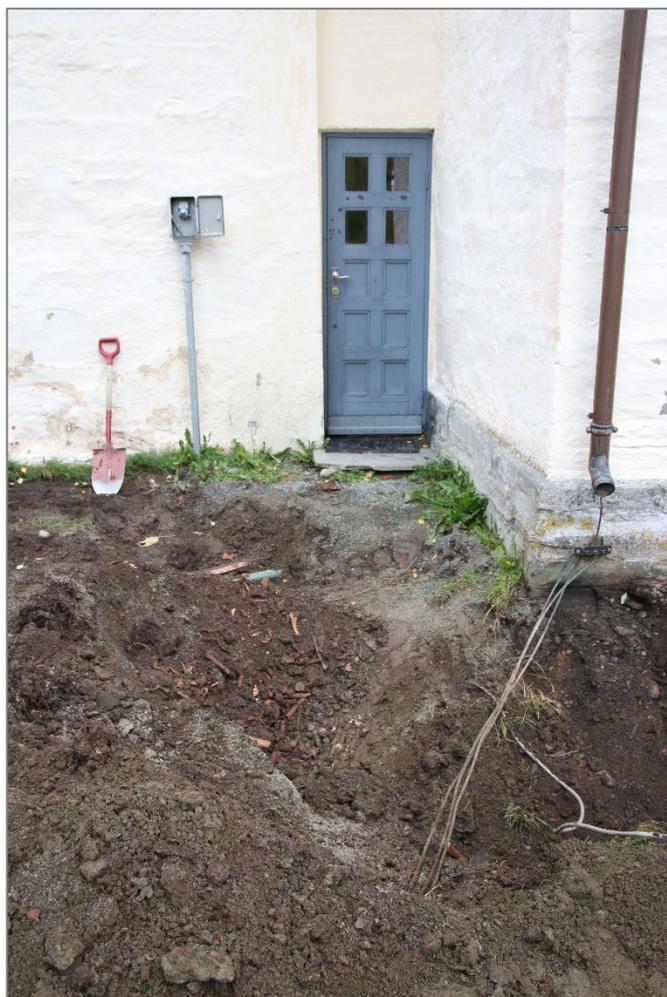
Figur 27. Grav 16 i grøft H. Bildet er tatt mot øst. Da64602_061.

Grav 17: Mulig grav som besto av et rørbein som stakk ut av den vestlige profilen på sørsiden av kirken. Kunne bevares *in situ*.

3.1.9 Grøft I

Grøft I ble gravd på sørsiden av tårnet. Grøften var ca. 1,20 m bred i toppen og ca. 1,00 m dyp. I grøften ble det påvist en beingrop.

Beingrop: I grøft I kom det frem nok en beingrop (Figur 28). Denne lå mer eller mindre på samme sted som beingroopen på nordsiden – i overgangen mellom tårnet og skipet. Beina dukket opp umiddelbart under torva og gikk ca. 0,90 m ned. Groopen målte ca. 1,80 x 2,00 m, men fortsatte videre innover i profilen mot sør. Groopen inneholdt mange ulike beinelementer. I groopen fantes også noe tegl og stein, i tillegg til flere kabler. Det så imidlertid ut til at beingroopen er eldre enn kabelgrøften. Groopen ble delvis tømt med gravemaskin, og de menneskelige levningene ble gjenbegravd på kirkegården. Beingroopen er trolig anlagt i forbindelse med restaureringsarbeider ved kirken, antagelig på 1800-tallet.

Figur 28. Beingrop i grøft I. Det øverste bildet viser plasseringen av beingropen. Bildet er tatt mot nord. Da64602_051. Bildet nederst viser en god del bein som ble liggende in situ i profilveggen mot sør. Bildet er tatt mot sør. Da64602_052.

3.2 Oppsummering

Overvåkingen resulterte i 17 påviste graver/mulige graver. Gravene ble påvist på begge sider av kirken. 11 av disse kunne bevares *in situ* da de enten lå i profilveggene eller på en dybde som gjorde at de ikke ble berørt av dreneringsgrøften. Seks av gravene måtte utgraves arkeologisk. I tillegg ble det påvist en kokegrop, et mulig brannlag inntil eller under kirkefundamentet og to beingroper. Kokegropen ble datert til merovingertid og vitner om aktivitet på området forut for middelalderkirken.

3.3 TA 2022/22. Prosjekt 1022475 – Arkeologisk utgravning av *in situ* graver

Undersøkelsen ble gjennomført i perioden 21.11-02.12.2022. Etter ønske fra Selbu kommune ble de aktuelle områdene på sørsiden undersøkt og ferdigstilt først ettersom inngangen til kirken var på denne siden.

Dette kapittelet gir en gjennomgang av utgravningens arkeologiske resultater. Kapittelet tar for seg graver og strukturer som ble undersøkt. For enkelhets skyld har gravene fått samme gravnummer som de ble tildelt ved overvåkingen. I tilfeller der det er mulig er det forsøkt å sette de ulike gravene i en stratigrafisk sammenheng (se vedlagte matriser under vedlegg). Kapittelet inneholder også resultater fra de naturvitenskapelige analysene fra graver og andre kontekster.

3.3.1 Graver og kirkegårdsjord

Ved den arkeologiske utgravningen ble det totalt dokumentert 40 graver. Av disse ble 19 utgravd (Tabell 3).

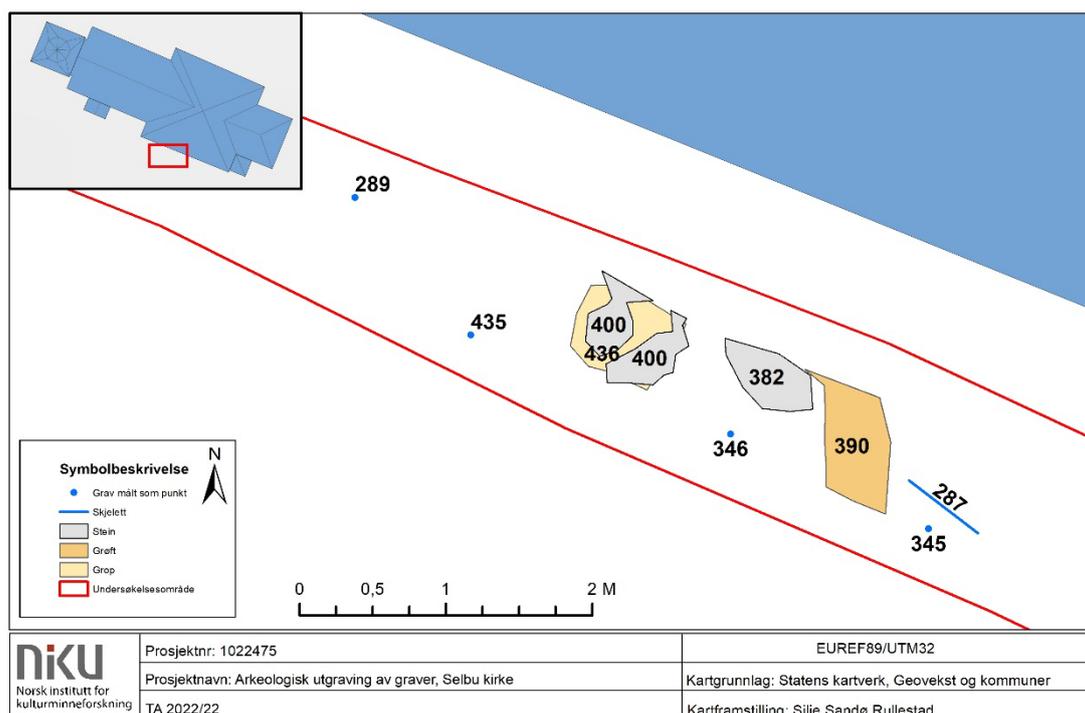
Gravnummer	Intrasid	Utgravd	Bevart in situ	T-nummer	Kommentar
1	480, 481, 497, 508	x		T28880	
2	512		x	T28893	C14 fra kisterest
3	464, 517, 550	x		T28881	
4	400021		x		
5	526	x			Kun kranium. Tatt opp og gjenbegravd
6	520		x		
7	287		x		
8	346	x			Levninger gjenbegravd
9	435	x			Levninger gjenbegravd
10	289		x		
11	333, 350	x		T28882	
12	322, 323		x		
13	335		x		
14	290, 291, 301		x		
15	303		x		
16	338	x		T28883	
17	539		x		
18	345		x		

19	400010, 353	x		T28884	
20	355, 426	x		T28885	
21	371, 361, 429	x		T28886	
22	451	x		T28887	
23	447		x		
24	455		x		
25	458		x		
26	540		x		
27	543, 544, 561	x		T28888	
28	522, 523	x			Ikke skjelett i graven
29	775, 776	x			Ikke skjelett i graven
30	596, 597, 603, 759	x		T28889	
31	789, 785, 821	x		T28890	
32	747, 748	x			Ikke skjelett i graven
33	774, 7760	x		T28891	
34	780, 781	x			Ikke skjelett i graven
35	797, 798		x		
36	801		x		
37	772	x		T28892	
38	769		x		
39	856		x		
40	852		x		

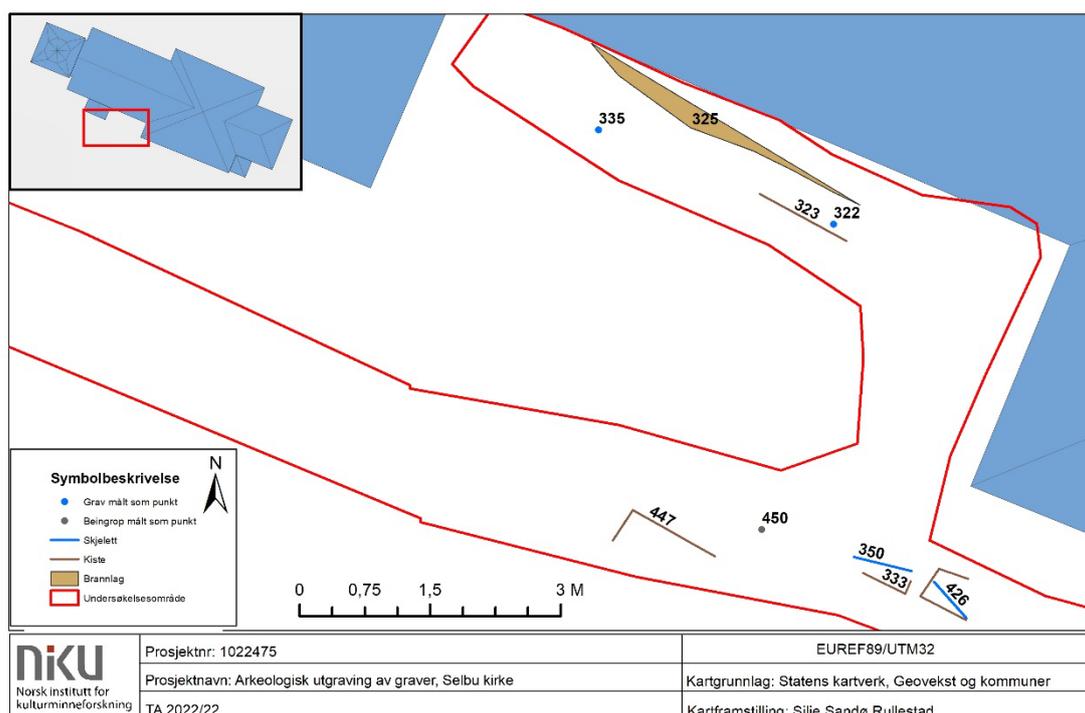
Tabell 3. Oversikt over påviste graver og hvilke som ble utgravd eller bevart *in situ*.

I tillegg til de 17 gravene som ble påvist ved overvåkingen ble det påvist 23 nye graver ved utgravningen. Dette var et mye høyere antall enn det som ble antatt ved prosjekteringen. Det viste seg å være to områder hvor gravtettheten var svært høy; det ene området var på sørsiden av kirken like ved hjørnet av skipet og dagens våpenhus. Her ble det påvist totalt åtte graver på et område tilsvarende ca. 2 x 2 meter, noe som tilsvarer en gravtetthet på 2 graver per m². Det andre området lå på nordsiden av kirken og har ligget like nord for «gammelkoret», se Figur 3. Her var gravtettheten særdeles høy med 15 påviste graver innenfor et område på ca. 3 x 1 meter, dvs. en gravtetthet på 5 graver per m² (Figur 34). Det er svært sannsynlig at det også kan finnes flere graver under de påviste gravene som ble liggende igjen *in situ*.

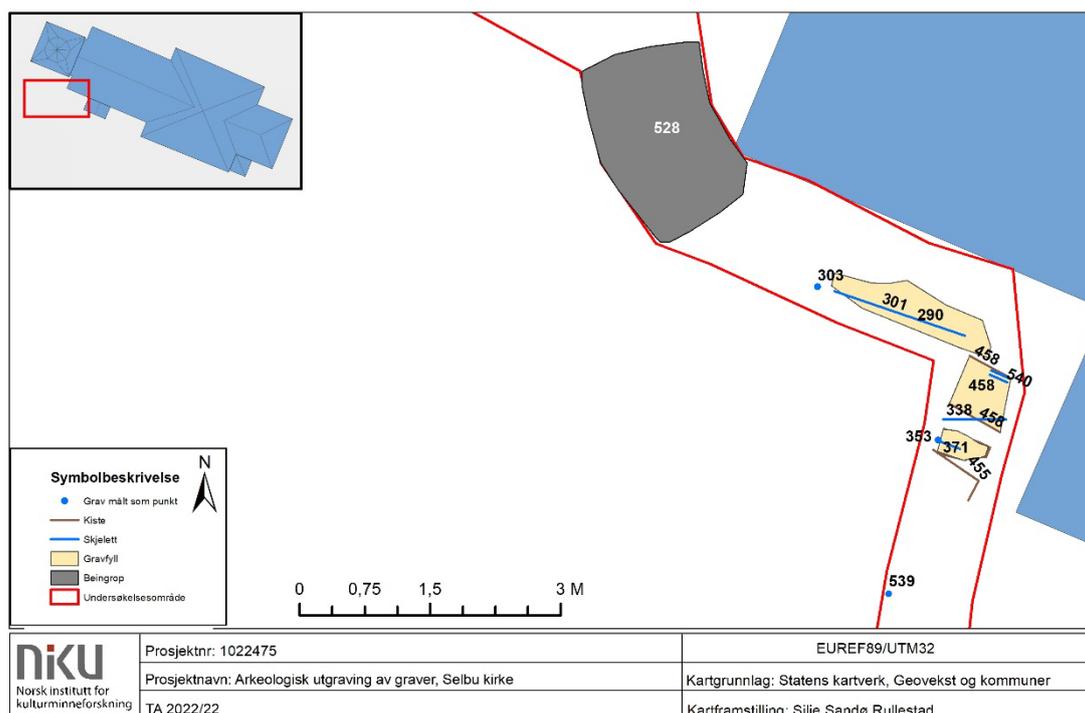
19 av 40 graver ble utgravd, mens 21 ble bevart *in situ*. Av de 19 utgravde gravene fantes det menneskelige levninger i 16 av dem, men bein fra kun 13 av dem ble samlet inn. Dette skyldes at levningene tilknyttet grav 5, 8 og 9 ble gjenbegravd fordi det ikke kunne knyttes til graver, se beskrivelse for hver enkelt grav under.

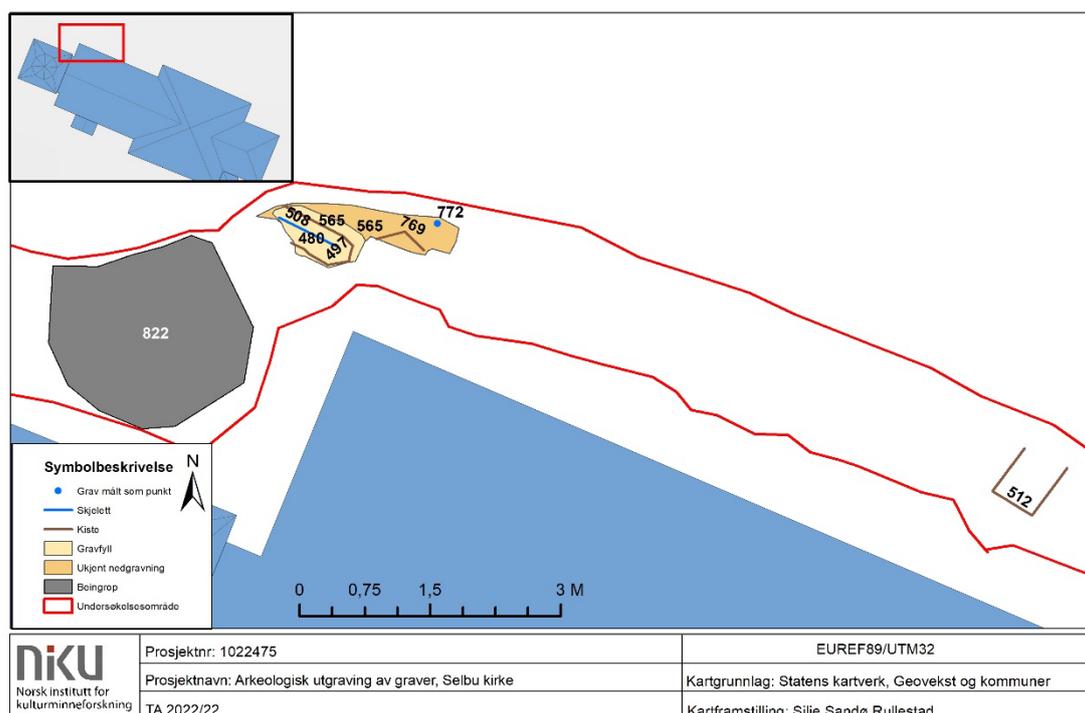
Figur 29. Kart over tiltaksområdet i sørøst hvor blant annet grav 7-10 ble dokumentert.

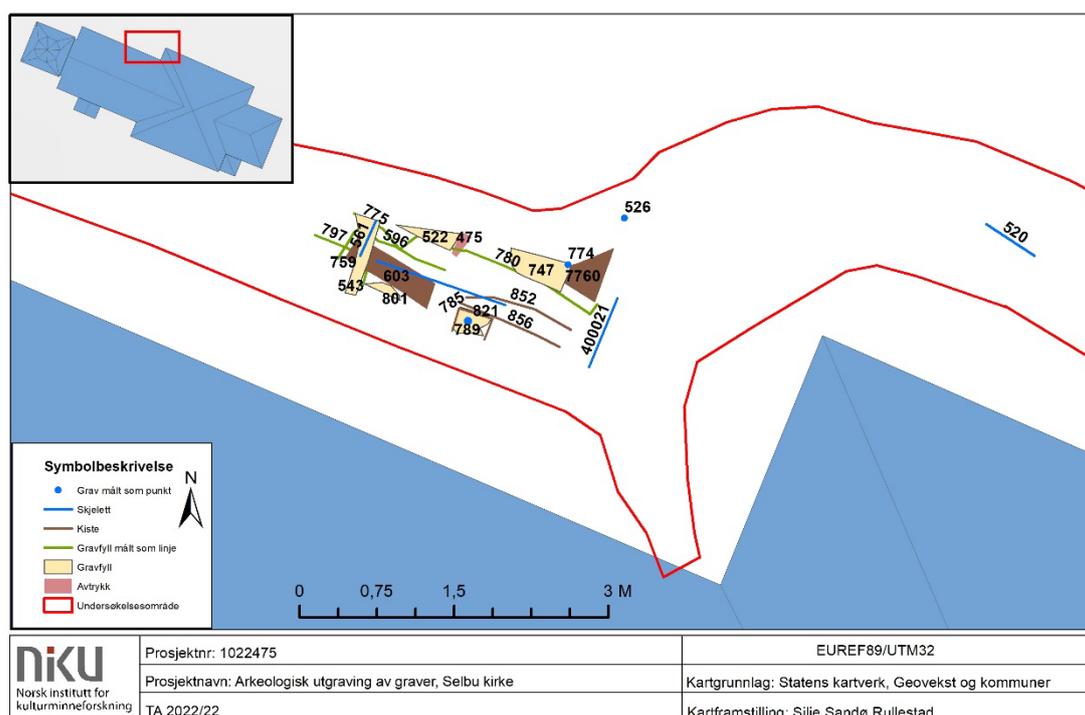
Figur 30. Kart over tiltaksområdet på sørsiden av kirken hvor blant annet grav 11-13, 20 og 23 ble dokumentert.

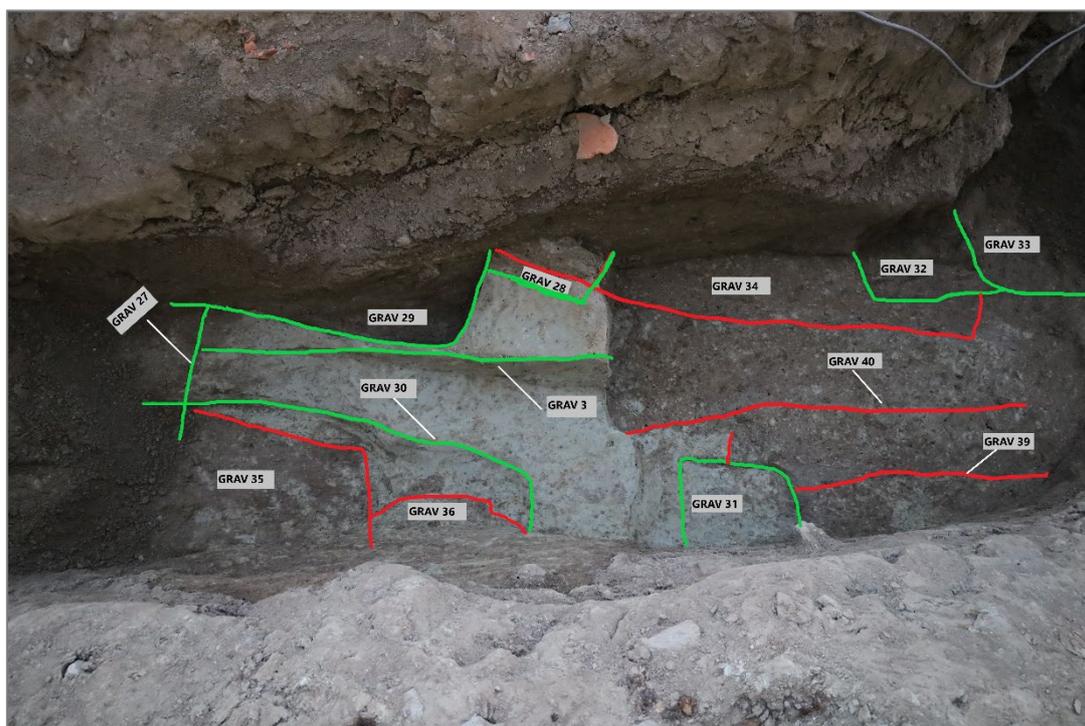
Figur 31. Kart over tiltaksområdet i sørvest hvor blant annet grav 14-17, 19, 21-22, 24-26 ble dokumentert.

Figur 32. Kart over tiltaksområdet i nordvest hvor blant annet grav 1, 37 og 38 ble dokumentert.

Figur 33. Kart over tiltaksområdet på nordsiden av kirken hvor et stort antall graver ble dokumentert innenfor et relativt lite område.

Figur 34. Bildet viser området hvor det ble registrert høyest gravtetthet på nordsiden av kirken. Gravene er markert på bildet – graver markert med grønt er fjernet, mens graver markert med rødt ble bevart *in situ*. Det kan skimtes flere mulige gravkutt eller kistestriper i området mot øst som ikke ble registrert i felt. Bildet er tatt mot nord. Det er tatt utgangspunkt i Da64602_214.

3.3.1.1 Kirkegårdsjord

Kirkegårdsjorden ble ikke innmålt som et lag da det fantes innenfor hele grøftebredden der hvor det ble påvist graver. Det ble observert to nivåer av kirkegårdsjord. Det yngste nivået besto av gråbrun humøs silt. Det eldste nivået var mer siltholdig med spetter av grågrønn silt. Det fantes også en del trekull og skjørbrønt/råtten stein i laget. Det eldste nivået besto av redeponert undergrunn iblandet kulturlag/kirkegårdsjord og ble påvist på nordsiden samt på sørsiden vest for våpenhuset. Laget ble ikke observert ved graving av grav 11 og 20 og videre østover.

Det ble ikke prioritert å datere kirkegårdsjorden da laget trolig inneholder trekull fra eldre kulturlag på stedet, og dermed ikke ville ha vært representativt for kirkegårdens brukstid. Det ble derimot analysert makrofossiler, pollen og parasittprøver fra laget (Adams et al. 2024).

3.3.1.2 Grav 1 (T28880)

Består av: SL480, ST497, SK481, SZ508.

Grav 1 ble påvist ved maskinell overvåking på nordsiden av kirken og lå ca. 173,9 moh. Graven var orientert ØSØ-VNV, med hodet mot ØSØ. Graven besto av et gravkutt (SK481), et gravfyll (SL480), en kiste (ST497) og et skjelett (SZ508) (Figur 35).

Figur 35. Skjelett SZ508 i grav 1. Gravfyll (SL480) og kistestripe (ST497) er også synlig på bildet. Kraniet ble flyttet på og skadet ved maskingraving og ligger ikke *in situ*. Bildet er tatt mot nord. Da64602_158.

Gravkuttet var ikke veldig tydelig rundt hele graven, men mest synlig på nordsiden av kisten. Formen på gravkuttet er uavklart da graven ikke ble avdekket i sin helhet. Dybde var ca. 13 cm.

Gravfyllet besto mest sannsynlig av redeponert kirkegårdsjord. Mesteparten av gravfyllet ble fjernet med gravemaskin ved overvåkingen. Massen som lå igjen, besto av brun silt med innslag av gule og grågrønne spetter.

Kisten var svært dårlig bevart og vistest kun som en tynn brun stripe rundt skjelettet på begge langsider. Det ble ikke observert noe treverk i massen. Det ble ikke funnet kistenagler i tilknytning til graven.

Skjelettet var relativt godt bevart. Deler av graven ble forstyrret av gravemaskin ved overvåkingen, dette gjelder kraniet, kjeve, deler av venstre hånd og venstrebein fra hoftekam og ned. Venstrebeinet var ikke til stede, men de øvrige skjelettdelene ble innsamlet og skilt ut i en egen pose. Høyre bein fra kne og ned fortsatte inn i nordlig profilvegg og ligger fortsatt *in situ*. Skjelettet kan ha vært svøpt i kisten ettersom skulderbladene var sammentrykte, men dette kan like gjerne skyldes at armene har sunket inn mot kroppen på grunn av tafonomiske prosesser. Armstilling var Redin C. Deler av venstre hånd har ligget over høyre albue. Flere av fingerbena her var forstyrret. Høyre hånd ble påvist under venstre albue. Venstre side av hoftekam var skadet.

Makrofossilprøve fra mageområdet (510) samt en nøytral prøve innenfor gravfyllet (511) ble analysert. I makrofossilprøven fra gravfyllet ble det funnet kun ett frø fra planten Åkervortemelk, mens trekullfragmenter kunne identifiseres som furu. Åkervortemelk er et ugress som vokser på forstyrret grunn, og en kirkegård vil være et naturlig sted for denne planten. Det er usannsynlig at planten har blitt brukt til mat og heller ikke særlig sannsynlig at den har blitt lagt ned intensjonelt i graven. Det er stor sannsynlighet for at frøet fra Åkervortemelk har havnet i gravfyllet i senere tid, og bør derfor tolkes med forsiktighet (Adams et al. 2024:8).

Det ble også foretatt en parasittanalyse av begge prøvene, men det ble ikke observert egg fra parasitter i noen av dem (Adams et al. 2024:10).

3.3.1.3 Grav 2 (T28893)

Består av: ST512.

Grav 2 ble påvist ved maskinell overvåking og lå ca. 173,4 moh. Den besto av et bevart omriss av kiste. Trolig ble de øvre delene av kisten fjernet med maskin. Den eksponerte delen av kisten målte ca. 0,7 x 0,55 m, og fortsatte inn i profilveggen i nord. Kistens sørlige hjørne var eksponert innenfor grøften, og kisten så ut til å ha vært orientert NNØ-SSV. Kisten inneholdt et kranium *in situ*, som så ut til å være noe forstyrret pga. maskingravingen. Kraniet ble ikke innmålt med eget SZ-nummer. Graven ble ikke utgravd, og skjelettet ble ikke rensset frem. Graven ble tildekket med stedlige masser og deretter subbus. Det fantes bevart treverk i kisteomrisset, og deler av dette ble tatt ut til en C14-datering. Kisten ble datert til **AD 1648-1917** (FTMC-FO75-3) og er dermed av etterreformatorisk datering. Det kan bemerkes at gravens orientering var lik de nåværende gravene på kirkegårdens nordside. Her fantes begravelser fra slutten av 1800-tallet og frem til 2021.

3.3.1.4 Grav 3 (T28881)

Består av: SL464, SZ517, SK550.

Grav 3 ble påvist ved maskinell overvåking og lå ca. 173,7 moh. Graven var orientert ØSØ-VNV med hodet mot VNV. Graven besto av et gravkutt (SK550), et gravfyll (SL464) og et skjelett (SZ517) (Figur 36).

Figur 36. Skjelett SZ517 i grav 3. Underkroppen var noe bedre bevart enn overkroppen, men bevaringsgraden var generelt svært dårlig. Da64602_160.

Gravkuttet var delvis synlig mot nord, form på kuttet er derfor vanskelig å fastslå.

Gravfyllet besto mest sannsynlig av redeponert kirkegårdsjord i form av gråbrun, spettete humøs sand med innslag av grågrønn silt (naturlig undergrunn). Det fantes enkelte kullspetter i massen. Utstrekning av gravfyllet ble målt til ca. 1,50 x 0,40 m.

Skjelettet var svært dårlig bevart, mer eller mindre kun synlig som et avtrykk før opprensing. Ved videre opprensing ble det tydelig at underkroppen fra bekken og ned var bedre bevart enn overkroppen. Graven var sekundært forstyrret både i øst og vest. I vest var den kuttet av en yngre grav (grav 27), i øst av en ukjent forstyrrelse. Nederste del av føtter samt kranium var derfor borte. Kun deler av hoftebein og lårbein var mulig å ta opp, resten var i for dårlig forfatning til at det var mulig å få opp. Et fragment fra lårbein ble datert til **AD 1304-1415** (FTMC-FO75-4).

3.3.1.5 Grav 4

Består av: SZ400021.

Grav 4 ble påvist ved maskinell avdekking, og deler av graven ble trolig fjernet med maskin. Graven var orientert ca. NNØ-SSV, med hodet i sør. Graven besto kun av skjelettet (SZ400021), ingen kiste eller gravkutt kunne observeres. Skjelettet var meget dårlig bevart. Hodet og venstre arm var delvis eksponert, resten av overkroppen var enten fjernet eller bevart på et lavere nivå enn de resterende skjelettelementene. Kraniet var kollapset og fragmentert. Graven ble ikke rensset frem eller utgravd, men tildekket med stedlige masser og deretter subbus.

Graven kunne ikke måles inn på stedet grunnet gravsteiner som sto i veien for totalstasjonen. Graven ble derfor tildelt en geometri i etterarbeidet, og denne er derfor ikke representativ for gravens nøyaktige plassering eller orientering. Nøyaktig høyde er heller ikke registrert, men den ligger bevart ca. 173,4 moh.

3.3.1.6 Grav 5

Består av: SZ526.

Grav 5 ble påvist ved maskinell avdekking og lå ca. 173,6 moh. Graven besto kun av et kranium bevart i den nordlige profilveggen på nordsiden av kirken (Figur 37). Det er mulig at kraniet representerer en *in situ* grav som enten fortsetter nordover inn i profilen, eller at graven har fortsatt sørover og ble fjernet med maskin. Det ble imidlertid ikke observert et gravkutt i profilveggen. Kraniet kan også være disartikulert. Grunnet den eksponerte plasseringen i grøfteprofilen ble kraniet rensset helt frem og tatt opp, men gjenbegravd ettersom det var usikkert om det kommer fra en *in situ* grav.

Figur 37. Kranium SZ526 tilhørende grav 5.

3.3.1.7 Grav 6

Består av: ST520.

Grav 6 ble påvist som en mulig grav ved maskinell avdekking og lå ca. 173,3 moh. Graven besto av en nordvest-sørøst-orientert stripe med råtnet treverk (ST520). Kan tilhøre kisten i en grav, men ytterligere kisterester ble ikke observert. I nærheten av kisteresten ble det funnet flere løse bein, men disse hadde en plassering og karakter som tilsa at de ikke tilhørte en *in situ* grav på stedet. Beina ble fotografert og tatt opp, og deretter gjenbegravd. Kisteresten ble ikke rensset frem og utgravd, men tildekket med stedlige masser og deretter subbus.

3.3.1.8 Grav 7

Består av: SZ287.

Grav 7 ble påvist ved maskinell avdekking og lå ca. 173 moh. Graven var orientert VNV-ØSØ, og besto kun av enkelte skjelettdeler (SZ287), ikke synlig gravfyll, kutt eller kiste (Figur 38). Besto av relativt godt bevart høyre og venstre femur. Venstre femur kan ha blitt flyttet noe mot NNØ, trolig ved maskingraving. Muligens var toppen på tibia bevart og fortsatte inn i sørvestre profilvegg. Flere fingerbein lå over toppen på venstre femur (5 fingerledd bevart) og høyre femur (3 fingerledd bevart). Det ble påvist enkelte tenner like nordvest for venstre femur, men disse må enten komme fra et annet individ eller at øvre del av skjelettet var forstyrret. To tenner ble også observert ca. 50 cm øst for venstre femur, men disse kommer også mest sannsynlig fra et annet individ. Det ble observert en flekk med svært dårlig bevart treverk, mulig kisterest, men denne ble ikke innmålt. Graven ble ikke utgravd, men tildekket med stedlige masser og subbus og bevart *in situ*.

Figur 38. Grav 7 i grøft F. Da64601_067.

3.3.1.9 Grav 8

Består av: SZ346.

Grav 8 ble påvist som en mulig grav ved maskinell avdekking og lå ca. 173,6 moh. Graven besto av et kranium som var relativt fragmentert i topp (SZ346). I tillegg ble det observert et lårbein og et rørbein i profilveggen som kan tilhøre graven, evt. kan det dreie seg om to graver (Figur 39). Rørbeina sto vertikalt ned i bakken, noe som viser at den mulige graven var forstyrret. Trolig er graven omrotet grunnet steinfundament SS382 som lå like nord for kraniefragmentene. Fordi beina var omrotet og ikke kunne knyttes til en grav ble de tatt opp og gjenbegravd.

Figur 39. Grav 8 som trolig var en omrotet grav, evt. flere graver, forstyrret av SS382.

3.3.1.10 Grav 9

Består av: SZ435.

Grav 9 ble påvist ved maskinell avdekking og lå ca. 173,5 moh. Graven ble beskrevet som et område med spredte beinrester (SZ435) som muligens kunne bestå av flere graver (Figur 40). Under nærmere undersøkelse ble det avklart at det ikke var noe system i beinenes plassering, og at det virket som om beinrestene lå i omrotede masser. Et kranium ble observert i profilveggen i dette området, men trolig er også denne omrotet. Ingen kutt eller kisterester ble påvist. Beinfragmentene ble gjenbegravd da de ikke kunne knyttes til en grav/graver.

Figur 40. Spredte menneskebein i det som ble registrert som grav 9. Det var ikke mulig å knytte beina til en grav og de ble derfor gjenbegravd. Da64602_079.

3.3.1.11 Grav 10

Består av: SZ289.

Grav 10 ble påvist som en mulig grav ved maskinell avdekking og lå ca. 173,3 moh. Graven besto av kraniedeler (SZ289) og noen mindre bein (Figur 41). Kraniet var fragmentert, trolig grunnet gravemaskin, men relativt godt bevart. To disartikulerte virvler lå på hver side av kraniet, så det kan dreie seg om omrotede levninger. Virvlene kan også ha blitt flyttet på av gravemaskinen. Det ble ikke observert synlig kutt eller spor etter kiste. Retningen på den mulige graven var uviss, men kraniet kan ligge i SSV. Grav 10 ble ikke utgravd, men tildekket med stedlige masser samt subbus, og bevart *in situ*.

Figur 41. Kranium og diverse mindre bein i grav 10. Da64602_065.

3.3.1.12 Grav 11 (T28882)

Består av: SZ350, ST333.

Grav 11 ble påvist ved maskinell avdekking og lå ca. 173,4 moh. Graven ble delvis eksponert ved overvåkingen, kraniet, høyre skulderblad og deler av ryggrad var synlig etter avdekking med gravemaskin. Besto av skjelett (SZ350) og kiste (ST333) (Figur 42).

Figur 42. Skjelett SZ350 i grav 11. Store deler av graven var forstyrret slik at deler av høyre overkropp og hele underkroppen manglet. Da64602_099.

Det var ikke mulig å se verken gravfyll eller gravkutt, fyllet besto trolig av redeponert kirkegårdsjord, som i dette området besto av brun humøs sand. Graven har vært orientert VNV-ØSØ med hodet i øst, en noe uvanlig plassering. Bevart omriss av kiste i sør, samt den østlige enden, synlig i form av en mørk stripe med råtnet treverk. Kisterest var ikke synlig mot nord og vest. Kisten inneholdt et godt bevart skjelett, men kun deler av overkroppen var intakt da graven var forstyrret av en yngre, ukjent hendelse i vest. Kun venstre arm var bevart, men ikke hånd- og fingerbein. Ut fra plassering av radius ser det ut til at hendene har ligget over bekkenet, derfor trolig armstilling Redin B. Skjelettet lå relativt sammenpresset i graven, og kan ha vært svøpt. Alternativt har det blitt sammenpresset av tafonomiske forhold i graven. Overkroppen var noe forskjøvet, sternum og ribbein har forflyttet seg på venstre side av ryggrad. Det ble funnet fingerbein i massen ved optak, disse er ikke med på noen bilder av skjelettet.

3.3.1.13 Grav 12

Består av: SZ322, ST323.

Grav 12 ble påvist som en mulig grav ved maskinell avdekking og lå ca. 173,5 moh. Ved nærmere opprensning under utgravningen så det ut til at de eksponerte levningene trolig ikke representerer en *in situ* begravelse, men heller flere disartikulerte bein (Figur 43). Helt i øst lå toppen av en hodeskalle (SZ322), og vest for denne en liten radius, trolig til et barn. Nord for radius lå distalenden av en humerus eller femur. Basert på plasseringen av beinelementene i forhold til hverandre er det lite sannsynlig at beina representerer en *in situ* grav. Radiusen eller skallefragmentet kan representere restene av en *in situ* grav, men de kan ikke begge være *in situ*. Like sør for beinelementene beskrevet som grav 12 var en mørk stripe av råtnet treverk tolket som mulige rester av en kiste (ST323). Det er mulig at kisten evt. har fortsatt mot sør, da det ikke ble observert en tilsvarende linje i nord. Det er imidlertid tvilsomt om dette samlet representerer en *in situ* grav. Beinelementene ble dokumentert og deretter tildekket med stedlige masser og subbus.

Figur 43. Grav 12 representerer trolig ikke en *in situ* grav, men består antagelig av beinelementer fra flere graver. Da64602_074.

3.3.1.14 Grav 13

Består av: SZ335.

Grav 13 ble påvist som en mulig grav ved maskinell avdekking og lå ca. 173,7 moh. Besto av disartikulerte beinrester (SZ335) synlige i den sørlige profilveggen (Figur 44). Ved nærmere opprensning ved utgravningen kunne det konstateres at det ikke dreide seg om en *in situ* grav, men heller disartikulerte beinelementer. Helt i bunnen av profilen var et fragmentert ribbein, trolig fra et barn. Over dette et stort rørbein, trolig femur, som stakk ut av profilen. Ca. 20 cm øst for dette lå den øvre delen av en hodeskalle. Kalotten så ut til å fortsette innover i profilen i sør, og var trolig relativt godt bevart. Over hodeskallen var et rørbein, trolig humerus eller femur, som stakk ut av profilveggen. Basert på disse observasjonene ble det konstatert at beinelementene ikke dannet en sammenhengende grav. Sannsynligvis representerer beinelementene omrotede levninger, men det kan heller ikke utelukkes at ett eller flere av elementene representerer en *in situ* grav som ikke kunne observeres videre i profilen. Beinelementene ble bevart *in situ*.

Figur 44. Grav 13 besto av disartikulerte bein i profilveggen som ikke kan tilhøre en og samme grav. Usikkert om det dreier seg om flere *in situ* graver eller et omrotet område. Da64602_077.

3.3.1.15 Grav 14

Består av: SL290, SZ301, SK291.

Grav 14 ble påvist ved maskinell avdekking og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av et gravkutt (SK291), et gravfyll (SL290) og et skjelett (SZ301) (Figur 45). Graven var orientert ØSØ-VNV, med hodet mot ØSØ. Gravfyllet besto av brun, myk sandsilt, med enkelte leirklumper. Fyllet var tydelig avgrenset mot nord. Graven ble kun renset opp overflatisk i toppen. Skjelettet hadde en tilsynelatende nesten hel lengde, ca. 1,65 m (minus fotbein). Antatt voksent individ i ryngleie, med hender muligens plassert i Redin A. Hender og leggbein kan være omrotet. Middels til dårlig bevaring. Distale ender av rørbein var dårlig bevart. Artikulerte deler av skjelettet: en knust, fragmentert hodeskalle, noen ryggvirvler, synlig venstre radius, venstre ulna, antatt 2 x lårbein og høyre tibia. I fotenden ligger skjelettet nært hodeskallen til grav 15, uklar avgrensning mot denne. Graven hadde en tydelig kuttkant mot nord og øst. Grav 14 ble ikke utgravd, men tildekket med stedlige masser og subbus, og bevart *in situ*.

Figur 45. Skjelett SZ301 i grav 14. Kranium tilhørende grav 15 synlig lengst mot nordvest. Da64602_068.

3.3.1.16 Grav 15

Består av: SZ303.

Grav 15 ble påvist ved maskinell avdekking og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av en fragmentert hodeskalle (SZ303) som lå nært profilen mot sør. Antatt voksent individ pga. størrelsen. Middels bevaring. Hodeskallen var delvis dekket av brun, myk silt. Ingen andre synlige deler av skjelettet. Heller ikke synlig gravfyll, gravkutt eller kiste. Grav 15 ble ikke utgravd, men tildekket med stedlige masser og subbus, og bevart *in situ*.

3.3.1.17 Grav 16 (T28883)

Består av: SZ338.

Grav 16 ble påvist ved maskinell avdekking og lå ca. 173,6 moh. Graven var orientert VSV-ØNØ, med hodet i vest. Graven besto kun av et skjelett (SZ338), med kun lårbein, legger og høyre hofte eksponert (Figur 46). Overkroppen fortsatte inn i profilveggen i vest og ble liggende *in situ* her, mens føttene ble liggende *in situ* i profilveggen i øst. Kun én kneskål bevart. Gode bevaringsforhold. Personen har ligget flatt utstrakt på ryggen, med rette bein. Ved opptak av høyre bekken måtte det graves noe videre innover i den vestlige profilen for å kunne grave det fri. I den forbindelse ble både nedre del av ryggspylen og hendene funnet bevart *in situ*. Ryggspylen og de fleste av fingerbeinene ble liggende, men de fingerbeinene som løsnet ved gravingen ble tatt med inn. Det dreier seg antakelig om venstre hånd, og personen har derfor trolig ligget med hendene i armstilling Redin B. Et av fingerbeina ble sendt til datering og datert til **AD 1277-1392** (FTMC-FO75-5).

Figur 46. Skjelett SZ338 i grav 16. Resten av skjelettet ligger bevart *in situ*. Da64602_088.

3.3.1.18 Grav 17

Består av: SZ539.

Grav 17 ble påvist ved maskinell avdekking. Graven besto av et rørbein (SZ539) som stakk ut av den vestlige profilen på sørsiden av kirken. Beinets utgangspunkt kan se ut til å være orientert NNV-SSØ. Mulig humerus eller femur. Det ligger flatt og kan derfor tilhøre en *in situ* grav, men vanskelig å fastslå ut fra levningene. Grav 17 ble ikke utgravd, men bevart *in situ*. Innmåling av skjelettet mislyktes i felt, da stasjonen fikserte på et fastpunkt og ikke målestangen. Punktet ble derfor tegnet inn manuelt i Intrasis i etterkant. Plasseringen og orienteringen av skjelettet blir derfor ikke helt nøyaktig. Høyde ble heller ikke registrert, men grav 17 ligger ca. 173,5 moh.

3.3.1.19 SA27: Grav 18

Består av: SZ345.

Grav 18 ble påvist ved utgravingen og lå ca. 173,2 moh. Besto av kun et kranium i profilveggen (SZ345), hvor deler av underkjeven ramlet ut fra profilen. Kraniets orientering kan tyde på at det ligger mot SSV. Det er imidlertid svært omrotaede masser like ved, så det er mulig at kraniet kan være redeponert/omrotet. Det ble ikke observert gravkutt eller spor av kisterest i profilen. Kraniet ble bevart *in situ* i profilen. Underkjeven som falt ut, ble innsamlet til gjenbegravning.

3.3.1.20 Grav 19 (T28884)

Består av: SL400010, SZ353.

Grav 19 ble påvist ved utgravingen og lå ca. 173,4 moh. Besto av et gravfyll (SL400010) og et skjelett (SZ353). Synlig som en liten, rektangulær mørk markering orientert øst-vest. Graven fortsatte inn i den

den vestlige profilen, og ble derfor ikke fullstendig avdekket. Tolket som et kisteavtrykk eller bunnrestene av et gravfyll til et fosterskrin/spedbarnsgrav. I sør og øst var det en mørk rand langs kanten av fyllet, tolket som de mulige råtnede restene av en trekiste. Fyllet var i komposisjon lik kirkegårdsjorden, men med en mørkere farge. Gravfyllet besto derfor trolig av redeponert kirkegårdsjord. I fyllet var det flere brune flekker som trolig representerer nedbrutte menneskelige levninger. Helt i vest, inn mot den vestlige profilen, fantes rester av bevart skjelett i form av et rørbein fra et spedbarn. Skjelettet var meget nedbrutt, og det var derfor ikke mulig å konkludere hva slags rørbein det dreide seg om.

Det ble analysert en makrofossilprøve og en pollenprøve fra gravfyllet. Makrofossilanalysen ga ingen resultater, mens pollenanalysen ga et noe bedre resultat. Pollenanalysen fra grav 19 viste spor av samme pollen som i kirkegårdsjorden generelt, noe som var forventet i og med at gravfyllet mest sannsynlig besto av redeponert kirkegårdsjord. Imidlertid ble det også påvist enkelte forskjeller. I gravfyllet i grav 19 ble det funnet pollen fra bygg (*Hordeum*) i en større konsentrasjon enn i prøven fra kirkegårdsjorden, det samme gjelder for pollen fra planten Tungras (*Polygonum aviculare*). Tungras er benyttet til medisinsk bruk, noe som kan være en forklaring på at den finnes i graven, men det kan like gjerne skyldes at planten har vokst på kirkegården ettersom det er en svært vanlig plante som fins omtrent overalt (Adams et al. 2024:13). Når det gjelder forekomsten av pollen fra bygg er det vanskelig å si om dette har havnet intensjonelt i graven eller om det er en tilfeldighet.

Figur 47. Skjelett SZ353 i grav 19. Graven inneholdt bein fra et foster/spedbarn og kan være rester av et fosterskrin.

3.3.1.21 Grav 20 (T28885)

Består av: SZ426, ST355.

Grav 20 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,3 moh. Graven ble delvis eksponert ved overvåkingen uten at den på det tidspunktet ble definert som en egen grav. Enkelte beinelementer ble flyttet på ved gravemaskinarbeidet. Disse ble samlet i egen pose.

Graven besto av et skjelett (SZ426) og en kiste (ST355) (Figur 48). Det ble ikke observert gravfyll, graven var trolig fylt med redeponert kirkegårdsjord. Graven har vært orientert ØSØ-VNV, lik orientering som grav 11. Skjelettet har ligget med hodet i vest, mer eller mindre «hode mot hode» med grav 11.

Figur 48. Skjelett SZ426 i grav 20. Hodeenden av grav 11 synlig øverst, og grav 11 og grav 20 har ligget «hode mot hode».

Kisten var synlig som en stripe med råtnet treverk på begge langsider, samt i den vestlige enden. Kisten inneholdt et relativt godt bevart skjelett. Graven var forstyrret mot øst av en yngre ukjent hendelse, og kun øvre del av overkroppen var derfor intakt. Mulig armstilling Redin C da det ble observert tre

fingerbein ved ribbeina, men usikkert da disse kan ha bli flyttet på av gravemaskinen. Overkroppen var noe forskjøvet, ryggrad lå noe skrått og kraniet/underkjeven er forskjøvet.

Et fingerbein ble datert til **AD 1675-1942**, noe som vil si at graven er fra etterreformatorisk tid. Grav 20 og grav 11 var lik både i utforming og bevaring, i tillegg til at de lå like ved hverandre. Dette kan indikere at også grav 11 er fra samme tidsperiode.

3.3.1.22 Grav 21 (T28886)

Består av: SL371, SZ429, ST361.

Grav 21 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av et gravfyll (SL371), en kiste (ST361) og et skjelett (SZ429). Gravfyllet besto av gråbrun humøs, siltig sand, trolig redeponert kirkegårdsjord. Kun deler av graven var eksponert, overkroppen fortsatte inn i den vestlige profilen, og ble ikke avdekket ved utgravningen (Figur 49).

Figur 49. Skjelett SZ429 i grav 21. Da64602_120.

Nedre del av femur, kneleddet samt legger og føtter er fjernet av en yngre forstyrrelse. Det ble ikke observert noen nærliggende forstyrrelse som kan ha forårsaket dette, men distalenden av femurene er tydelig sammenpresset og knust. Ved opptak av femur måtte det graves inn i den vestlige profilen for å frigjøre beina. I den forbindelse ble både sacrum og fingerbein påtruffet. Hendene ser ut til å ha ligget over bekkenet, derfor trolig armstilling Redin B. Både hofter og fingre ble liggende igjen i profilen.

Kisten var rektangulær, ingen umiddelbare tegn til avsmalning. Naturlig avslutning i øst. Det sørøstlige hjørnet av kisten ble fjernet med krafse ved avdekking. Kisten var meget dårlig bevart, kun kistens bunn var bevart.

Det ble analysert en makrofossilprøve og en pollenprøve fra gravfyllet. Makrofossilanalysen ga ingen resultater, mens det ble påvist noe pollen i prøven. I likhet med prøven fra grav 19 ble det påvist pollen

fra bygg (*Hordeum*) og Tungras (*Polygonum aviculare*), men i grav 21 ble det i tillegg påvist korn fra havre/hvete (*Avena-Triticum*). I prøven fra kirkegårdsjorden fantes det også pollen fra havre/hvete, men i mindre grad (Adams et al. 2024:13). Om dette skyldes en tilfeldighet eller om kornet kan knyttes spesifikt til graven er vanskelig å fastslå. Prøven kommer fra området ved lår/legg og det er derfor lite sannsynlig at kornet kan knyttes til den døde «siste måltid». Kanskje kan det være spor etter at strå/halm har blitt brukt som dekke i bunnen av kisten.

3.3.1.23 Grav 22 (T28887)

Består av: SZ451.

Grav 22 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto kun av et skjelett (SZ451) representert ved et høyre leggbein *in situ*, både tibia og fibula (Figur 50). Føttene ligger trolig bevart i den østlige profilveggen, og ble ikke avdekket ved undersøkelsen. Knær, lårbein og resten av overkroppen ble ikke gjenfunnet og er enten fjernet av gravemaskinen, eller en annen yngre forstyrrelse. Den proximale enden av tibia har tegn til sammenpressing/knusing, hvilket tyder på at det var vært utsatt for et kraftig trykk, trolig enten en spade eller gravemaskin. Ingen tegn til kiste eller gravkutt.

Figur 50. Skjelett SZ451 i grav 22. Da64602_131.

3.3.1.24 Grav 23

Består av: ST447.

Graven ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av en kisterest synlig som en mørk brun stripe av råtnet treverk (ST447) (Figur 51). Det nordvestlige hjørnet og nordre langside var synlig i grøften, resten av kisten ble ikke avdekket da den fortsatte utenfor utgravningsområdet mot sør. Det var ingen synlige bein på overflaten. Graven har samme orientering som grav 11 og grav 20 som ligger i nærheten, dvs. ØSØ-VNV. Plasseringen kan indikere at den kan tidfestes til etterreformatorisk tid. Graven ble ikke undersøkt nærmere, men tildekket med stedlige masser og subbus.

Figur 51. Kisterest ST447 i grav 23. Samling med diverse beinelementer like øst for graven tolket som en mulig beingrop (SL450), men kan også være et omrotet område. Da64602_135.

3.3.1.25 Grav 24

Består av: ST455.

Grav 24 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av en kisterest (ST455) orientert nordvest-sørøst, bevart i en lengde av ca. 0,73 m og en bredde av ca. 0,30 m (Figur 52). Det nordøstre hjørnet av kisten var bevart, mens det sørøstre var forstyrret. Kisten fortsatte inn i profilen i vest. Graven ble ikke utgravd, men bevart *in situ*.

Figur 52. Kisterest ST455 i grav 24. Da64602_144.

3.3.1.26 Grav 25

Består av: ST458.

Grav 25 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Besto av to linjer av råtnet treverk, tolket som kisterester (ST458) (Figur 53). Linjene hadde nøyaktig samme orientering og var parallelle, men avstanden mellom dem var ca. 0,6 m, og trolig for bred til at det kan dreie seg om én kiste. Linjene ble målt med samme nummer i felt, og kalt "grav 25", men i virkeligheten er det trolig mer sannsynlig at det dreier seg om kisterester fra to ulike graver plassert tett på hverandre. Mellom stripene var det bevart et silt- og leirespettet lag som skilte seg ut fra den omkringliggende kirkegårdsjorden, som var meget ensartet brun. Dette ble opprinnelig i felt tolket som det mulige gravfyllet til grav 25, men ved utgravningen på nordsiden av kirken ble et lignende lag observert under den homogene, øvre kirkegårdsjorden. Flere graver var gravd ned i dette laget, og det er derfor tentativt tolket som den eldste kirkegårdsjorden på stedet. Det er mulig at det observerte laget mellom kistestripene i grav 25 også representerer den eldste kirkegårdsjorden på stedet, og at kistene derfor heller kutter igjennom denne. En konkluderende tolkning av kisterestene i grav 25 er ikke mulig, ettersom graven ikke ble utgravd, men bevart *in situ*.

Figur 53. Grav 25 bestående av to linjer med råtnet treverk som kan representere kisterester fra to graver. Da64602_145.

3.3.1.27 Grav 26

Består av: SZ540.

Grav 26 ble påvist ved utgravningen. Graven besto kun av et leggbein (SZ540) (Figur 54). Dette kan være venstre leggbein tilhørende grav 22, men det er usikkert. Graven ble ikke utgravd, men bevart *in situ*. Det eksponerte skjelettet ble tildekket med stedlige masser og deretter et tynt lag med subbus. Innmåling av skjelettet mislyktes i felt, da stasjonen fikserte på et fastpunkt og ikke målestangen. Skjelettet ble derfor tegnet inn manuelt i Intrasis i etterkant. Plasseringen og orienteringen av skjelettet blir derfor ikke helt nøyaktig. Det samme gjelder for høyden, men graven ligger ca. 173,5 moh.

Figur 54. Skjelett SZ540 i grav 26. Kan tilhøre grav 22, men det er usikkert. Da64602_150.

3.3.1.28 Grav 27 (T28888)

Består av: SL543, SZ561, SK544.

Grav 27 ble observert som en mulig grav ved den maskinelle avdekkingen, og lå i tilknytning til grav 3. Den lå ca. 173,5 moh.

Graven besto av et gravkutt (SK544), et gravfyll (SL543) og et skjelett (SZ561) (Figur 55). Trolig spor etter kiste synlig på den østre langsiden, men denne ble ikke innmålt med eget nummer. Graven ble forstyrret ved gravemaskingraving. Et svært godt bevart kranium, samt noen ribbein ble tatt opp med gravemaskin ved overvåkingen. Disse ble ikke innsamlet, men gjenbegravd på kirkegården, ettersom det var uklart hvilken grav de tilhørte. Mest sannsynlig kom beina fra grav 27. Skjelettet i grav 3 var veldig dårlig bevart, så det er tvilsomt at kraniet tilhørte denne graven.

Gravfyllet besto av redeponert kirkegårdsjord, og da antagelig det yngste kirkegårdslaget ettersom det var mørkere brunt og mer humøst. Graven var orientert NNØ-SSV og bevart i en lengde av 0,80 m. Resten av graven fortsatte inn i profilveggen mot nord, og underkroppen finnes trolig fortsatt bevart. Kun deler av høyre arm var eksponert, og bare humerus og deler av underarmsbein ble tatt inn ettersom resten fortsatte inn i profilveggen mot nord. Skjelettet har vært orientert med hodet i sør. Armstilling ser ut til å ha vært Redin B ut fra det man kan se av det eksponerte underarmsbeinet (Figur 56), men noe usikkert ettersom kun deler av høyre arm var synlig. Graven var den yngste innenfor området den lå på. Det fantes antydning til et gravkutt, tydeligst mot øst. Grav 27 lå i samme retning som grav 2, som ble datert til etterreformatorisk tid, noe som kan indikere en datering innenfor samme tidsperiode for grav 27 også.

Figur 55. Skjelett SZ561 i grav 27 bestående av deler av venstre arm. Graven har kuttet grav 3 som ligger i området hvor målestokken er plassert. Gravfyllet i grav 27 var synlig mørkere enn gravfyllet i grav 3 og det var tydelig å se at grav 27 hadde kuttet grav 3. Da64602_177.

Figur 56. Grav 27 ferdig opprenset. To graver dukket opp under; grav 29 og grav 30. Da64602_179.

3.3.1.29 Grav 28

Består av: SL522, SK523.

Grav 28 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,7 moh. Graven besto av et gravkutt (SK523) og et gravfyll (SL522). Kun eksponert som en liten trekant inn mot profilveggen i nord, resten av graven fortsatte videre mot nord (Figur 57). Graven har vært orientert ØSØ-VNV. Ingen skjelettrestre ble observert i graven.

Figur 57. Grav 28 var synlig som en liten trekant inntil profilveggen. Da64602_171.

3.3.1.30 Grav 29

Består av: SL775, SK776.

Grav 29 ble påvist ved utgravningen (Figur 58) og lå ca. 173,6 moh. Graven besto av et gravkutt (SK776) og et gravfyll (SL775). Gravfyllet besto trolig av redeponert kirkegårdsjord. Kun sørvestre del av graven var eksponert, resten fortsatte inn i profilveggen mot nord. Det ble observert antydning til bein i gravfyllet, men disse var veldig dårlig bevart, og ikke mulig å ta opp uten at de gikk i oppløsning. Tydelig gravkutt ned i grågrønn undergrunn. Gravfyllet ble gravd nesten til bunns, lå kun igjen en tynn rest helt i bunnen. Graven var ca. 25 cm dyp. Grav 29 har kuttet grav 34.

Figur 58. Bildet øverst viser gravfyll SL775. Grav 29 har kuttet grav 34 som så vidt kan skimtes like ovenfor nordpilen. Da64602_202. Bildet nederst viser grav 29 nesten tømt. Da64602_210.

3.3.1.31 Grav 30 (T28889)

Består av: SL596, SK597, ST603, SZ759.

Grav 30 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,6 moh. Graven besto av et gravkutt (SK597), en kiste (ST603), et skjelett (SZ759) og et gravfyll (SL596) (Figur 59). Gravfyllet fremsto marmorert i overflaten, med lys brun siltig sand med enkelte kullspetter og innslag av grågrønn undergrunnsilt. Kisteresten var bevart i form av en tydelig stripe av treverk rundt hele graven. Kisten så ut til å være trapesformet med avsmalnet ende mot øst. Den har vært ca. 90 cm lang, og må ut fra størrelsen ha rommet et lite barn. Fotenden av kisten var forstyrret. Graven har vært orientert ØSØ-VNV med hodet i vest. Det ble kun observert antydning til bein i form av brune flekker spredt i gravfyllet. I kranieområdet fantes en større konsentrasjon, men bevaringsforholdene var så dårlige at det ikke var mulig å ta de opp. Imidlertid var en god del tenner bevart. Synlig gravkutt, særlig mot nord, hvor kuttet var synlig mot lys undergrunn.

Figur 59. Øverst: Grav 30 bestående av en tydelig kiste hvor fotenden er forstyrret (ST603). Gravkuttet (SK597) var særlig tydelig på nordsiden. Da64602_187. Nederst: Detaljbilde av kranieavtrykk synlig som lysere brune flekker. Flere tenner var bevart i dette området. Da64602_191.

3.3.1.32 Grav 31 (28890)

Består av: SL789, SZ821, ST785.

Grav 31 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,5 moh. Kun hodeenden var eksponert, resten av graven fortsatte inn i profilen mot sør og er bevart *in situ* (Figur 60). Graven besto av en kiste (ST785), et skjelett (SZ821) og et gravfyll (SL789). Graven har vært orientert NNØ-SSV med hodet i nord. Hodet lå mot den vestre siden i kisten. Gravfyllet besto av lys grå silt med enkelte biter trekull, og skilte seg ut som noe lysere og mer finkornet og homogent enn de øvrige massene.

Figur 60. Skjelett SZ821 i grav 31. Kisterest ST785 synlig som en noe mørkere stripe rundt gravfyllet. Da64602_205.

Kisteresten var dårlig bevart og kun synlig som en svak stripe rundt gravfyllet. Kisten hadde plan bunn og rette kanter. Kun et relativt dårlig bevart kranium med enkelte tenner var eksponert. Det ble forsøkt tatt opp, men kun små fragmenter av kraniet og enkelte tenner ble samlet inn.

Gravens retning kan indikere en etterreformatorisk datering, men dette er kun basert på at grav 2, som lå i samme retning, er datert til etterreformatorisk tid.

3.3.1.33 Grav 32

Består av: SL747, SK748.

Grav 32 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av et gravkutt (SK748) og et gravfyll (SK747). Graven har vært orientert ØSØ-VNV. Gravfyllet besto av grå, siltholdig finkornet sand som skilte seg ut fra den omkringliggende kirkegårdsjorden. Ingen spor av kiste eller skjelett ble observert. Kun en liten del av gravkuttet ble eksponert, og den vestre langsiden ser ut til å fortsette inn i den nordlige profilen. Grav 32 lå stratigrafisk over grav 33 og har trolig kuttet ned i denne.

3.3.1.34 Grav 33 (T28891)

Består av: SZ774, ST7760.

Grav 33 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av en kiste (ST7760) og et skjelett (SZ774). Den sørlige enden av en nordøst-sørvest-orientert kiste var synlig (Figur 61). Kisten fortsatte inn i profilveggen i nord. Hele kisten ble ikke eksponert grunnet nådd dybde for dreneringsrør. Kisten var meget dårlig bevart og besto nesten utelukkende av mørk jord. Skjelettet besto kun av et kranium som har ligget plassert med hodet mot sør. Kraniet var tydelig forstyrret og lå ikke på sin originale plassering i kisten. Selve hodeskallen lå opp-ned, og underkjeven var delt og lå både foran og over selve kranieskallen. Kraniet var i tillegg plassert helt inntil den vestre kistekanten. Samlet tyder dette på en forflytning av kraniet enten med bakgrunn i tafonomiske prosesser, eller som en konsekvens av en yngre forstyrrelse, mulig den overliggende grav 32.

Gravens retning kan indikere en etterreformatorisk datering, men dette er kun basert på at grav 2, som hadde samme retning, er datert til etterreformatorisk tid.

Figur 61. Sørlig ende av kiste ST7760 synlig samt toppen av kranium tilhørende skjelett SZ774. Da64602_199.

3.3.1.35 Grav 34

Består av: SL780, SK781.

Grav 34 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,6 moh. Graven besto av et gravkutt (SK781) og et gravfyll (SK780). Graven har vært orientert ØSØ-VNV. Gravfyllet besto av redeponert kirkegårdsjord. Kun sørsiden og delvis det sørøstre hjørnet av graven var synlig, resten av graven fortsatte inn i profilveggen mot nord. Ingen antydning til bein i gravfyllet. Grav 34 har kuttet ned i undergrunnen.

3.3.1.36 Grav 35

Består av: SL797, SK798.

Grav 35 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av et gravkutt (SK798) og et gravfyll (SL797). Graven har vært orientert ØSØ-VNV. Kun deler av den nordre og østre ytterkanten av graven var eksponert, resten fortsatte inn i profilveggen mot sør. Gravfyllet besto av redeponert kirkegårdsjord. Ingen synlige beinrester eller kisterester i gravfyllet. Graven har kuttet grav 36. Graven ble ikke undersøkt nærmere, men bevart *in situ*.

3.3.1.37 Grav 36

Består av: SL801.

Grav 36 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av et gravfyll (SL801). Synlig som en liten rest ved profilveggen mot sør. Ble lagt igjen i grøften uten videre undersøkelse, og derfor vanskelig å si med sikkerhet om det var en grav.

3.3.1.38 Grav 37 (T28892)

Består av: SZ772.

Grav 37 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,5 moh. Graven besto av et skjelett (SZ772). Underveis ved graving av lag SL565 dukket det opp noen svært dårlig bevarte tenner som ble samlet inn. I samme område som tennene ble funnet fantes også en gulbrun masse som ble tolket som rester av kraniet, men det var mer eller mindre blitt til jord. Trolig rester av en svært dårlig bevart grav.

Figur 62. Detaljbilde av tenner og brune flekker fra kraniet tilhørende SZ772 i grav 37. Da64602_194.

3.3.1.39 Grav 38

Består av: ST769.

Grav 38 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,5 moh. Graven besto av et bevart hjørne som kan være spor av kisterest (ST769) (Figur 68). Kan se ut som kisten har vært orientert sørøst-nordvest. Graven fortsatte inn i profilkanten i sør. Grav 38 ble bevart *in situ*.

3.3.1.40 Grav 39

Består av: ST856.

Grav 39 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av en mulig kisterest (ST856), så vidt synlig i plan. Ble bevart *in situ* uten videre dokumentasjon.

3.3.1.41 Grav 40

Består av: ST852.

Grav 40 ble påvist ved utgravningen og lå ca. 173,4 moh. Graven besto av en mulig kisterest (ST852), så vidt synlig i plan. Ble bevart *in situ* uten videre dokumentasjon.

3.3.2 Andre strukturer

Består av: SL325, SS382, SL390, SK391, SS400, SL436, SK437, SL450, SL475, SL565, SK566.

SL 325: Mulig brannlag bestående av kull, leire og brent sand. Laget ble først observert på sørsiden av kirken under overvåkingen av grøft G (se kapittel 3.1.7). Laget ble avdekket i flaten nord for grav 12, og fortsatte inn i den nordre profilen. Laget kunne observeres i profilen i en lengde av ca. 3,7 m, og fortsatte også inn i profilveggen i vest. Det er mulig at laget fortsetter under selve kirken.

Usikker tolkning da det ikke var mulig å få undersøkt laget i særlig grad, men mye tyder på at dette er restene av et brannlag. Det er vanskelig å vurdere hvorvidt laget representerer en brann *in-situ* eller om materialet er dumpet på stedet. Basert på plasseringen av laget innover i den nordre profilveggen er det mulig at laget representerer aktivitet på stedet før den stående kirken ble bygd. Det ble tatt ut trekull til datering, og laget ble datert til **AD 607-773** (FTMC-FO75-2).

SS382: Sirkulær steinpakning i nordre del av grøft F, fortsatte inn i profilvegg mot kirken. Steinpakningen besto av stein i ulik størrelse (Figur 63), de største var 30 cm i diameter, de minste ca. 10-15 cm. Brun, humøs sand mellom steinene, hulrom enkelte steder. Små beinfragmenter, både brente og ubrente, ble observert. Små biter med rød teglstein ble funnet innimellom steinene sammen med små klumper med mørtel.

Figur 63. Steinpakning SS382 synlig lengst mot øst. I forkant er det mulige stolpehullet SK437 med omrotede menneskebein synlig. Da64602_116.

Det er usikkert hva strukturen representerer ettersom kun deler av den var eksponert, men kan muligens settes i sammenheng med restaureringen av kirken på 1800-tallet, for eksempel kan det være rester av et fundament til et stillas. Strukturen lå ca. 1,2 m fra den søndre veggen på tverrskipet bygd i 1806.

SS400, SL436, SK437: Struktur som kunne se ut som et steinskodd stolpehull (Figur 63). Besto av et kutt (SK437), et fyll (SL436) og flere steiner (SS400). Steinene dannet en sirkel hvor flere sto skrått ned i fyllet som en skoning. To av steinene som fortsatte inn i profilveggen kan være kirkesteiner da de virket tilformet. Disse ble bevart *in situ*. Etter at flere av steinene var fjernet ble det tydelig at det var en nedgravning med et mørkere fyll, mørkere enn den øvrige kirkegårdsjorden som ligger rundt. Fyllet besto av grå silt med fragmenter av trekull og brente beinfragmenter. Fyllet fremsto som løst og enkelte rørbein (over- og underarmsbein) lå skrått ned i gropen (Figur 64). Strukturen ble ikke fullstendig utgravd ut ettersom riktig nivå var nådd. Strukturen kan trolig settes i sammenheng med SS382, og tolkes som fundament til et stillas eller lignende. Trolig har man ved graving av strukturen støtt på en grav/graver slik at bein fra disse ble liggende disartikulerte i strukturen.

Figur 64. Bildet er tatt under graving av SK437. Større steiner er fjernet og et mørkere fyll er synlig. Flere rørbein ligger i dette fyllet. Da64602_127.

SL390, SK391: Mulig grøft like øst for SS382. Fyllet (SL390) besto av løs, brungrå silt med noe småstein og mørtel. Grøften var orientert nord-sør og fortsatte videre inn i både nord- og sørprofilen. Usikker tolkning, men kan muligens ha en sammenheng med SS382 og SS400. Grøften ble ikke tømt ettersom riktig nivå var nådd.

SL450: Mulig liten beingrop, eventuelt et område med forstyrrede graver (Figur 65). Besto av et område med ulike beinelementer som ikke kan tilhøre en og samme grav. Enkelte rørbein sto horisontalt, noe som tyder på at området er omrotet. Det ble også observert noen bein i profilvegg mot sør. Området ble kun innmålt med et punkt, og det ble ikke prioritert å rense opp området nærmere da riktig nivå var nådd i dette området. Det er derfor uavklart om det dreier seg om en beingrop, eller om det kan være spor etter graver som har blitt forstyrret i forbindelse med yngre inngrep. Området lå like ved grav 11, 20 og 23.

Figur 65. Mulig beingrop eller område med forstyrrede graver (SL450). Da64602_136.

SL475: Fyll/avtrykk? Besto av organisk masse med rødoransje farge og spetter av brun og lys grå silt samt kull (Figur 66). Svært tydelig avgrenset mot kirkegårdsjorden. Den eksponerte delen målte 25 x 10 cm og var 10-12 cm dyp. Nesten trapesformet i form med avsmalning mot sørvest, men strukturen fortsatte videre inn i profilen, så form og størrelse er uavklart. Ingen bein å se i massen. Fosterskrin? Opprättnet treverk? Strukturen ble påvist i et område hvor det fantes flere graver, men tolkning er usikker.

Figur 66. SL475. Ukjent struktur i område med flere graver. Da64602_142.

SL565, SK566: Ukjent struktur som besto av brungrå silt med oransje og grågrønne spetter samt små fragmenter med trekull (SL565). I tillegg ble det observert enkelte fragmenterte biter av brente og ubrente bein. Det fantes flere partier med mer organisk materiale, men de var ujevne i formen og det var ingenting som tydet på kiste eller noe som kunne knyttes til en grav (Figur 67). Laget ble gravd ned til riktig nivå, og først på denne dybden ble det påvist det som trolig var et kistehjørne i sørøstlig del av grøfta (Figur 68), registrert som grav 38 samt enkelte svært dårlig bevarte tenner nordøst for kistehjørnet, registrert som grav 37.

Figur 67. Området innmålt som SL565 hvor mulige kutt er markert. Bildet er tatt mot nord. Da64602_184.

Figur 68. Kistehjørne tilhørende grav 38 er synlig like over målestokken. Da64602_197.

Det ble målt et kutt (SK566) der sørlig del av kuttet var tydelig og vertikalt, men i nord var det ikke mulig å se noe kutt ettersom strukturen fortsatte inn i profilen.

Det er vanskelig å tolke denne strukturen, men fyllet besto av det eldste nivået med kirkegårdsjord. Muligens kan det ha vært flere dårlig bevarte graver i området som har vært fylt med redeponert kirkegårdsjord, og derfor var vanskelig å påvise. Alternativt har det vært en ukjent struktur gravd ned i kirkegårdsjorden.

4 Osteologisk analyse – Sammenfatning av humanosteologiske data, Selbu kirke

4.1 Gravene, levningene og prosessen

Dette kapitlet presenterer en sammenfatning av resultatene fra den osteologiske analysen av de menneskelige levningene fra den arkeologiske utgravingen i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Nedenfor er gitt en sammenfatning av de bioarkeologiske dataene fra den osteologiske vurderingen av levningene funnet i forbindelse med dette arbeidet.

Den osteologiske analysen og dokumentasjon av de menneskelige levningene har som mål å være et faglig bidrag i katalogiseringsprosessen før levningene innlemmes i den antropologiske samlingen ved NTNU Vitenskapsmuseet. Dersom de osteologiske resultatene skal benyttes til fremtidig forskning og publisering bør det gjøres en dybdeanalyse av levningene i forkant.

4.1.1 Graver og gravlegging

Av de 13 gravene med menneskelige levninger hadde syv bevart eller delvis bevart kister. De fleste gravene har vært forstyrret i ettertid av den opprinnelige gravleggingen, og dermed er de menneskelige levningene kun delvis bevart *in situ*. Bevaringsforholdene i kirkegårdsjorden har også påvirket levningene over tid, noen skjeletter er meget godt bevart mens andre er nesten borte (Figur 69).

Figur 69. SZ821, Grav 31. Bevaringsgrad, kun mindre fragment bevart av det opprinnelige kraniet og bare fragmenter av tannkroner uten røtter er bevart av tenner.

4.1.2 Bevaring og tilstand

Bevaringsgraden på menneskelige levninger i arkeologiske kontekster kan i stor grad variere. Det er flere faktorer som påvirker bevaringsgraden på bein. Ganske vanlig er det ytre (*extrinsic*) faktorer som spiller inn, deriblant bevaringsforholdene i jorden, forstyrrelse av graven fra mennesker eller dyr, eller det kan være iboende (*intrinsic*) årsaker som f.eks. sykdom som kan ha svekket bevaringsintegriteten i skjelettet før gravleggingen (Bello 2005).

Flere av gravene var kuttet av yngre forstyrrelser, noe som skaper utfordringer i forhold til komplettetheten i osteobiografiene presentert i denne analysen. Den osteologiske analysen baserer seg kun på makroskopisk vurdering av de menneskelige levningene. Det finnes alternative metoder for å vurdere bevaringskvalitet- og kvantitet, og for dette prosjektet ble det bestemt å dele disse inn i ganske brede grupper. For bevaringskvantitet, altså hvor mye av det opprinnelige skjelettet som er bevart ved dokumentasjonsarbeidet, ble individene vurdert ut fra fire kategorier: (1) 0-25 % bevart, (2) 25-50 % bevart, (3) 50-75 % bevart, og (4) 75-100 % bevart. Bevaringskvaliteten er vurdert ut fra tre kategorier; 1 (meget god bevaring), 2 (middels bevaring) og 3 (dårlig bevaring).

4.1.3 Rengjøring, katalogisering og pakking av de menneskelige levningene

Grunnet levningenes skjøre tilstand, ble de ikke vasket, men børstet rene for jord. Dette ble gjort for å ikke påføre dem mer belastning enn nødvendig. Brå temperaturforandringer og generelt endringer i fukt/tørke kan ofte medføre negative konsekvenser på osteologisk materiale, særlig det humanosteologiske.

For å unngå å påføre levningene skade under rengjøringen ble så skånsomme redskaper som mulig brukt. Skjelettelementene ble forsiktig frigjort fra jord og leire med mindre redskaper av tre og til slutt børstet med en myk kost. Selv om bevaringskvaliteten i noen av gravene (eksempelvis grav 1, 11 og 20) kunne ha tålt å bli rengjort med vann, var det ikke ønskelig å eksponere disse for vann da den overordnede bevaringskvaliteten på levningene var nokså dårlig, og integriteten av beinstrukturen i graver 1, 11 og 20 kunne ha blitt forverret gjennom eksponering av vann samt endring fra tørt til fuktig klima.

Etter rengjøring ble levningene dokumentert og forsvarlig pakket i esker med syrefritt silkepapir, og til slutt avlevert til innlemmelse i den antropologiske samlingen ved NTNU Vitenskapsmuseet.

4.1.4 Arbeid med menneskelige levninger og etikk

Alt av arbeid med de menneskelige levningene omtalt i denne rapporten er utført etter de nasjonale retningslinjer ([FEK: Veileder forskning på menneskelige levninger](#)) og et noe mer detaljert rammeverk publisert av BABAØ, med retningslinjer for håndtering, rensing og dokumentasjon av menneskelige levninger i *Code of Ethics* (2019) og *Code of Practice* (2019), samt *Guidelines to the Standards for Recording Human Skeletal Remains* (Brickley & McKinley 2004) og *Updated Guidelines to the Standards for Recording Human Skeletal Remains* (Brickley & Mitchell 2017).

Ved arbeid med menneskelige levninger skal det vektlegges at dette ikke er et hvilket som helst arkeologisk materiale, derimot levninger av mennesker som en gang har levd og ikke kan gi sitt samtykke til hva som skjer med sin grav eller sine levninger etter døden. Menneskelige levninger er også unike i det at hvert enkelt skjelett representerer en livshistorie. Menneskelige levninger skal alltid behandles med respekt og forsiktighet, dette gjelder under utgraving, gjennom rensing- og dokumentasjonsprosessen, gjennom forskningsarbeid og under den tiden levningene befinner seg i en antropologisk eller arkeologisk samling. På det tidspunkt hvor den vitenskapelige verdien i levningene ikke lenger er til stede, bør levningene tilbakeføres i tråd med den tradisjon og skikk de er funnet i.

4.2 Metode: Dokumentasjon og analyse av osteobiografiske data

Når man foretar en osteologisk analyse av et skjelett forsøker man å hente ut det som er mulig av informasjon om dette individet. I denne prosessen lager man en osteobiografi – man forsøker å sette sammen en livshistorie ut fra den bevarte osteologiske og biologiske informasjonen. Det er mange faktorer som påvirker resultatene i en osteobiografi, og den kanskje viktigste er bevaringsgraden. Ved dårlig bevaring, eller god bevaring, men med manglende relevante element, kan det være utfordrende å vurdere biologisk kjønn og alder på menneskelige levninger, særlig i forhold til nøyaktighet. Derfor setter man gjerne større aldersspenn og sannsynlig biologisk kjønn i en slik makroskopisk analyse, heller enn å risikere å indikere feil alder eller feil biologisk kjønn da dette kan ha større konsekvenser for fremtidige forskningsprosjekt der disse resultatene innlemmes.

Målet med den osteologiske analysen for denne rapporten var å dokumentere tilstand og inventar, samt måle og beskrive osteobiografiske data for de menneskelige levningene. De osteobiografiske dataene vil være nyttig dokumentasjon i forkant av fremtidige forskningsprosjekt. Denne analysen viser også hvilket potensiale det ligger i forskning på menneskelige levninger, og at ethvert individ har sin egen livshistorie, her illustrert gjennom osteobiografiene.

Hvert individ fra de ovennevnte gravene ble makroskopisk vurdert. For de osteologiske vurderingene ble det ikke foretatt noen destruktive inngrep, men for arkeologiske vurderinger ble det tatt ut tre prøver til C14-datering. Fra graver 16 og 20 ble prøvene hentet fra fingerledd og fra grav 3 ble det tatt et fragment av lårbein. Gjennom den osteologiske analysen ble hvert element av skjelettet dokumentert. Mål av bein ble kun tatt der dette ble oppfattet som hensiktsmessig. Tenner og tilstander av patologi ble fotografert og dokumentert. En osteobiografi ble opprettet for hvert individ, selv om det ikke var mulig å foreslå biologisk kjønn og alder på alle individene. Det vil være mer informasjon å hente ut fra disse levningene for fremtidige forskningsprosjekter enn hva som blir presentert i denne rapporten, men denne analysen viser likevel mye av den vitenskapelige verdien man kan hente ut av menneskelige levninger.

Grunnet dokumentasjonsformålet med rapporten er så mye informasjon som mulig innlemmet i osteobiografiene ved hjelp av tilgjengelige, tidsbesparende og økonomiske metoder. Metoder benyttet i den osteologiske analysen er beskrevet nedenfor. De fleste metodene benyttet for den osteologiske analysen er hentet fra etablerte samleverk som *Buikstra & Ubelaker (1994)*, *White, Black & Folkens (2012)*, *Christensen, Passalacqua, & Bartelink (2014)*, *Cunningham, Scheuer, & Black (2016)* og *Christensen & Passalacqua (2018)*.

4.2.1 Aldersvurdering

Hvert individ ble vurdert for best mulig aldersestimert. Beroende på bevaringsgrad og individets alder (juvenilis/adultus) ble respektive metoder benyttet for et best mulig resultat. For de yngre individene ble metoder som er basert på tann- og beinvekst benyttet. For de eldre individene ble slitasje på ledd og tenner benyttet. Etter en vurdering av alder ble hvert individ plassert i en alderskategori. Hensikten med denne kategoriseringen var å forme et representativt bilde av aldersspredningen blant individene. De voksne individene (adultus) ble aldersvurdert på slitasje på kragebein (etter Falys & Prangle, 2015), korsbeinsleddet (etter Lovejoy et. al 1985, Buckberry & Chamberlain, 2002), og fremre hofteledd (etter Suchey & Brooks, 1990). De yngre individene (juvenilis) ble aldersvurdert etter tannvekst (etter AlQahtani et. al 2010) og fusjonering og vekst av skjelettet (vurdert fra standard i Cunningham, Black & Scheuer, 2016).

4.2.2 Vurdering av biologisk kjønn

Makroskopisk vurdering av biologisk kjønn på de menneskelige levningene er kun utført på de voksne individene. Dette er grunnet usikkerheten i estimat av biologisk kjønn på skjelett uten (eller ikke ferdig

utviklede) kjønnsdimorfiske trekk. De kjønnsdimorfiske trekkene begynner å forme seg ved starten av puberteten, og er ofte ikke ferdig utviklet før man er voksen.

Det er mulig å identifisere det biologiske kjønn hos yngre individer med DNA prøver, gitt at nok DNA er bevart i skjelettet, men dette ble ikke utført i denne analysen.

Også hos voksne individer kan de osteologiske kjønnsdimorfiske trekkene være misvisende eller havne i en kategori midt mellom de to biologiske motpartene de vurderes mot. Særlig gjelder dette for kraniet, og en vurdering av biologisk kjønn bør alltid vektlegge de kjønnsdimorfiske trekkene på hoftebeinet over kraniet.

Grunnet bevaringsforholdene på de menneskelige levningene i denne analysen, var det ikke mulig å benytte hoftebein for vurdering av biologisk kjønn på alle de voksne individene, og de fleste individene ble vurdert ut fra kjønnsdimorfiske trekk ved kraniet. Der hoftebein var bevart, ble dette vektlagt for vurdering av biologisk kjønn.

Estimert biologisk kjønn på de voksne individene (adultus) ble vurdert på form av *incisura ishiadica major* (etter standard i Buikstra & Ubelaker, 1994), kjønnsdimorfiske trekk ved *cranium* (etter Walker i Buikstra & Ubelaker 1994), den sub-pubiske delen av *pelvis* (etter Pehnice, 1969), og vinkel på «*composite arch*» (etter Bruzek 2002)

4.2.3 Øvrig informasjon osteobiografiske data

Bevaringsgraden på levningene var noe varierende fra tilsynelatende upåvirket beinstruktur til svært alvorlig grad av fragmentering. I noen tilfeller var skjelettelementene kun holdt sammen ved jord og leire. Bevaringsgrad ble vurdert ut fra både bevaringskvalitet og bevaringskvantitet. Innen bevaringskvalitet ble de menneskelige levningene vurdert i forhold til tilstanden på selve skjelettet, dvs. i hvor stor grad den opprinnelige beinstrukturen var bevart og hvilken tilstand av den som ble observert. For bevaringskvalitet ble det benyttet tre kategorier: God bevaring (1), Middels god bevaring (2), Dårlig bevaring (3).

Den andre delen av bevaringsgraden ble vurdert ut ifra kvantiteten av skjelettelementer hos levningene. Denne ble vurdert etter dokumentasjon av inventar pr. individ og viser et estimat av omtrent hvor mye av det opprinnelige skjelettet som var til stede etter utgravningen. Bevaringskvalitet ble vurdert ut fra stadier; (1) 0–25 %, (2) 25-50 %, (3) 50-75 % og (4) 75-100 %.

Den osteologiske analysen av individene gravlagt ved Selbu kirke viser en MNI (minste antall individer) på 14, og dette inkluderer et underarmsbein av et barn påtruffet i grav 21. Sistnevnte bein stammer sannsynligvis fra et nyfødt (evt. dødfødt) barn.

Selv om denne analysen konkluderer med en MNI på 14, betyr ikke dette at det ikke er flere individer blant de analyserte levningene. Omroting av graver i ettertid, samt tette gravleggelsener og utfordrende bevaringsgrad kan forårsake at mindre bein og beinfragmenter, ikke minst tenner, kan transporteres bort fra den opprinnelige gravkonteksten og blandes sammen med en annen. MNI baseres på antall identifiserbare bein eller beinelementer man finner i en gravkontekst. For eksempel om man finner samme fragment av venstre lårbein i samme grav skyves MNI til to individer (selv om det kan være flere individer i graven), såkalte duplikatbein.

Det er ikke observert duplikatbein blant levningene, men grav 21 har helt tydelig bein som stammer fra to separate individer i forskjellig alder og dermed får grav 21 minimum to individer selv om det ikke er snakk om faktisk duplikatbein i denne sammenhengen.

Flere av skjelettene hadde også avfarging av mulig bronselegering (Figur 70 og Figur 71).

Figur 70. SZ774, Grav 33. Tafonomi, grønn avfarging etter at beinet har ligget i kontakt med bronselegert metall.

Figur 71. SZ350, Grav 11. Tafonomi, grønn avfarging etter at beinet har ligget i kontakt med bronselegert metall.

Analyse av høyde er et viktig grep i kartlegging av folkehelse og en integrert del av osteobiografien. Dermed er det viktig å få dokumentert mål av menneskelige levninger i *in situ* graver der det er mulig, og likeså mål av diverse rørbein (evt. også ryggrad og ankel) når man har muligheten. Høyden på enkeltindivider, isolert sett, har ikke så mye verdi annet enn at man lærer mer om nettopp det individet man studerer. Derimot har høydeestimat mye verdi når man skal studere større demografiske data. Endringer i gjennomsnittshøyde innen en befolkning kan si noe om levevilkår, gjerne er det et tegn på at den generelle folkehelsen forbedres om gjennomsnittshøyden plutselig øker over generasjoner. Her er det også mange faktorer som spiller inn; kost, classeskille, genetikk etc., og det krever store data for å kunne skille ut verdifull informasjon.

I en liten analyse som denne, er ikke høydemål på individene relevant for å kunne si noe om gjennomsnittshøyde eller folkehelse for denne befolkningen. Det er likevel dokumentert mål for høydevurdering i alle tilfeller det lot seg gjøre, og denne dataen kan benyttes i en større demografisk undersøkelse i et fremtidig forskningsprosjekt. Alle høydemål i denne analysen er utregnet fra formler etter Sjøvold (2000).

Det er viktig å dokumentere patologi (sykdom og skade), da dette kan påvirke det helhetlige bilde av osteobiografien.

Rengjøring av bein med patologi er også noe som bør vurderes ut fra hvert enkelt tilfelle. Vasking av bein med patologi kan ha negativ effekt i forhold til fremtidig bevaring, likeså kan børsting og annen type rensing. Derfor bør også patologi dokumenteres med bilder og beskrivelse, og særlig i tilfeller hvor beinstrukturen er svekket, slik at man fortsatt kan inkludere funnet i en fremtidig analyse. Aktive lesjoner tyder på at individet var sykt eller skadet når hen døde, og kan også vise til mulig dødsårsak i noen tilfeller.

Skader er også viktig å dokumentere. Her skiller man mellom *ante-*, *peri-* og *post-mortem* skader. Det er også relevant å dokumentere *post-mortem* skader for eksempel fra utgravings- og rengjøringsprosessen. Dette for å redusere muligheten for feiltolking av skaden i senere forskning, selv om de fleste tilfeller av *post-mortem* skader (som har skjedd i nyere tid) er ganske markant forskjellige fra *peri-mortem* skader, eller *post-mortem* skader langt tilbake i tid. På lik linje med sykdomsspor, er det viktig å dokumentere skader slik at denne informasjonen ikke går tapt selv om skjelettelementet ikke lenger er tilgjengelig for analyse.

4.3 Resultat: Osteobiografiske data fra levningene ved Selbu Kirke

Den osteologiske analysen besto av menneskelige levninger fra totalt 13 graver, og det ble til sammen observert et minimumsantall på 14 individer. Nedenfor er resultatene av den osteologiske analysen presentert, og en samlet oversikt er gitt i Tabell 4.

4.3.1 Gravene oppsummert

Grav 1, T28880 (SZ508) - Skjelett med relativt god bevaring, både kvantitet og kvalitet. Biologisk kjønn er estimert fra kjønnsdimorfiske trekk på kraniet og hoftebein, hvorav vurderingen av trekk på hoftebein veier tyngst. Alder er basert på korsbensleddet (*facies auricularis*) og den sternale epifysen av kragebein (*sternal clavicula*). Den helhetlige vurderingen av individet ble estimert til sannsynlig kvinne (F) med mulig alder mellom 35-50 år.

Grav 3, T28881 (SZ517) - Kun fragment av lårbein og hofte bevart. Beinelementene tilhører sannsynligvis et voksent individ, men det er ikke mulig å gi en nøyaktig vurdering av alder på nåværende tidspunkt grunnet manglende nødvendige elementer.

Grav 11, T28882 (SZ350) - Kun øvre del av skjelett bevart. Nesten komplett kranium med overkjeve og underkjeve (og tenner). Aldersvurderingen baserer seg på kragebein og tannslitasje og estimeres til 30-40. Biologisk kjønn er kun vurdert på kranieelementer hvis peker mot sannsynlig kvinne (F?). Det observeres patologi høyre side ansikt og overkjeve, men det settes ingen spesifikk diagnose for dette på nåværende tidspunkt.

Grav 16, T28883 (SZ338) - Kun lårbein og leggbein (høyre/venstre side) og høyre hofte bevart. Basert på kjønnsdimorfiske trekk hofte er individets biologiske kjønn vurdert til sannsynlig mann (M). Aldersvurderingen er basert på observasjoner av både korsbensleddet og fremre hofteledd høyre side og vurderes til en mulig alder 30-40 år.

Grav 19, T28884 (SZ353) – Mange mindre fragmenter av et mindre rørbein. Dette er sannsynlig rørbein fra et spedbarn. Bevaringskvaliteten er veldig dårlig og beinet fragmenteres ytterligere/ kollapser ved den letteste berøring.

Grav 20, T28885 (SZ426) - Relativt godt bevart skjelett, kun øvre del. Under- og overkjeve bevart med tenner. Biologisk kjønn er tolket til mulig kvinne (F?), men er kun vurdert på kjønnsdimorfiske trekk ved kraniet, da hofte ikke var bevart. Aldersvurdering er basert på observasjoner kragebein (claviculae) og tannslitasje. Venstre kragebein er noe skadet/fragmentert – sannsynligvis sammenheng med patologi observert venstre skulder, dermed legges mest vekt på høyre kragebein i aldersvurderingen, som vurderes til mulig 35-45 år. Patologi observert venstre skulder både på skulderblad (scapula) og overarm (humerus). Den observerte patologien kan være etter skade, sykdom eller kraftig overbelastning. Det er ikke gjort tilsvarende observasjon på høyre skulder eller andre steder av det som er bevart av skjelettet. Det settes ingen spesifikk diagnose for den observerte patologien på nåværende tidspunkt.

Grav 21, T28886 (SZ429) – Graven består av minst to individer: To lårbein sannsynligvis fra voksent individ og et underarmsbein fra barn/spedbarn. Bevaringen er relativt dårlig, og grunnet manglende elementer er hverken av individene vurdert for biologisk kjønn eller avgrensning av alder (for det voksne individet). Det er sannsynlig at underarmsbeinet stammer fra et barn tidlig i første leveår, og det foreslås en alder på ca. 0-3 mnd.

Grav 22, T28887 (SZ451) - Kun deler av legg bevart. Beinfragmentene stammer sannsynligvis fra samme side av skjelettet, mulig høyre. Hverken øvre eller nedre del på beina er bevart. Det er ikke gjort en vurdering av biologisk kjønn eller avgrensning alder på nåværende tidspunkt grunnet tilstand og manglende elementer.

Grav 27, T28888 (SZ561) – Kun deler av arm bevart. Underarmsbein kun i fragmenter etter rensing. Humerus er noe bedre bevart, men veldig skjørt og fragmenterer lett. Det er ikke gjort en vurdering av biologisk kjønn grunnet manglende elementer. Grad av fusjonering (ufusjonert øvre del og mulig nedre del) observert gjør det mulig å foreslå en øvre alder på ca. 14 år, men alder er ikke avgrenset nedover, da det er mulig at individet har vært yngre enn foreslått her.

Grav 30, T28889 (SZ759) – Kun tenner bevart. Det er kun observert melketenner blant de minst 20 tannkronene og det er ikke observert noen grad av slitasje. På bakgrunn av mål av kiste til 90 cm, samt manglende slitasje på tenner vurderes skjelettet å være fra et barn i tidlig stadium og settes til ca. 0-3 år. Det er også funnet et brent zooarkeologisk fragment, mulig ribbein fra gris eller sau/geit, men disse er ikke osteologisk identifisert på nåværende tidspunkt.

Grav 31, T28890 (SZ821) – Kun små fragment av kranium (mikro) samt tre komplette tannkroner og flere mindre fragmenter av tenner bevart. Flere av kronene viser at de har vært eksponert før døden, da det er tegn på slitasje og noe mulig formasjon av plakk. Individet er ikke vurdert for biologisk kjønn grunnet manglende elementer, og vurderingen av alder foreslår barn (uten øvre eller nedre grense) basert på observasjon tenner.

Grav 33, T28891 (SZ774) - Delvis bevart kranium og to nakkevirvler (C1 og C2). Bevaringen er relativt dårlig, og individet er ikke vurdert for biologisk kjønn eller alder på nåværende tidspunkt.

Grav 37, T28892 (SZ772) – Kun tenner bevart, seks fragmenter hvorav fire er identifisert som molarer, men ikke bestemt til side på nåværende tidspunkt. Tre av de fire er nær komplette tannkroner av jeksler. Den fjerde tannkronen er fragmentert (også jeksel). Det er to løse emaljefragmenter som sannsynligvis tilhører den fragmenterte kronen. Individet er ikke vurdert for biologisk kjønn grunnet manglende elementer, og to av kronene viser spor av slitasje og vil dermed stamme fra et individ som har spist fast føde. Hverken øvre eller nedre alder er avgrenset på nåværende tidspunkt.

4.3.2 Aldersvurdering

Resultatene av aldersvurderingen på de 14 individene viser et aldersspenn fra nyfødt til godt voksen. For de tre gravene som kun inneholdt tenner eller tannfragmenter er ikke alderen avgrenset annet enn juvenilis/adultus, da for lite osteologisk informasjon var til stede for å kunne avgrense alder med mer nøyaktighet.

Grav 19 hadde kun et fragmentert rørbein bevart, og bevaringstilstanden lot det ikke være mulig å ta mål av dette beinet for å kunne avgrense alder ytterligere. Lik beinfragmentet av underarmsbein i grav 21, stammer dette sannsynlig fra barn tidlig i første leveår.

For de voksne individene (grav 1, 11, 16, 20, og sannsynligvis 21) viser resultatene en gjennomsnittlig (eller stadig gjentakende) aldersgruppering mellom 30 og 50 år, hyppigst mellom 35 og 45 år. Dette kan være indikasjon på gjennomsnittlig alder i befolkningen om man vurderer gjennomsnittsalderen på de voksne individene alene. Derimot trekkes gjennomsnittsalderen kraftig ned om man inkluderer alle gravene hvor like mange barn som voksne er aldersvurdert. Fire av individene kunne heller ikke vurderes for alder grunnet manglende elementer av skjelettet, og denne mørketallverdien må også inkluderes når man skal vurdere levningene demografisk.

Videre er aldersvurdering av de voksne individene sjelden utført på mer enn ett element, grunnet manglende bevaring av skjelettelement med aldersmarkører. Her kunne tannslitasjemønster vært en del av vurderingen, men denne vil ikke gi nøyaktige resultat med mindre man kjenner til hva som er typisk tannslitasje for denne befolkningen i de forskjellige aldersgruppene. Grav 1, 11 og 20 er de eneste gravene med voksne individer som har både skjelettelementer med aldersindikatorer og tenner bevart.

Grunnet bevaringskvantitet- og kvalitet var det ikke mulig i denne analysen å snevre inn en mer nøyaktig alder for individene som kun hadde tannfragmenter bevart. To av disse gravene har fragmenter av tenner som helt tydelig ikke har vært utsatt for slitasje, dvs. fast føde, og stammer sannsynligvis derfor fra relativt små barn. Tannkroner begynner å formes i kjevebeina tidlig i svangerskapet, og selv om et barn ikke har fått tenner da hen var i live, vil tannkronene være bevart i graven om bevaringsforholdene er til stede for dette. I flere av gravene fra denne analysen er det eksempel på at tannemaljen (det ytterste laget av tannkronen) er bevart, mens kjeven ikke er bevart.

Den ene graven, grav 30, med kun tannfragmenter (som ikke kunne avgrense alder nøyaktig grunnet bevaringsforhold), ble vurdert til å være et yngre barn grunnet en kistelengde på 90 cm.

4.3.3 Vurdering av biologisk kjønn

Estimat av biologisk kjønn er kun vurdert på levninger klassifisert som «adultus» med ett eller flere skjelettelement med kjønnsdimorfiske trekk bevart. Kun ett av individene ble estimert til biologisk mann (M), og ett individ ble estimert til biologisk kvinne (F). Ytterligere to individ ble estimert til sannsynlig kvinne (F?). Fem av de 14 individene var barn, og disse ble det ikke tatt noen vurdering av biologisk kjønn på. Fire av individene kunne ikke få en vurdering av biologisk kjønn grunnet manglende elementer av skjelettet til stede.

4.3.4 Helse og livsstil

Med en så liten gruppe levninger er det vanskelig å si noe om den generelle helsetilstanden for denne befolkningen. Statistikken som denne analysen fremviser er ikke representativ for Selbu i middelalder, da det er alt for få individer til å kunne vurdere en større demografisk analyse. Derimot kan data fra denne analysen bidra til at disse individene kan innlemmes i en fremtidig analyse basert på observasjoner av patologi. Bevaringskvantitet og kvalitet har mye å si for hvordan sykdom og skade observeres i skjelettet.

Figur 72. SZ350, individ fra grav 11. Bildet viser lesjon under høyre orbit og ved tannrot premolar høyre side.

Figur 73. SZ350, individ fra grav 11. Bildet viser lesjon i ganebeinet høyre side maxilla. Pm2 fra denne siden er også helt nedslitt til roten (ingen bevart krone) – tannen mangler fra bildet

For denne gruppen analyserte graver var både bevaringskvalitet og kvantitet en utfordring, og patologi er dermed kun observert på to individer.

På individet i grav 11 er det observert flere lesjoner i kraniet (Figur 72 og Figur 73). Lesjonene er alle observert i maxilla (overkjeve) på høyre side. Lesjonene er observert både inne i ganen, rundt røttene på tennene, og på utsiden av kjevebeinet og i overgangen til høyre zygomaticum (kinnbein).

Individet fra grav 20 har flere lesjoner i skulderleddet venstre side, både på øvre del av overarmsbein og skulderblad (Figur 74). Det ble ikke observert lesjoner på skulder eller arm høyre side, og det er dermed mulig at denne patologien kan skyldes en skade. Det kan også være tilfelle av sykdom og at

lignende lesjoner kan ha fremtonet seg andre steder på skjelettet i høyere alder (for eksempel ved gikt). Det kan trolig også skyldes aktivitetsbasert stress, for eksempel repetitiv overbruk av skulderleddet.

Figur 74. SZ426, individ fra grav 20 med tydelige lesjoner venstre overarm og skulderblad rundt skulderleddet.

Høydeberegning av levningene er kun utført på to individer (respektive grav 1 og 16). Et estimat av høyden er utregnet på maksimal lengde av femur. I begge tilfellene ble høydeestimatet beregnet ut fra høyre femur grunnet at begge individene hadde bevart høyre femur, men kun ett hadde bevart venstre. Selve formelen for utregningen er hentet fra Sjøvold 2000:442¹.

Resultatene av høyde er kun estimer som viser en sannsynlig minimumshøyde og en sannsynlig maksimumshøyde. Den reelle høyden hos individene kan være større eller mindre, men formelen viser den mest sannsynlige høyden for individene basert på et større gjennomsnitt. Resultatene viser en forskjell i estimert høyde mellom de to individene, hvor individet vurdert til å være biologisk mann sannsynligvis var noe høyere enn individet vurdert til å være biologisk kvinne.

4.4 Sammendrag

Til sammen er 13 graver og 14 individer dokumentert og analysert i denne rapporten. De fleste av individene hadde ikke de tilgjengelige elementene for å estimere både alder og biologisk kjønn, og høyde er kun estimert på to av individene.

¹ Formel brukt: $2.63 * (\text{maksimal lengde femur}) + 49.96 \pm 4.52 \quad | r=0.9682$

(Etter Sjøvold 200:442)

Tabellen nedenfor viser en kortfattet samlet oversikt av hovedfunnene for denne analysen, basert på observerte osteologiske data.

Grav_ID	Individ_ID	MNI	Biologisk kjønn	Estimert alder	Høydemål: cm	Bevaring: kvanitet	Bevaring: grad	Patologi
1	SZ508	1	F	35-50	158.53-167.57	4	1	ikke obs
3	SZ517	1	Ubestemt	Ubestemt	ikke målbart	1	3	ikke obs
11	SZ350	1	F?	30-40	ikke målbart	3	1	kranium
16	SZ338	1	M	30-40	170.365 – 179.405	2	2	ikke obs
19	SZ353	1	Ubestemt	0-3 mnd	ikke målbart	1	3	ikke obs
20	SZ426	1	F?	35-45	ikke målbart	2	1	skulder
21	SZ429	2	Ubestemt	Ubestemt / 0-3 mnd	ikke målbart	1	2	ikke obs
22	SZ451	1	Ubestemt	Ubestemt	ikke målbart	1	2	ikke obs
27	SZ561	1	Ubestemt	yngrer enn 14?	ikke målbart	1	3	ikke obs
30	SZ759	1	Ubestemt	0-3 år	ikke målbart	1	3	ikke obs
31	SZ821	1	Ubestemt	Ubestemt	ikke målbart	1	3	ikke obs
33	SZ774	1	Ubestemt	Ubestemt	ikke målbart	1	3	ikke obs
37	SZ772	1	Ubestemt	Ubestemt	ikke målbart	1	3	ikke obs

Tabell 4. Oversikt samlet resultat osteobiografi av de menneskelige levningene. Oversikt bevaringsgrad på de analyserte gravene; bevaringskvalitet og bevaringskvantitet. Forklaring; MNI = 'minimum number of individuals', bevaringskvalitet (1 = god, 2 = Middels, 3 = dårlig), bevaringskvantitet (1 = 0-25 %, 2 = 25-50 %, 3 = 50-75 %, 4 = 75-100 %)

Av de 13 analyserte gravene ble det identifisert 14 individer (MNI 14). Bevaringstilstanden var noe varierende både i kvalitet og kvantitet. Både kvalitet og kvantitet er trolig påvirket av senere forstyrrelser av de opprinnelige gravene, kjemiske forhold i jordsmonnet, samt andre indre og ytre faktorer.

Til tross for at både bevaringskvalitet- og kvantitet var noe utfordrende for materialet i dette prosjektet, viser den osteologiske analysen at det er mye verdifull informasjon å lese ut fra de analyserte levningene. Resultatene av analysen viser også at disse levningene vil gi verdifull vitenskapelig informasjon i en større demografisk analyse, da kanskje særlig en komparativ studie av helse, diett og tannslitasje mellom urbane og rurale befolkninger i Trøndelag, et område det hittil er forsket lite på i forhold til osteologisk informasjon.

Det understrekes at denne analysen kun har som hensikt å dokumentere de humanosteologiske levningene, og resultatene av denne må derfor anses som supplerende dokumentasjon fra utgravningen, og ikke brukes direkte som forskningsresultat. Om data fra denne analysen skal innlemmes i et fremtidig forskningsprosjekt, må en mer detaljert osteologisk vurdering gjøres i forkant. Et fremtidig forskningsprosjekt kan sannsynligvis identifisere alder på en del av de ubestemte individene. Det samme gjelder naturligvis også identifisering av biologisk kjønn. I tillegg kan et fremtidig forskningsprosjekt anslå mer nøyaktig alderskategorisering av individene dokumentert i denne rapporten, og det kunne gjøres en mer detaljert analyse av de to patologiske tilstandene observert. Det kan også være patologi til stede på noen av individene som ikke ble observert i forbindelse med denne analysen.

5 Oppsummering og kort diskusjon av faglige problemstillinger

Middelalderkirkegården ved Selbu kirke er ikke undersøkt arkeologisk tidligere og denne undersøkelsen har dermed bidratt til ny kunnskap om kirkegården. Dateringer viser at undersøkelsesområdet inneholder graver fra både middelalder og etterreformatorsk tid på begge sider av kirken, med to områder der gravtettheten var betydelig større enn resten av området; et område ved skipet på sørvestsiden og et område på nordsiden ved overgangen mellom skipet og der hvor det middelalderiske koret opprinnelig har stått. Dateringer fra graver i disse to områdene viser at de kan tidfestes til 13-1400-tallet (den marine reservoir-effekten er ikke tatt i betraktning). Det ble påvist graver som er stratigrafisk eldre, men det foreligger ingen dateringer fra disse da det ikke fantes daterbart materiale fra de eldste gravene.

Den arkeologiske undersøkelsen påviste totalt 40 graver innenfor tiltaksområdet. Gravene ble påvist på en dybde mellom ca. 0,5 – 1,0 m under dagens overflate. 20 graver ble påvist på sørsiden av kirken og 20 på nordsiden. 21 av 40 graver kunne bevares *in situ* og ble derfor ikke undersøkt nærmere. Det er derfor vanskelig å fastslå om alle disse 21 gravene faktisk er spor etter *in situ* graver, eller om det i enkelte tilfeller kan være snakk om løsfunn/omrodede masser. Særlig gjelder dette for graver påvist i profilkantene hvor det ble observert kun et kranium eller andre beinelementer, og det ikke var mulig å observere andre elementer tilknyttet en grav, som gravfyll, gravkutt eller spor etter kiste. Alle er likevel definert som graver og tildelt gravnummer, men usikkerheten for de aktuelle gravene er beskrevet i gravbeskrivelsen i kapittel 3.3.1.

19 graver ble utgravd arkeologisk. 13 av disse hadde bevarte levninger som ble samlet inn, mens de resterende hadde ikke spor etter skjelett og var kun bevart i form av gravfyll/gravkutt eller kiste. 6 av de 13 gravene ble kun delvis utgravd (grav 16, 27, 28, 29, 33 og 34). Årsaken til dette var at størsteparten av graven fortsatte utenfor tiltaksområdet, og kunne derfor ikke utgraves i sin helhet.

Det er også sannsynlig at graver ble fjernet ved den maskinelle overvåkingen. Selv om man overvåker gravearbeidet nøye, er det likevel en risiko at man går glipp av graver ved denne metoden. Særlig gjelder dette graver uten tydelig gravfyll/gravkutt/kiste som er fylt med redeponert kirkegårdsjord, disse kan være svært vanskelige å oppdage dersom skjelettet i tillegg er nedbrutt. Også forstyrrede graver som er delvis bevart og består av disartikulerte bein kan være vanskelig å definere. Kirkegårdsjord inneholder som oftest mange skjelettdeler som ikke kan knyttes til graver. Ved en arkeologisk overvåking med gravemaskin har man som regel ikke mulighet til å undersøke alle områder hvor det dukker opp det som kan se ut som omrodede bein, og det som kan være spor etter omrodede graver blir dermed ikke definert som det. Ettersom den arkeologiske utgravingen ble gjennomført i november/desember var det lite dagslys og utfordrende arbeidsforhold grunnet minusgrader og tele. Det er derfor trolig at det fantes flere graver, og da særlig innenfor området med høyest gravtetthet på nordsiden av kirken. Figur 34 viser denne situasjonen med påviste graver markert med rødt og grønt, men på bildet kan det i tillegg skimtes flere mulige graver som ikke ble registrert. Disse ligger imidlertid fortsatt bevart *in situ*.

Den osteologiske analysen ble utført på totalt 14 individer. De fleste av individene hadde ikke de tilgjengelige elementene for å estimere både alder og biologisk kjønn, og høyde var kun mulig å anslå på to av individene. Det ble påvist levninger av det som er antatt å være kvinner både på nordsiden og sørsiden av kirken. Det ble registrert patologi på kun to individer – grav 11 og grav 20. Grav 20 ble datert til AD 1675-1942, og det er sannsynlig at også grav 11 er fra samme tidsperiode da de hadde svært lik utforming og bevaringsgrad. Analysen gir ikke svar på om det har vært en indre oppdeling av kirkegården, til det var materialet for lite.

De naturvitenskapelige analysene kunne ikke gi tydelige svar angående gravskikk og ritualer knyttet til begravelsen, til det var materialet for lite og dårlig bevart. Men pollenanalysen viste en høyere andel

pollen fra korn i gravfyllet fra to av gravene enn i prøven fra kirkegårdsjorden. I tilfeller der prøven er tatt fra skjelettets mageområde er det sannsynlig at pollen fra korn kan knyttes til den døde «siste måltid», men i disse to tilfellene er det vanskelig å knytte kornet til spor etter mat ettersom prøvene ikke er tatt spesifikt fra mageområdet. I grav 19, som er tolket som et fosterskrin/spedbarnsgrav, er det i tillegg lite sannsynlig at korn har inngått i «det siste måltid». Når det gjelder grav 21 ble prøven tatt fra lår/leggområdet ettersom overkroppen ikke ble eksponert i undersøkelsen. Det er altså lite trolig at kornet i disse to tilfellene representerer spor etter «det siste måltid», men det kan kanskje tyde på at korn i en eller annen form har hatt en rolle i begravelsesritualet. Pollenet kan stamme fra halm/strå brukt som dekke i bunnen av kisten/graven og på denne måten ha avsatt spor i gravfyllet. I tillegg ble det funnet pollen fra planten Tungras. Tungras er et ugress, og det er derfor tvilsomt at planten har blitt intensjonelt nedlagt i graven som blomster. Tungras har imidlertid blitt brukt i folkemedisinen, og har en rekke medisinske egenskaper ([Urtekildens Planteleksikon, faktasider om medisinplanter \(alfabetisk liste med norske navn\) \(rolv.no\)](#)). Dette kan være en forklaring på plantens tilstedeværelse i gravene, men det kan like gjerne skyldes at planten har vokst på kirkegården og på denne måten endt opp i gravfyllet, for eksempel sammen med halmen brukt som dekke.

Naturlig undergrunn ble nådd kun flekkvis på enkelte områder, men ble ikke innmålt ettersom det er usikkert om områdene representerer opprinnelig nivå eller ikke. Mesteparten av grøften består fortsatt av kirkegårdsjord. Det er derfor sannsynlig at det befinner seg flere graver innenfor grøften på ca. 1,0 m dybde, i tillegg til gravene som ble dokumentert og bevart *in situ*. Dersom det på et tidspunkt skal gjøres inngrep innenfor middelalderkirkegården utenfor grøftetraseen, kan man, basert på erfaringene fra denne undersøkelsen, forvente å påtreffe graver fra ca. 0,50 m dybde (ca. 174 moh.). Det kan likevel ikke utelukkes at graver kan ligge enda grunnere enn dette innenfor enkelte områder.

6 Litteratur

- AlQahtani, S.J., Hector, M. & Liversidge, H.M. (2010). The London Atlas of Human Tooth Development and Eruption. *American Journal of Physical Anthropology* 142(3): 481-490
- Bello, S. (2005). The reciprocal effects of taphonomy, funerary practices and anatomical features on the state of preservation of human remains. *BAR International Series*, 1383, 1–10.
- Brooks, S., & Suchey, J. M. (1990). Skeletal age determination based on the os pubis: A comparison of the Acsádi-Nemeskéri and Suchey-Brooks methods. *Human Evolution*, 5(3), 227–238
- Bruzek, J. (2002). A Method for Visual Determination of Sex, Using the Human Hip Bone. *American Journal of Physical Anthropology* 117: 157-168.
- Buckberry, J. L., & Chamberlain, A. T. (2002). Age estimation from the auricular surface of the ilium: A revised method. *Am. J. Phys. Anthropol*, 119(3), 231–239.
- Brendalsmo, J. 2016: *Middelalderske kirkesteder i Sør-Trøndelag fylke*. Kildegjennomgang. Riksantikvaren.
- Brickly, M., McKinley, J. I., (2004). Guidelines to the Standards for Recording Human Remains. *IFA Paper No. 7*. BABAO
- Buikstra, J. E., Ubelaker, D. H., & Haas, J. (1994). *Standards for data collection from human skeletal remains: Proceedings of a seminar at The Field Museum of Natural History: Vol. no. 44*. Arkansas Archeological Survey.
- Christensen, A. M., & Passalacqua, N. V. (2018). *A Laboratory Manual for Forensic Anthropology* (1st ed.). Academic Press.
- Christensen, A. M., Passalacqua, N. V., & Bartelink, E. J. (2014). *Forensic anthropology: Current methods and practice*.
- Cunningham, C., Scheuer, L., & Black, S. (2016). *Developmental Juvenile Osteology* (2nd ed.). Academic Press.
- Falys, C. G., & Prangle, D. (2015). Estimating age of mature adults from the degeneration of the sternal end of the clavicle. *American Journal of Physical Anthropology*, 156(2), 203–214
- Kyllo, R. 1978: *Kirke- og kristenliv i Selbu*. Selbu-trykk a/s.
- Lovejoy, C. O., Meindl, R. S., Pryzbeck, T. R., & Mensforth, R. P. (1985). Chronological metamorphosis of the auricular surface of the ilium: A new method for the determination of adult skeletal age at death. *Am. J. Phys. Anthropol*, 68(1), 15–28.
- Sjøvold, T. (2000). ANTHROPOLOGY | Stature Estimation from the Skeleton. In *Encyclopedia of Forensic and Legal Medicine* (pp. 276–284).
- White, T.D., Black, M.T., & Folkens P.A. (2012). *Human Osteology*. Third Edition. Elsevier Academic Press
- Forskningsetisk veileder for forskning på menneskelige levninger. De nasjonale forskningsetiske komiteene.
- <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/menneskelige-levninger/forskningsetisk-veileder-for-forskning-pa-menneskelige-levninger/>

[Urtekildens Planteleksikon, faktasider om medisinerplanter \(alfabetisk liste med norske navn\) \(rolv.no\)](#)

BABAO, *Code of Ethics* (2019) og *Code of Practice* (2019).

Updated Guidelines to the Standards for Recording Human Skeletal Remains (Brickley & Mitchell 2017).

7 Vedlegg

7.1 Naturvitenskapelige rapporter

Vilnius Radiocarbon. Dating certificate No. 2023-06-20-FTMC-FO75.

Quaternary scientific (QUEST). Unpublished report March 24: Project Number 103/23.

Osteologisk katalog

7.2 Feltdokumentasjon

Fotoliste

Kontekstlister

Matriser

Kart over gjenbegravelse av menneskelige levninger

7.3 Funn

Tilvektstekster for T28880-T28894

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Rapport 354

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736, Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112, Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00

DATING CERTIFICATE

No. 2023-06-20-FTMC-F075

02nd August 2023

1. Applicant for analysis: Silje Sandø Rullestad, Norsk institutt for kulturminneforskning NIKU, Storgata 2, 0155 Oslo, Norway
2. Material of sample: Charcoal, wood, bone
3. Date of sample receiving: 2023-06-27
4. Analysis date: 2023-08-02
5. Equipment used for analysis: Low-Energy Accelerator (LEA, Ionplus AG, Zürich), Automated Graphitization Equipment AGE-3 (Ionplus AG, Zürich).
6. Method of analysis: Samples were pretreated using acid-base-acid and collagen extraction protocol. NIST-OXII and phthalic anhydride were used as reference materials.
7. Results of analysis:

Sample designation	Lab. code	Radiocarbon age, BP	pMC
TA 2022/22:400085	FTMC-F075-1	1412±28	83.88±0.29
TA 2022/22:332	FTMC-F075-2	1365±28	84.37±0.30
TA 2022/22: 516	FTMC-F075-3	193±27	97.62±0.33
TA 2022/22: Grave 3	FTMC-F075-4	584±29	92.99±0.34
TA 2022/22: Grave 16	FTMC-F075-5	670±30	92.00±0.35
TA 2022/22: Grave 20	FTMC-F075-6	128±29	98.42±0.35

The results are given in years before 1950 (radiocarbon age BP). The uncertainty in the age determination is given +/- one standard deviation. All radiocarbon ages are corrected for isotopic fractionation using the measured 13/12-ratio. The radiocarbon ages must be translated to calibrated radiocarbon years.

8. Calibrated radiocarbon dates:

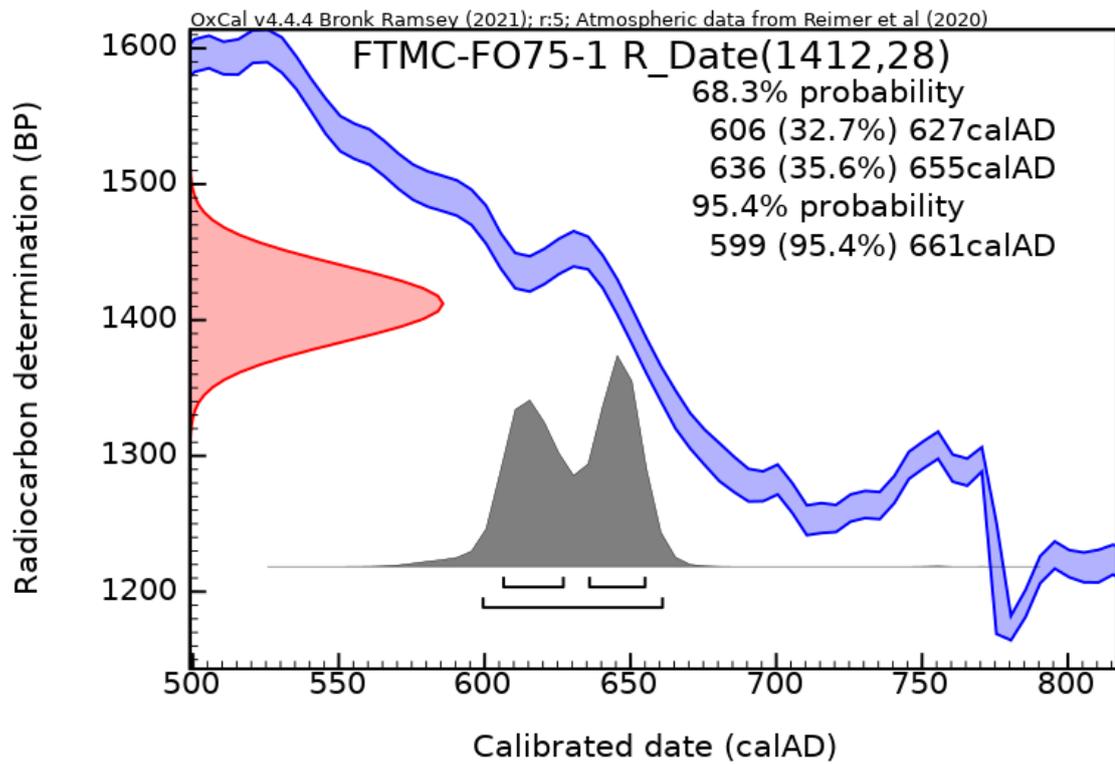

Fig. 1. Radiocarbon date 1412 ± 28 BP (red), part of the calibration curve (blue) and the calibrated probability density function (grey) calculated in OxCal.

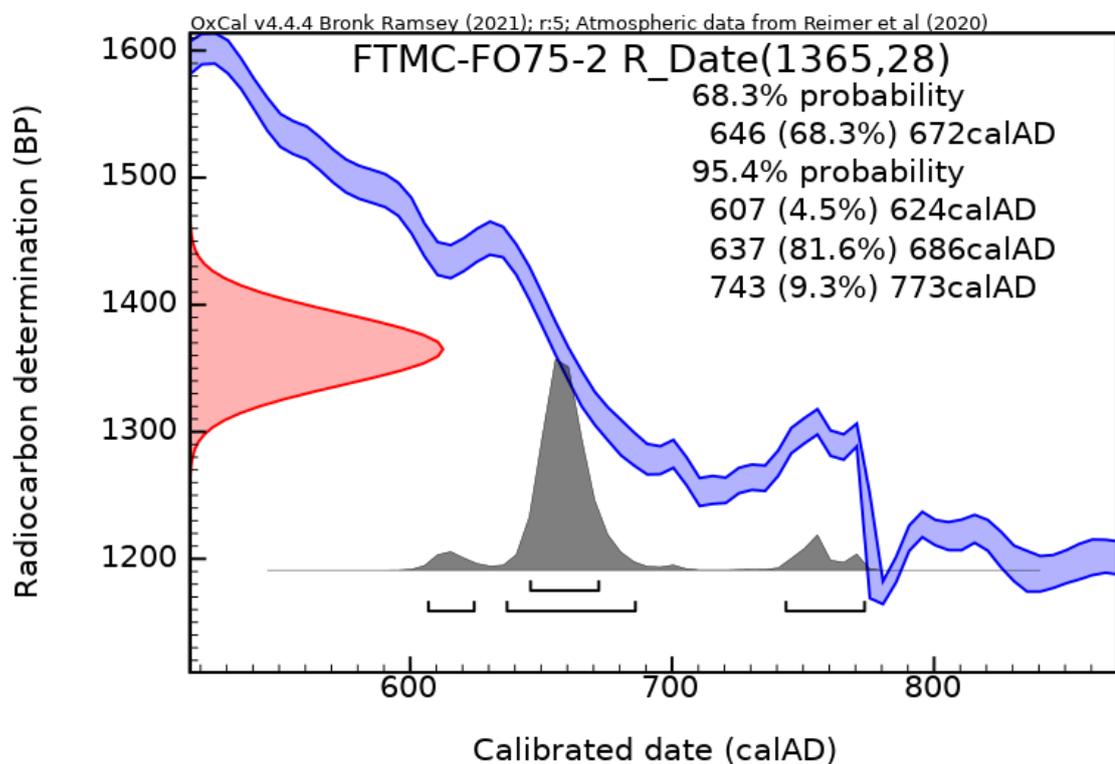

Fig. 2. Radiocarbon date 1365 ± 28 BP (red), part of the calibration curve (blue) and the calibrated probability density function (grey) calculated in OxCal.

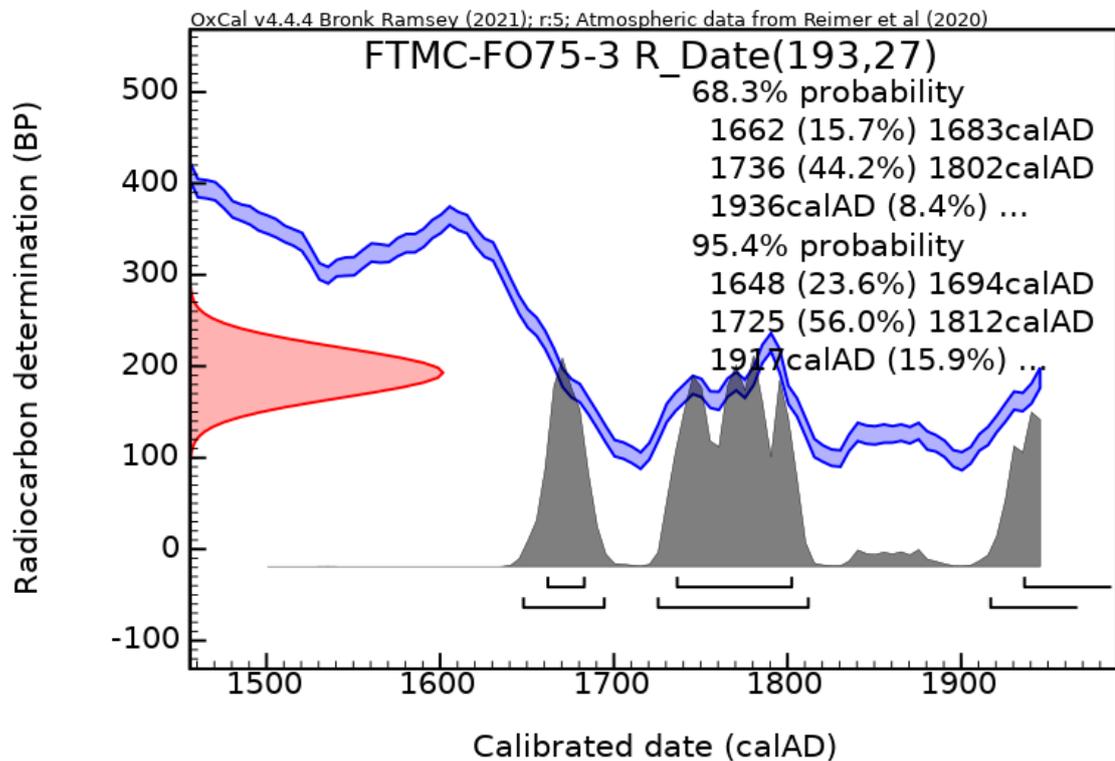

Fig. 3. Radiocarbon date 193 ± 27 BP (red), part of the calibration curve (blue) and the calibrated probability density function (grey) calculated in OxCal.

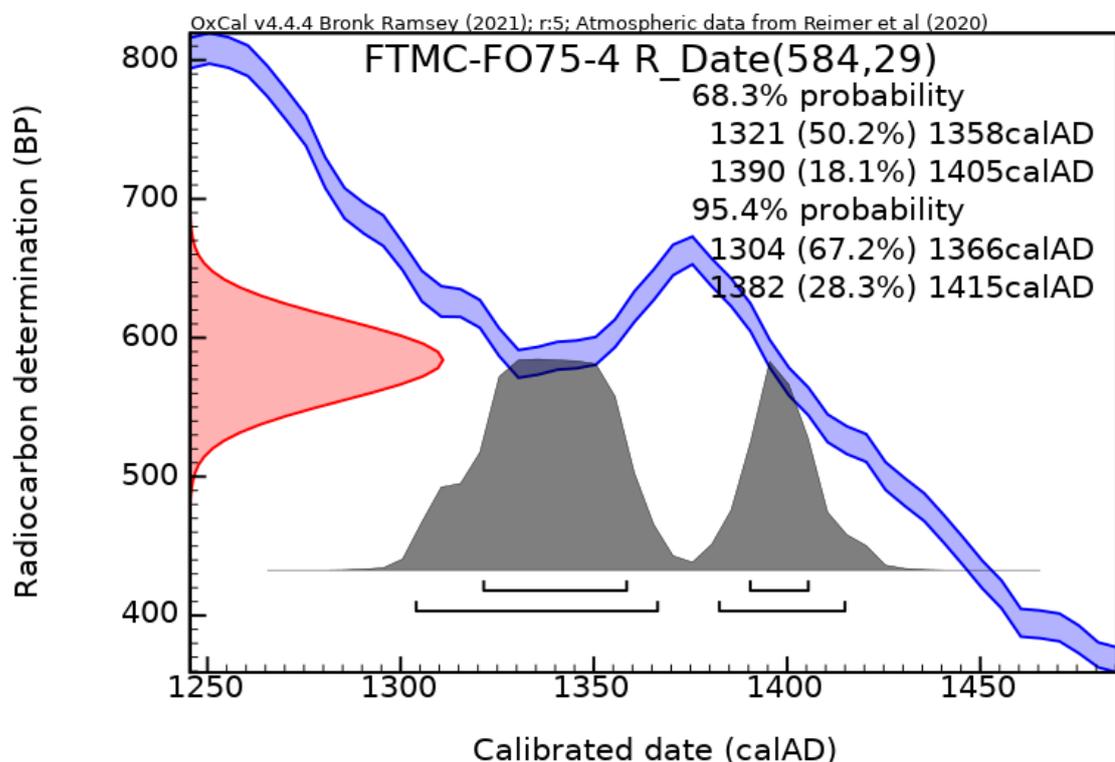

Fig. 4. Radiocarbon date 584 ± 29 BP (red), part of the calibration curve (blue) and the calibrated probability density function (grey) calculated in OxCal.

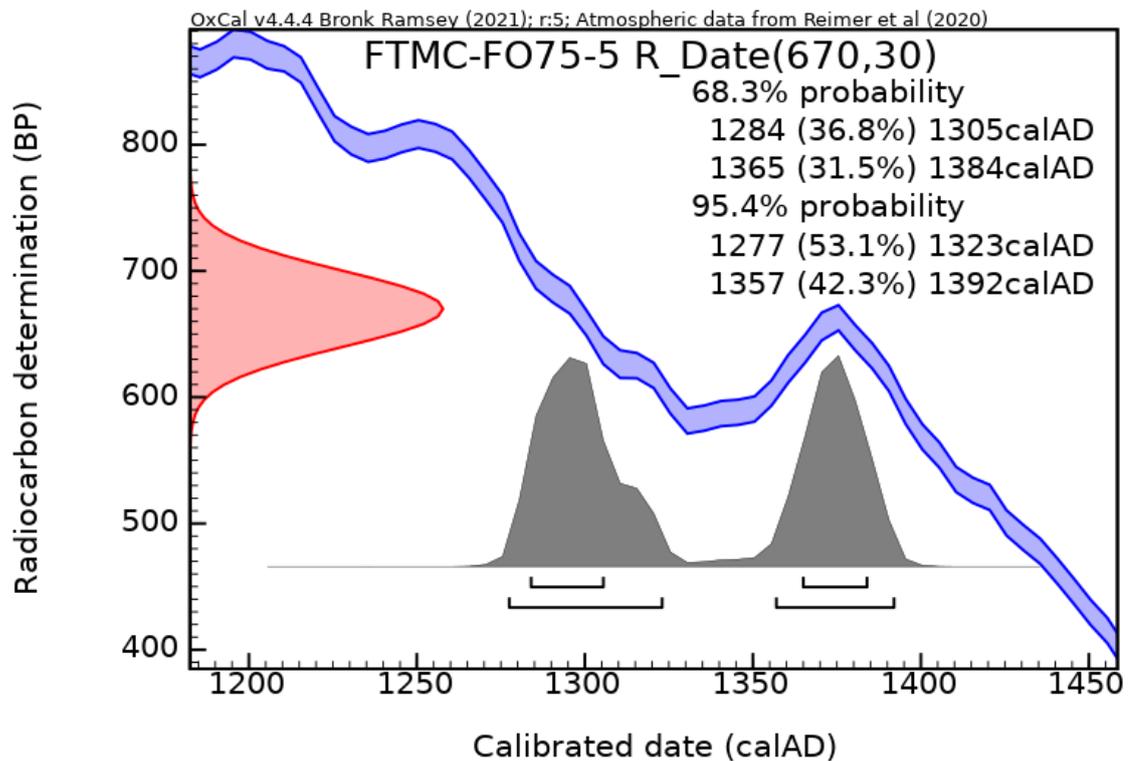

Fig. 5. Radiocarbon date 670 ± 30 BP (red), part of the calibration curve (blue) and the calibrated probability density function (grey) calculated in OxCal.

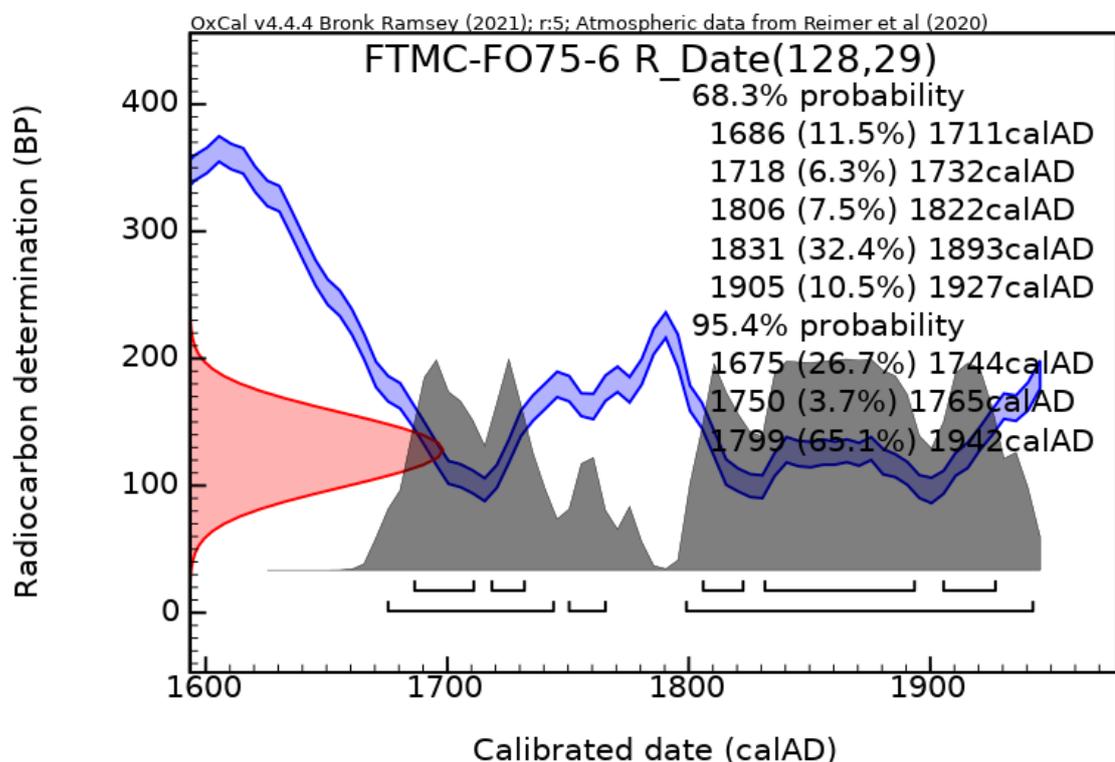
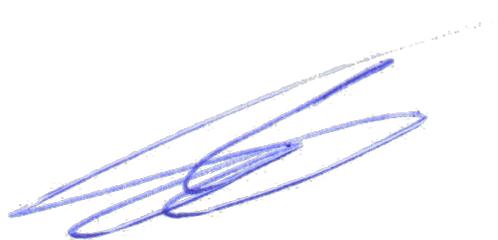

Fig. 6. Radiocarbon date 128 ± 29 BP (red), part of the calibration curve (blue) and the calibrated probability density function (grey) calculated in OxCal.

Responsible person: dr. Žilvinas Ežerinskis

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping loops and strokes, positioned to the right of the text.

Order No: 2023-06-20 FTMC-FO75

Client: Silje Sandø Rullestad

Lab Code	Client Code	Type	Age	pMC	N, %	C, %	C/N atomic ratio	Yield, %	C amount
FTMC-FO75-1	TA 2022/22:400085	Charcoal	1412±28	83.88±0.29					1723
FTMC-FO75-2	TA 2022/22:332	Charcoal	1365±28	84.37±0.3					1662
FTMC-FO75-3	TA 2022/22: 516	Wood	193±27	97.62±0.33					1186
FTMC-FO75-4	TA 2022/22: Grave 3	Bone	584±29	92.99±0.34	14,77	39,6	3,13	9,02	1440
FTMC-FO75-5	TA 2022/22: Grave 16	Bone	670±30	92±0.35	16,79	45,05	3,13	9,58	1488
FTMC-FO75-6	TA 2022/22: Grave 20	Bone	128±29	98.42±0.35	15,88	42,58	3,13	12,71	1645

QUEST

QUATERNARY SCIENTIFIC

SELBU KIRKE, SELBU TRØNDELAG COUNTY NORWAY

Archaeobotanical & Palaeoparasitological Analysis Report

Site code: TA2022/22; I022475

Date: 4th March 2024

Written by: Dr S. Adams,
Dr L. Morandi & Dr C.R. Batchelor

**University of
Reading**

QUEST, School of Archaeology,
Geography and Environmental Science,
Whiteknights, University of Reading, RG6 6AB

Tel: 0118 378 8941
Email: c.r.batchelor@reading.ac.uk
<http://www.reading.ac.uk/quest>

DOCUMENT HISTORY:

Version	Date	Prepared By	Approved By	Reason for Issue
v1	04/03/24	C.R. Batchelor	C.R. Batchelor	First edition

CONTENTS

1. NON-TECHNICAL SUMMARY	1
2. INTRODUCTION.....	2
3. METHODS.....	6
4. RESULTS, INTERPRETATION & DISCUSSION OF THE MACROFOSSIL ANALYSIS	8
5. RESULTS, INTERPRETATION & DISCUSSION OF THE PALAEPARASITOLOGICAL ANALYSIS	10
6. RESULTS, INTERPRETATION & DISCUSSION OF THE POLLEN & NON-POLLEN PALYNOMORPH ANALYSIS.....	11
7. CONCLUSIONS.....	17
8. REFERENCES.....	18

I. NON-TECHNICAL SUMMARY

Samples taken from the graves and soil of a medieval cemetery were analysed with the aim of providing insights into human diet, grave offerings, economy and health as well as local environment, fuel selection and use. The results are indicative of a broadly open environment, but with some alder woodland growing nearby. Cereal cultivation is indicated in the nearby area, but with a greater representation of cereal-type pollen, perhaps due to inclusion of cereals in some form in the grave – such as cut heads of wheat, oats or barley, processed grain, or cereal-based foods. The inclusion of cereals in the final meal of the individuals buried may also be indicated, although it is unclear whether the samples are from the appropriate part of the graves. No evidence for purposeful deposition of decorative flowers within the graves was found, and there were no eggs of intestinal parasites, although this may relate to the sub-optimal conditions for preservation.

2. INTRODUCTION

2.1 Site context

This report details the results of the archaeobotanical and palaeoparasitological analysis undertaken by Quaternary Scientific (University of Reading, UK) in connection with archaeological excavations within the medieval cemetery of the church Selbu Kirke in Trøndelag county. Quaternary Scientific were commissioned by the Norwegian Institute for Cultural Heritage Research (NIKU) to undertake the work.

During the course of the archaeological excavations, forty graves were uncovered. Preservation within the graves varied. Some contained skeletal remains in good condition, others had no bones at all and only the grave-cut/grave-fills were visible (Rullestad n.d.).

2.2 Archaeological & palaeoenvironmental significance

Waterlogged, charred and mineralised macroplants (seeds and fruits)

Charring is predominantly associated with human activity in archaeological assemblages with material often redeposited as waste. Burning *in situ* is less common and can be difficult to detect. Waterlogging occurs in anoxic conditions; the low oxygen levels impede the decaying process allowing for the preservation of organic material. Macroplants (including seeds and fruits) preserved in peat and alluvium are liable to contain naturally-occurring plant material and can be used, to a certain extent, to reconstruct local vegetation. Waterlogged macroplants in urban contexts can inform on the diet and daily economy of the inhabitants.

Waterlogged wood and charcoal

Waterlogged wood occurs naturally in peat, alluvium and soils, and can be used to reconstruct the local vegetation and environment. In urban contexts it is often associated with human activity deriving from structures, woodworking activities, wooden artefacts and fuel. Charcoal in archaeological contexts is habitually interpreted as spent fuel though it can represent burnt wooden structures to provide evidence of burning events. Charcoal is used to inform on fuel collection and use, woodland management strategies, such as coppicing and pollarding, timber selection as well as the local environment.

Parasite eggs

Parasite eggs associated with human or animal remains and coprolites, as well as archaeological features such as cess pits, can provide valuable information about past health and disease of a population.

Pollen & non-pollen palynomorphs

The sediments have the potential to contain a wealth of further information on the past landscape, through the assessment/analysis of pollen. Such investigations can identify the nature and timing of changes in the landscape, and the interaction of different processes (e.g. vegetation change, human activity) thereby increasing our knowledge and understanding of the site and nearby area. In the case of human activity, palaeoenvironmental evidence can include: (1) decreases in tree and shrub pollen suggestive of woodland clearance; (2) the presence of herbs indicative of disturbed ground, pastoral and/or arable agriculture; (3) charcoal/microcharcoal suggestive of anthropogenic or natural burning, and (4) non-pollen palynomorphs indicative of domesticated animals.

2.3 Aims & objectives

Three of the grave fills (21, 1, 19) were selected for analysis of their archaeobotanical and palaeoparasitological content (Table 1). In most instances a single sample was taken from each grave fill, but in grave 1, two samples were taken from different fills within the cut. The aims of the analyses reported on here were to provide insights into human diet, economy and health as well as local environment, fuel selection and use. Specific questions raised about individual samples are provided in Table 1.

Figure I: The location of the excavations at Selbu Kirke (red)

Table 1: Sample details and description (reproduced from NIKU background information; Rullestad n.d)

Sample no.	Context no.	Grave no.	Description	Macrofossil	Parasite	Pollen	Specific questions
381	371	21	Grave fill in grave 21. The grave-fill consisted of greyish brown humic silt, probably redeposited cemetery soil. Sample 381 was collected from this layer				Have there been specific types of flowers etc. in the grave? However, because the grave-fill consists of redeposited cemetery soil it can be difficult to decide if the result can be connected to the grave itself.
510	508	1	Grave fill from around the pelvic area in grave 1. The grave-fill consisted of greyish brown humic silt, probably redeposited cemetery soil. Sample 510 is taken from the pelvic area of the skeleton.				Are there any traces of seeds, pollen, grain etc. that could tell us something about “the last meal”? Can parasite analyses say something about the health of the individual?
511	480	1	Grave fill from grave 1 (neutral sample). Sample 511 is a neutral sample from the area around the northeastern corner of the coffin. The sample consists of redeposited cemetery soil.				
344/ 400011	400010	19	Grave fill from grave 19. The grave-fill consisted of redeposited cemetery soil, probably with some residues of wood from the chest.				Have there been specific types of flowers etc. in the grave? However, because the grave-fill consists of redeposited cemetery soil it can be difficult to decide if the result can be connected to the grave itself.
773			Cemetery soil The sample is from the cemetery soil which consisted of greyish brown humic silt. The sample is not from a grave but taken from the profile section, in the area near grave 1.				Can the sample tell us something about the vegetation in the area? Can we find differences in the material from the cemetery soil and the grave-fills?

3. METHODS

3.1. Macrofossil extraction and analysis and wood species identification

Five samples were extracted and processed for the recovery of macrofossil remains, including waterlogged and charred plant remains (seeds & fruits), charcoal and wood. The extraction process involved the following procedures: (1) measuring the sample volume by water displacement, and (2) processing the sample by wet sieving using 300µm and 1mm mesh sizes. The flots were scanned under a stereozoom microscope at x7 to x45 magnifications to identify macroplant remains. Identifications were based on gross morphology and surface cell structure. Quantification is based on minimum number of individuals and results are recorded in Table 2. Nomenclature follows Stace (1997).

The charcoal was identified using an incident light microscope at magnifications x50 to x400 following standardised procedures (Gale & Cutler 2000; Hather 2000) by sectioning the wood along three planes (transversal, tangential and radial). Suites of anatomical features were compared in the three sections with those in modern reference material and reference manuals (Schweingruber 1990; Schoch *et al* 2014). The presence of roundwood was noted along with ring numbers and any distortion to the anatomical features. Nomenclature follows Stace (1997) and identifications are listed in Table 3.

3.2. Parasite extraction and analysis

Three samples were extracted and processed for parasite remains. Four grams of sediment were sieved through 250 µm and 20 µm meshes and treated with HCl to dissolve carbonates. Following deflocculation in Sodium pyrophosphate 1%, a known quantity of *Lycopodium* spores was added, and mineral matter was removed by means of heavy liquid separation (Sodium polytungstate, specific gravity 2.0 g/cm³). In order to avoid any potential damage to parasite eggs (Banerjea *et al.* 2021), a modified version of acetylation (Florenzano *et al.* 2012) was carried out, heating the sample for a longer time (10 minutes) at a slightly lower temperature (90°C). The residue was then diluted in liquid glycerol and mounted on microscope slides. Three slides were analysed in full field of view (22x40 mm cover slips) for each sample. The results are displayed in Table 4.

3.3. Pollen & non-pollen palynomorph analysis

Three samples were extracted for pollen analysis as follows: (1) sampling a standard volume of sediment (1 ml); (2) adding one tablet of the exotic clubmoss *Lycopodium clavatum* to provide a measure of pollen concentration in each sample; (3) deflocculation of the sample in 1% Sodium pyrophosphate; (4) sieving of the sample to remove coarse mineral and organic fractions (>125µ); (5) acetolysis; (6) removal of finer minerogenic fraction using Sodium polytungstate (specific gravity of 2.0g/cm³); (7)

mounting of the sample in glycerol jelly. Each stage of the procedure was preceded and followed by thorough sample cleaning in filtered distilled water.

Pollen and spores were counted at a magnification of 400 x, with 1000 x for critical determinations. A minimum of 300 identifiable pollen grains was counted in each sample. Pollen and spores were identified using the keys of Moore *et al.* (1991), with the criteria of Andersen (1979) used in identification of cereal pollen. Vascular plant nomenclature follows Lid and Lid (2005) and pollen and spore nomenclature follows Feld *et al.* (2018).

Pollen percentage calculations are based on a total land pollen (TLP) sum, from which ferns and unidentifiable grains are excluded. Calculations for ferns are based on the main sum plus the sum of ferns, while the sum for unidentifiables is based on TLP + ferns + unidentifiables. The results are tabulated (Table 5) for all taxa and illustrated in a percentage pollen diagram (Figure 2) for taxa forming $\geq 1\%$ of the pollen sum.

Micro-charcoal particles on the pollen slides were counted at the same time as the pollen grains, and the *Lycopodium* marker counts used to calculate concentrations in relation to sample weight (Table 5, Figure 2). The samples were also carefully checked for eggs of intestinal parasites, but none were found.

4. RESULTS, INTERPRETATION & DISCUSSION OF THE MACROFOSSIL ANALYSIS

4.1. Results of the macrofossil (seeds & wood) analysis

The small flots were dominated by small gravel pieces and shale. Some had occasional small fragments of ceramic building material (CBM).

Plant Macrofossils

A single, poorly preserved seed of sun spurge (*Euphorbia helioscopia*) was present in fill (480) of grave I.

Charcoal

Charcoal was absent from the majority of the sampled deposits and the fragments were only large enough for identification from coffin fill (371) in grave 21, fill (480) of grave I and sample <773> from the cemetery soil. Preservation of the charcoal was moderate with fragments identifiable to genus-level. Pine (*Pinus* sp.) was identified in fill (480) of grave I and sample <773> from the cemetery soil. The latter also contained alder (*Alnus* sp.) and indeterminate rootwood and bark fragments. Alder was similarly identified in fill (371) of grave 21 along with a hazel/ alder (*Corylus/ Alnus*) fragment. The charcoal all derived from large branch or trunkwood with the rootwood in sample <773> of the cemetery soil being the only exception.

4.2. Interpretation and discussion of the macrofossil (seeds & wood) analysis

If contemporary, the single seed of sun spurge makes a limited contribution towards understanding the past environment of the churchyard at Selbu Kirke at the time Grave I was deposited. Sun spurge is a weed that grows on disturbed ground. It would, therefore, have found the frequently disturbed ground of the churchyard an ideal habitat. Given the nature of this plant, it is very unlikely that it represents a plant consumed as food perimortem or a floral tribute deposited alongside the individual during their committal postmortem. It is possible that the single seed is a modern inclusion and should therefore be interpreted with caution.

Pine and alder would have been widely available from the mixed coniferous, alder and birch woodland situated along the western coast of Norway (Fremstad 1983: 393). The sporadic charcoal within the cemetery and grave deposits is likely intrusive from taphonomic processes and not directly associated with the burial as similarly found during studies of medieval graves (Reed *et al* 2022: 172). The charcoal provides little information regarding medieval burial practices at Selbu Kirke due to the likelihood of its intrusive origins.

Table 2: Macrobotanical remains from Selbu Kirke

	Sample number	<344>	<381>	<510>	<511>	<773>
	Context number	(400010)	(371)	(508)	(480)	-
	Context Description	Fill from Grave 19	Fill of Coffin from Grave 21	Fill of the Middle Part of the Coffin of Grave 1.	Fill of North-East Corner of the Coffin of Grave 1.	Fill from Cemetery Soil
	Preservation	-	-	-	+	-
Taxonomic Identification <i>Euphorbia helioscopia</i> L.	English Name					
	Sun spurge	-	-	-		-
	Charcoal	-	*	-	*	*
	CBM	-	*	-	-	**

Preservation: + = poor, ++ = moderate, +++ = good

Table 3: Charcoal identifications from Selbu Kirke

Sample number	Context number	Context Description	Preservation	Average Ring Number per Wood Fragment	Pine	Hazel/ Alder	Alder	Indeterminate knotwood	Indeterminate rootwood	Indeterminate Bark Fragment	Pinus sp. L.	Corylus/ Alnus	Alnus sp. L.	Indet. knotwood	Indet. root	Indet. Bark
381	371	Fill of Coffin from Grave 21	++	3	-			-	-	-	-		-	-	-	-
511	480	Fill of North-East Corner of the Coffin of Grave 1.	++	1		-	-	-	-		-	-	-	-	-	
773		Fill from Cemetery Soil	++	2	2	-	6			-	-	-	-	-	-	-

Preservation: + = poor, ++ = moderate, +++ = good.

5. RESULTS, INTERPRETATION & DISCUSSION OF THE PALAEPARASITOLOGICAL ANALYSIS

No eggs of intestinal parasites were observed. Spores of dung fungi occur frequently in all samples, along with spores of *Gelasinospora*, which colonise not only animal dung but also burnt soils. This suggests the presence of herbivores in the vicinity of the cemetery (van Geel and Aptroot 2006; Lee et al. 2022). The biologically unknown microfossil UR-14, possibly a wood saprophyte thriving on decaying wood (Arobba et al. 2018), is present only in sample 510, where it is abundant.

Table 4: Results of the parasite egg analysis

Sample number	Context number	Grave number	Parasite eggs	Notes
510	508	I	n/a	Abundant microcharcoal particles and relatively frequent spores of coprophilous fungi (<i>Apiosordaria</i> , <i>Sordaria</i> , <i>Chaetomium</i>), carbonicolous/coprophilous fungi (<i>Gelasinospora</i>) and microfossil UR-14 (wood saprophyte?).
511	480	I	n/a	Abundant microcharcoal particles and relatively frequent spores of coprophilous fungi (<i>Apiosordaria</i> , <i>Sordaria</i> , <i>Chaetomium</i> , <i>Arnium</i>), carbonicolous/coprophilous fungi (<i>Gelasinospora</i>) and root fungi (<i>Glomus</i>).
773			n/a	Abundant microcharcoal particles and frequent spores of coprophilous fungi (<i>Apiosordaria</i> , <i>Sordaria</i> , <i>Chaetomium</i> , <i>Podospora</i>) and carbonicolous/coprophilous fungi (<i>Gelasinospora</i>).

6. RESULTS, INTERPRETATION & DISCUSSION OF THE POLLEN & NON-POLLEN PALYNOFORM ANALYSIS

6.1. Results and interpretation of the pollen & non-pollen palynomorph analysis

Before describing and interpreting the results it is important to consider the various sources of pollen and spores to the cemetery soil and graves, and post-depositional processes involved in modification of the assemblages.

Much of the pollen in the cemetery soil probably represents growth of *in situ* and surrounding vegetation, not all of which need have been contemporary with the graves. The samples are notable for the abundance of very poorly preserved fern spores (Pteropsida (monolete) undiff.), which tend to be over-represented in sub-optimally preserved samples due to their relative resistance to deterioration. It may be that many of these spores had been residual in the soil for a considerable time, so that the sample represents a mixed contemporary and residual assemblage. In addition, the graves may contain pollen associated with any plant material deliberately deposited at the time of the burial, and potentially from the intestinal contents of the deceased, although the relationship of the samples to the relevant part of the body is uncertain.

As well as the poor preservation of the fern spores, noted above, preservation of the rest of the pollen and spores was generally poor. As such, the assemblages will almost certainly have been affected by differential preservation, with over-representation of relatively resistant types such as Cichorioideae (dandelion group) and loss of more fragile types such as Cyperaceae (sedges).

6.1.1. Cemetery soil, sample 733

Description

Pollen and spores were abundant but generally poorly preserved in this sample, 9.8% of the assemblage being unidentifiable due to crumpling and corrosion.

The sample was dominated by Poaceae (grasses), at 36.6% of the pollen sum, and undifferentiated monolete Pteropsida (fern) spores at 35.7% of their sum. Tree and shrub pollen comprised mainly *Alnus* (alder) at 16.3% and *Corylus/Myrica* (hazel/bog myrtle) at 9.4%. Pollen of other trees, which included *Picea* (spruce) and *Pinus* (pine), was sparse.

Apart from Poaceae, the main taxa of open ground were Caryophyllaceae (pink family), Cichorioideae (dandelion group), and *Filipendula* (meadowsweet), some of the latter occurring as clumps suggesting

a very local origin. Also present was pollen identified tentatively (due to poor preservation) as *Chrysosplenium* (golden-saxifrage), much of which was also in clumps.

There were sparser records for a range of other non-arboreal taxa, including cereal type, with both *Avena-Triticum* (oat-wheat) and *Hordeum* (barley) groups represented in addition to pollen grains which could not be differentiated due to severe crumpling, together comprising 2.3% of the sum. Other herbaceous types recorded included *Polygonum aviculare* type (knotgrasses), *Epilobium* type (willowherbs) and *Plantago* (plantains).

Microscopic charcoal particles were very abundant, at over 215,000 particles/g, many of which featured bordered pits suggesting that they originated from conifers (Figure 3). Although not quantified, as most were unidentifiable, fungal spores were quite abundant, especially those of *Gelasinospora*.

Interpretation

The pollen and spore assemblages suggest deposition in a substantially open grassy landscape, but probably with some cereal cultivation nearby, given the low pollen production and limited pollen dispersal of most cereals. Areas of wet alder woodland grew on poorly drained soils locally. Conifer pollen could represent long-distance transport as the air sacs on pine and spruce grains make them especially buoyant. The abundance of micro-charcoal with features characteristic of conifers might suggest that pine and/or spruce grew locally, or that their wood was burned nearby, but charcoal particles may persist in the soil for long periods and so need not be representative of the contemporary vegetation.

6.1.2. Grave 19, Sample 400011

Description

Pollen was again quite abundant in this sample, although at a lower concentration than in the cemetery soil. Preservation was also poor overall, although the proportion that was unidentifiable due to poor preservation was lower than in the cemetery soil, at 5.3%.

The range of taxa present was similar to that in the cemetery soil, the sample being dominated by Poaceae (grasses), at 47.4% of the pollen sum, and undifferentiated monolet Pteropsida (fern) spores at 27.5% of their sum. Tree and shrub pollen again comprised mainly *Alnus* (alder) at 20.6% and *Corylus/Myrica* (hazel/bog myrtle) at 10.9%. The sparse pollen of other trees included *Pinus* (pine), *Ulmus* (elm) and *Betula* (birch). Apart from Poaceae, the main taxa of open ground were Caryophyllaceae (pink family), Cichorioideae (dandelion group), and *Polygonum aviculare*-type (knotgrasses).

Cereal-type pollen totalled 5.6%, consisting predominantly of *Hordeum* (barley) group at 4.1% of the pollen sum with some *Avena-Triticum* (oat-wheat) group at 0.9% (Figure 4).

Micro-charcoal, including that with anatomical features consistent with conifers, was present but at considerably lower levels than in the cemetery soil. Fungal spores were also abundant, comprising non-diagnostic flask-shaped and spheroidal types, but, in contrast to the cemetery soil, not *Gelasinospora*.

Interpretation

The pollen and spore assemblages overall are similar to those from the cemetery soil, as expected given that the grave fill is thought to represent this soil redeposited. The main differences are the relative abundance of pollen of cereal type (specifically *Hordeum* group) and of *Polygonum aviculare* (knotgrass) type. The former might reflect the deliberate placement of, for example, a sheaf of barley in the grave, or of processed cereal grain (to which pollen would be expected to adhere), or consumption of a cereal-based food if the sample came from the appropriate part of the grave.

The *Polygonum aviculare* (knotgrass) type pollen is more enigmatic. The type includes *Polygonum aviculare* itself (knotgrass) and *P. oxyspermum* (Ray's knotgrass), of which the former is a common weed of open ground, while the latter is a coastal species so unlikely to be represented here. Knotgrass has small, insignificant, unscented flowers and it is highly unlikely that, if it was deliberately added to the grave at all, this was for aesthetic reasons. The plant has a range of traditional medicinal and, to a lesser extent, culinary uses (Benrahou *et al.* 2023) which might provide an explanation for its placement in the grave, but the pollen might equally represent local growth of the plant at the graveside and incidental incorporation of its pollen at the time of burial.

6.1.3. Grave 21, Sample 381

Description

Pollen was again quite abundant in this sample, at a similar concentration to that in grave 19. Preservation was also poor overall, although the proportion that was unidentifiable due to poor preservation was lower than in the cemetery soil, at 3.3%.

The pollen and spore assemblage overall was very similar to that from grave 19, but with less pollen of *Polygonum aviculare* type (knotweed), occurring at only 0.6%, matching the 'background' level recorded in the cemetery soil. Cereal-type pollen comprised 7.1 % of the sum, with *Avena-Triticum* (oat-wheat) group slightly more abundant than *Hordeum* (barley) group, in contrast to the situation in grave 19.

Micro-charcoal concentrations and fungal spore types also closely resembled those from grave 19.

Interpretation

The fill of grave 21 strongly resembled that of grave 19, apart from containing a slightly higher proportion of cereal-type pollen, in which oat-wheat group were predominant rather than barley, and in containing only background levels of knotweed pollen. This may suggest that the burials were broadly contemporary, and that both involved deposition of plant material including cereals.

6.2. Discussion of the pollen & non-pollen palynomorph analysis

The pollen and spore assemblages from the cemetery at Selbu Kirke offer a perspective on the general environment around the site as well as on the possible role of plants in the burial practices used there and, perhaps, on the final meals of those interred.

The local environment was open and grassy, as might be expected in and around a church and cemetery, and there was probably some cereal cultivation nearby. Alder woodland occurred on poorly drained soils around the site, while there was probably limited mixed woodland on better-drained soils further afield.

Comparison of the pollen from the grave fills with that from the rest of the cemetery indicates a higher proportion of cereal pollen in the former, which might represent deposition of various parts of the cereal plant (to which pollen might be expected to adhere), such as a cut sheaf of wheat or barley, processed or unprocessed grain, or a cereal-based food. Another possibility is that the coffins contained straw. In the context of plant remains from early medieval burial mounds from Uppland, Sweden, Hansson (2005) notes that the meadow plants found were likely to come from a bed made for the deceased, a practice which might equally have involved straw, and which also occurred in more recent times. Hansson also suggests the possibility that cereals deposited in the Uppland graves might have been seen as symbolic of the resurrection.

In grave 19 at Selbu Kirke the relatively high proportion of knotgrass pollen suggests the possibility of deliberate deposition of this plant as well as the cereals, although its rather straggly weedy appearance and insignificant flowers suggest that this is unlikely to have been for aesthetic reasons. There is no indication of the placement of more attractive flowers in the graves. Some pollen types represented in the grave soils do include plants with relatively large and sometimes colourful flowers or flower clusters, such as the Caryophyllaceae (pink family), *Filipendula* (meadowsweet), *Epilobium* type (willowherbs), and Cichorioideae (dandelion group), but all of these types were more abundant in the cemetery soil than the grave fills, so there is no reason to assume their deliberate use.

At least some of the pollen from the grave fills might relate to the last meal of the individuals buried, although it is unclear if the samples were from the abdominal area. No eggs of intestinal parasites were found in either of the grave samples, despite the fact that helminth infection, especially of whipworm (*Trichuris trichiura*) and maw-worm (*Ascaris lumbricoides*), was probably widespread in the medieval period. While this might relate to the sample position, the sub-optimal conditions for preservation may also be a factor, as parasite eggs generally require anoxic conditions to prevent their decay.

Table 5: Pollen and micro-charcoal data from Selbu Kirke. For sums used for calculations see text.

Taxon	Common name	Sample					
		Grave 19 (400011)		Grave 21 (381)		Cemetery soil (773)	
		No.	%	No.	%	No.	%
<i>Picea</i>	Spruce	0	0	4	1.3	2	0.6
<i>Pinus</i>	Pine	1	0.3	5	1.6	6	1.7
<i>Ulmus</i>	Elm	3	0.9	1	0.3	0	0
<i>Quercus</i>	Oak	0	0	1	0.3	0	0
<i>Betula</i>	Birch	2	0.6	3	1.0	1	0.3
<i>Alnus</i>	Alder	66	20.6	60	19.3	57	16.3
<i>Corylus/Myrica</i>	Hazel/Bog myrtle	35	10.9	35	11.3	33	9.4
Poaceae	Grasses	152	47.4	150	48.2	128	36.6
<i>Avena-Triticum</i> group	Oat-wheat group	3	0.9	11	3.5	4	1.1
<i>Hordeum</i> group	Barley group	13	4.1	9	2.9	1	0.3
Cereal undiff.	Cereals	2	0.6	2	0.6	3	0.9
<i>Thalictrum</i>	Meadow-rue	0	0	0	0	1	0.3
Chenopodiaceae	Goosefoot family	0	0	1	0.3	0	0
Caryophyllaceae	Pink family	7	2.2	4	1.3	25	7.1
<i>Polygonum aviculare</i> type	Knotgrasses	9	2.8	2	0.6	2	0.6
<i>Rumex acetosa</i>	Common sorrel	1	0.3	0	0	0	0
<i>Cf Chrysosplenium</i>	<i>Cf</i> Golden-saxifrage	0	0	0	0	10	5.1
<i>Filipendula</i>	Meadowsweet	2	0.6	3	1.0	38	10.9
<i>Epilobium</i> type	Willowherb	0	0	1	0.3	2	0.6
<i>Plantago</i> undiff.	Plantain	0	0	0	0	2	0.6
<i>Cirsium/Carduus</i>	Thistle	1	0.3	0	0	0	0
Cichorioideae	Dandelion group	24	7.5	19	6.1	27	7.7
<i>Pteridium aquilinum</i>	Bracken	0	0	1	0.2	1	0.2
Pteropsida (monoete) undiff.	Ferns	123	27.5	180	36.1	198	35.7
<i>Lycopodium annotinum</i>	Interrupted clubmoss	4	0.9	4	0.8	1	0.2
<i>Selaginella selaginoides</i>	Lesser clubmoss	0	0	2	0.4	4	0.7
<i>Sphagnum</i>	Sphagnum moss	1	0.3	0	0	1	0.3
Identifiable pollen sum		321		311		351	
Indeterminable deteriorated		25		17		59	
Total conc. Identifiable pollen (no./g)		3530		3153		6688	
Micro-charcoal (particles/g)		66,160		57,614		215,306	

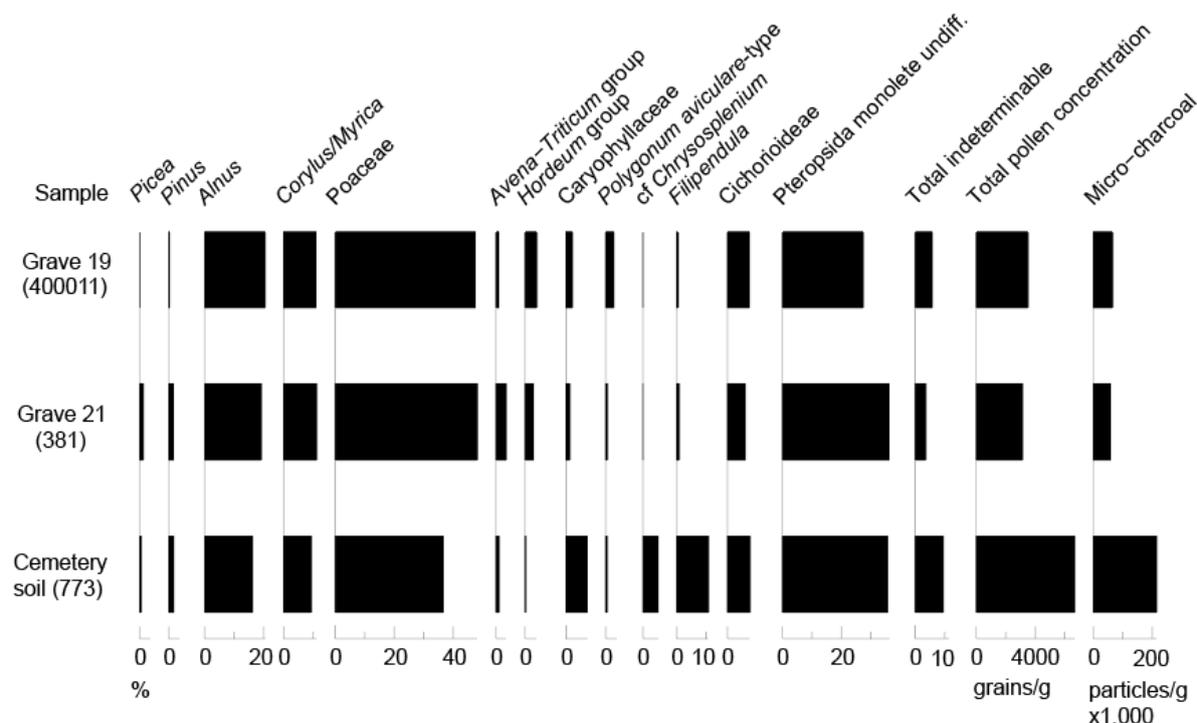

Figure 2: Percentage pollen diagram for the graves and cemetery soil from Selbu Kirke, showing all taxa present at $\geq 1\%$ of the pollen sum, total concentrations of identifiable pollen, and concentrations of microscopic charcoal particles. For pollen sums see text.

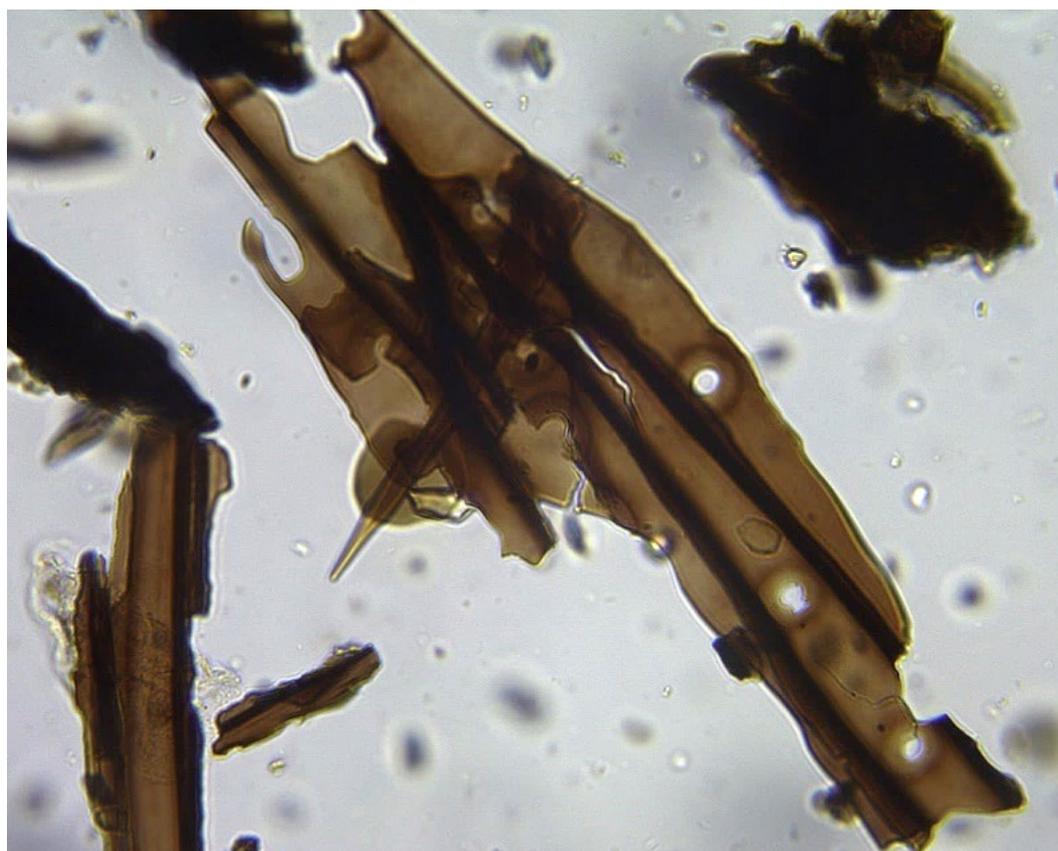

Figure 3: Micro-charcoal particles from the cemetery soil, the largest of which contains bordered pits. Length of longest particle 243 μm

Figure 4: Pollen grain of *Avena-Triticum* (oat-wheat) group, partially obscured by a micro-charcoal particle, from grave 19 (sample 400011). Length 60 μ m

7. CONCLUSIONS

Apart from potentially suggesting that there was disturbed ground in the churchyard at Selbu Kirke the plant macrofossils cannot contribute towards understanding the medieval graveyard and its practices. The pine and alder charcoal, likely exploited from mixed woodland, was most likely intrusive and derived from burning activities within the vicinity of the site and is not associated with the burials.

Pollen and micro-charcoal analyses were undertaken on three samples; two of the samples were from grave fills and one from the cemetery soil. The cemetery soil sample was dominated by pollen of alder and wild grasses, and many fern spores, suggesting that the site lay within a predominantly open environment but with local alder woodland on poorly drained soils nearby. A component of cereal-type pollen suggests that there was at least some cereal cultivation locally. The pollen assemblages from the grave fills resembled that from the cemetery soil, but with a greater representation of cereal-type pollen, perhaps due to inclusion of cereals in some form in the grave – such as cut heads of wheat, oats or barley, processed grain, or cereal-based foods. The inclusion of cereals in the final meal of the individuals buried may also be indicated, although it is unclear whether the samples are from the appropriate part of the graves. No evidence for purposeful deposition of decorative flowers within the graves was found, and there were no eggs of intestinal parasites, although this may relate to the sub-optimal conditions for preservation. Spores of dung fungi occur frequently however, and are suggestive of the presence of herbivores in the vicinity of the cemetery.

Material suitable for radiocarbon dating has been extracted and is ready for submission to the laboratory if required (Table 6). Those with no suitable material are also indicated.

Table 6: Radiocarbon dating material

Sample no.	Context no.	Grave no.	Suitable for c14?	Notes
381	371	21	Yes	Alnus charcoal
510	508	1	No	
511	480	1	Yes	Bark charcoal
344/400011	400010	19	No	
773			Yes	Alnus charcoal

8. REFERENCES

Andersen, S.T. (1979) Identification of wild grass and cereal pollen, *Danmarks Geologiske Undersøgelse* Arbok 1978, 69-92

Banerjea, R. Y., Morandi, L. F., Williams, K., Brunning, R. (2021) Hidden husbandry: disentangling a disturbed profile at Beckery Chapel, a medieval ecclesiastical site near Glastonbury (UK). *Environmental Archaeology*, 26(4), 367-387.

Benrahou, K., Driouech, M., El Guourrami, O. et al. (2023) Medicinal uses, phytochemistry, pharmacology, and taxonomy of *Polygonum aviculare* L.: a comprehensive review. *Medicinal Chemistry Research* 32, 409–423

Felde, V., Birks, J., Peglar, S., Grytnes, J.-A. and Bjune, A. (2018) Vascular plants and their pollen- or spore-types in Norway (<https://www.uib.no/en/rg/EECRG/55321/vascular-plants-and-their-pollen-or-spore-types-norway#> accessed 28.2.24)

Florenzano, A., Mercuri, A. M., Pederzoli, A., Torri, P., Bosi, G., Olmi, L., Rinaldi, R. Bandini Mazzanti, M. (2012) The significance of intestinal parasite remains in pollen samples from medieval pits in the Piazza Garibaldi of Parma, Emilia Romagna, northern Italy. *Geoarchaeology* 27(1), 34-47.

Gale, R. and Cutler, D. (2000). *Plants in Archaeology*. Otley: Westbury Publishing and Kew.

Hansson A-M. (2005) Buried plants – Fossil plant remains from two Early Medieval burial mounds in east-central Sweden. *Journal of Nordic Archaeological Science* 15, 39-56

Hather, J.G. (2000) *The Identification of Northern European Woods: A Guide for Archaeologists and Conservators*. London: Archetype Publications Ltd.

Lid, J. and Lid, D.T. (2005) *Norsk flora* (7th edition). Det Norske Samlaget, Oslo.

Moore, P.D., Webb, J.A. & Collinson, M.E. (1991) *Pollen Analysis* (2nd Ed.). Oxford: Blackwell.

Reed, K., Ghica, V., Smuk, A., Dugonjić, A., Mihaljevic, M., Filipović, S. and Balen, J. (2022) Untangling the Taphonomy of Charred Plant Remains in Ritual Context: Late Antique and Medieval Churches and Graves from Croatia. *Journal of Field Archaeology* 47 (3), pp. 164-174.

Rullestad, S.S., (n.d.) *Archaeological investigation at Selbu Kirke, Selbu, Trøndelag (TA 2022/22): Background information and questions for the analysis*. NIKU: unpublished background site information.

Schoch, W., Heller, I., Schweingruber, F.H. and Kienast, F. (2004) *Wood Anatomy of Central European Species*. Online version: www.woodanatomy.ch.

Schweingruber, F.H. (1990) *Macroscopic Wood Anatomy* (3rd ed). Birmensdorf: Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research.

Stace, C. (1997) *New Flora of the British Isles* (2nd ed). Cambridge: Cambridge University Press.

Filnavn	Motiv	Strukturnr/Objektnr	Sett mot	LokalitetsID	Fotograf	Opptaksdato
Da64602_001.tiff	Oversiktsbilde av Selbu kirke.		ØNØ	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_002.tiff	Graving av grøft A. Noe mørtel er synlig i massen.	Grøft A	N	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_003.tiff	Kokegropsbunn i grøft B.	Grøft B	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_004.tiff	Nærbilde av kokegropsbunn i grøft B.	Grøft B	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_005.tiff	Tømming av beingrop i grøft B.	822	S	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_006.tiff	Bein fra beingrop i grøft B.	822	S	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_007.tiff	Plassering av beingrop i grøft B.	822	S	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_008.tiff	Bein fra beingrop i grøft B. Rørbein og kranier.	822	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_009.tiff	Bein fra beingrop i grøft B. Noe rødt tegl i massen.	822	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_010.tiff	Beingrop ca. utstrekning.	822	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_011.tiff	Beingrop ca. utstrekning sett mot nordøst. Fortsatt noe bein igjen i profilveggene og i bunn.	822	NØ	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_012.tiff	Grøft A på vestsiden av tårnet, ferdig gravd. Noe mørtel i massene i dette området.	Grøft A	NØ	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_013.tiff	Profil inn mot fundament på vestsiden av tårnet, grøft A. Noe mørtel i massene.	Grøft A	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_014.tiff	Profil inn mot fundament på vestsiden av tårnet, grøft A. Noe mørtel i massene. Øverste rad med fundamentstein er synlig.	Grøft A	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_015.tiff	Profil inn mot fundament ved nordvestre hjørne av tårnet, grøft A.	Grøft A	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	19.09.2022
Da64602_016.tiff	Bein i beingrop. Gropen fortsetter videre inn i profilvegg mot nord, og noe bein blir liggende igjen.	822	N	85415	Silje Sandø Rullestad	20.09.2022
Da64602_017.tiff	Grøft B på nordsiden av tårnet. Beingrop synlig i profilveggen nederst til høyre.	Grøft B	NNV	85415	Silje Sandø Rullestad	20.09.2022
Da64602_018.tiff	Grav 1 etter noe opprensing.	480, 481, 497, 508	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	20.09.2022
Da64602_019.tiff	Plassering og dybde, grav 1.	480, 481, 497, 508	NNØ	85415	Silje Sandø Rullestad	20.09.2022
Da64602_020.tiff	Grav 1 og profil gjennom graven som viser forholdene under graven.	480, 481, 497, 508	NNØ	85415	Silje Sandø Rullestad	20.09.2022
Da64602_021.tiff	Grav 2 med synlig kisterest og deler av skjelett.	512	S	85415	Silje Sandø Rullestad	20.09.2022
Da64602_022.tiff	Grav 2 med synlig kisterest og deler av skjelett. Målestokk 0,4 m.	512	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	20.09.2022
Da64602_023.tiff	Grøft C på nordsiden av skipet. Grav 1 er tildekket med duk.	Grøft C	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	20.09.2022
Da64602_024.tiff	Område med noe bein. Rest av svært dårlig bevart grav?	Grøft C	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_025.tiff	Del av hodeskalle inn mot profilvegg. Kan tilhøre en grav. Målestokk 20 cm.	Grøft C	N	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_026.tiff	Del av hodeskalle inn mot profilvegg, dybde. Kan tilhøre en grav. Målestokk 20 cm.	Grøft C	N	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_027.tiff	Omrotede menneskebein i grøft D. Gamle dreneringsrør ligger på nordsiden.	Grøft D	V	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_028.tiff	Grav 4 i grøft C. Mørk stripe i ytterkant mot øst, mulig kisterest.	400021	N	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_029.tiff	Del av kranium i profilvegg mot nord. Målestokk 20 cm.	526	N	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_030.tiff	Grav 3 i grøft C. Gravfyll/kutt og noe bein er synlig.	464, 517, 550	S	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_031.tiff	Grav 3 i grøft C. Målestokk 1 m.	464, 517, 550	S	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_032.tiff	Oversiktsbilde av grøft C med plassering av grav 3 nederst i bildet.	Grøft C	V	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_033.tiff	Kranium under dreneringsrør i grøft C.		N	85415	Silje Sandø Rullestad	21.09.2022
Da64602_034.tiff	Grav 6 i grøft D. Mulig forstyrret grav med kisterest i ytterkant mot sør. Målestokk 20 cm.	520	V	85415	Silje Sandø Rullestad	22.09.2022
Da64602_035.tiff	Grøft C og D ferdiggravd på nordsiden av kirken.	Grøft C og D	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	22.09.2022
Da64602_036.tiff	Nordsiden av Selbu kirke.		S	85415	Silje Sandø Rullestad	22.09.2022
Da64602_037.tiff	Eksisterende dreneringsrør i grøft D på nordsiden av kirken.	Grøft D	V	85415	Silje Sandø Rullestad	22.09.2022
Da64602_038.tiff	Grøft E. Siste grøft på nordsiden av kirken innenfor middelalderkirkegården. Kun omrotede masser.	Grøft E	S	85415	Silje Sandø Rullestad	23.09.2022
Da64602_039.tiff	Grav 1 i grøft B. Hodeskallen ble flyttet på ved maskingraving og ligger ikke in situ.	480, 481, 497, 508	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	23.09.2022
Da64602_040.tiff	Grav 1 i grøft B. Hodeskallen ble flyttet på ved maskingraving og ligger ikke in situ.	480, 481, 497, 508	NNØ	85415	Silje Sandø Rullestad	23.09.2022
Da64602_041.tiff	Grøft D lengst mot øst. Massene var omrotet i denne delen av grøften.	Grøft D	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	23.09.2022
Da64602_042.tiff	Oversiktsbilde over grøft B og C.	Grøft B og C	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	23.09.2022
Da64602_043.tiff	Område med kraniefragmenter i grøft F, sørsiden av kirken. Grav?	Grav 8	N	85415	Silje Sandø Rullestad	05.10.2022
Da64602_044.tiff	Område med kraniefragmenter og sacrum i grøft F, sørsiden av kirken. Grav?	Grav 8 og 9	N	85415	Silje Sandø Rullestad	05.10.2022
Da64602_045.tiff	Grav 11 i grøft F. Trolig ny grav i øst, delvis forstyrret av gravemaskin.	333, 350	N	85415	Silje Sandø Rullestad	05.10.2022
Da64602_046.tiff	Grav 13 i profilvegg, grøft G.	335	S	85415	Silje Sandø Rullestad	05.10.2022
Da64602_047.tiff	Grav 12 i grøft G.	322,323	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	05.10.2022
Da64602_048.tiff	Beingrop ved overgangen mellom tårn og skip på sørsiden av kirken.	528	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	05.10.2022
Da64602_049.tiff	Beingrop på sørsiden av kirken. Ulike beinelementer er til stede.	528	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_050.tiff	Grav 14 i grøft H.	290, 291, 301	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_051.tiff	Plasseringen til beingrop på sørsiden av kirken.	528	N	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_052.tiff	Bein i beingrop som fortsatt ligger igjen i profilvegg mot sør.	528	S	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_053.tiff	Beingrop på sørsiden av kirken, ca. utstrekning.	528	N	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_054.tiff	Grøft F på sørsiden av kirken ferdig gravd. Dreneringsrør ferdig lagt i del av grøft som ikke inneholdt graver.	Grøft F	V	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_055.tiff	Områder med mulige graver (grav 7-11) i grøft F dekket til med duk.	Grøft F	V	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_056.tiff	Grøft G ferdig gravd. Grav 12 og 13 ligger i denne.	Grøft G	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_057.tiff	Grav 12 i grøft G.	322,323	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_058.tiff	Område med kullholdig lag/brannlag under fundamentet i profil inn mot kirken.	325	N	85415	Silje Sandø Rullestad	06.10.2022
Da64602_059.tiff	Grav 15 i grøft H.	303	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	07.10.2022
Da64602_060.tiff	Grøft F forbi kirketrappa.	Grøft F	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	07.10.2022
Da64602_061.tiff	Grav 16 i grøft H.	338	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	07.10.2022
Da64602_062.tiff	Grøft H og J ferdig gravd.	Grøft H og J	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	07.10.2022
Da64602_063.tiff	Gravstøtte fra sent 1800-tall på nordsiden av kirken.		N	85415	Silje Sandø Rullestad	07.10.2022
Da64602_064.tiff	Situasjonsbilde, gjenfylling av dreneringsgrøft rundt kirketrappa.		Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	07.10.2022
Da64602_065.tiff	Grav 10. Kranium og mindre bein rundt.	290	N	85415	Silje Sandø Rullestad	21.11.2022
Da64602_066.tiff	Arbeidsbilde. Synne Husby Rostad og Silje Sandø Rullestad dokumenterer graver.		Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	21.11.2022
Da64602_067.tiff	Grav 7, 50 cm målestokk, men tenner nedenfor målestokk.	287	NV	85415	Karen Ørbog Oftedal	21.11.2022
Da64602_068.tiff	Grav 14, 1 m målestokk. Grav 15 synlig mot NV.		NØ	85415	Synne Husby Rostad	21.11.2022
Da64602_069.tiff	Arbeidsbilde, grøfter på sørsiden av kirken.			85415	Synne Husby Rostad	21.11.2022
Da64602_070.tiff	Grav 15. Kranium og rørbein.			85415	Synne Husby Rostad	21.11.2022
Da64602_071.tiff	Grav 15. Kranium.			85415	Synne Husby Rostad	21.11.2022
Da64602_072.tiff	Grav 12 og brannlag i sør. 1 m målestokk.	322, 323, 325	N	85415	Ingeborg Sæhle	22.11.2022
Da64602_073.tiff	Grav 12 og brannlag i sør. 1 m målestokk.	322, 323, 325	Ø	85415	Ingeborg Sæhle	22.11.2022
Da64602_074.tiff	Grav 12. Detaljbilde av bein. Hodeskalle mm. 0,3 m målestokk.	322, 323, 325	Ø	85415	Ingeborg Sæhle	22.11.2022
Da64602_075.tiff	Grav 11 etter opprensing. Beinansamling i øst kommer fra grav 20.	333	N	85415	Silje Sandø Rullestad	22.11.2022
Da64602_076.tiff	Grav 11 etter opprensing. Beinansamling i øst kommer fra grav 20.	333	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	22.11.2022
Da64602_077.tiff	Grav 13. Disartikulerte bein i den sørlige profilen. 0,4 m målestokk.	335	S	85415	Ingeborg Sæhle	22.11.2022
Da64602_078.tiff	Grav 9, omrotede masser med spredte bein.	435	NV	85415	Karen Ørbog Oftedal	22.11.2022
Da64602_079.tiff	Grav 9, omrotede masser med spredte bein.	435	NV	85415	Karen Ørbog Oftedal	22.11.2022
Da64602_080.tiff	Hodeskalle i profil ved grav 9, omrotet masse	435	SV	85415	Karen Ørbog Oftedal	22.11.2022
Da64602_081.tiff	Arbeidsbilde. Ingeborg Sæhle graver grav 16.			85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022

Da64602_082.tiff	Arbeidsbilde. Karen Ørbog Oftedal renser opp mulige graver.			85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022
Da64602_083.tiff	Grav 18. Hodeskalle i profil.	345	SSV	85415	Karen Ørbog Oftedal	23.11.2022
Da64602_084.tiff	Grav 8, hodeskalle (avskrevet som redeponerte masser).	346	NV	85415	Karen Ørbog Oftedal	23.11.2022
Da64602_085.tiff	Grav 8, hodeskalle (avskrevet som redeponerte masser).	346		85415	Karen Ørbog Oftedal	23.11.2022
Da64602_086.tiff	Grav 11. 0,5 m målestokk. Ny utstrekning av grav. Omriss til grav 20 synlig mot øst.	347		85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022
Da64602_087.tiff	Grav 11. 0,5 m målestokk. Ny utstrekning av grav.	347		85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022
Da64602_088.tiff	Grav 16. 0,5 m målestokk.	338	S	85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_089.tiff	Grav 16. 0,5 m målestokk. Nærbilde.	338	S	85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_090.tiff	Grav 16. 0,5 m målestokk.	338	N	85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_091.tiff	Grav 16. 0,5 m målestokk. Nærbilde.	338	N	85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_092.tiff	Grav 16. Detalj av høyre lårbeinsfeste og og hofte. 0,2 m målestokk.	338	N	85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_093.tiff	Grav 16. Detalj av høyre lårbeinsfeste og og hofte. 0,2 m målestokk.	338	N	85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_094.tiff	Arbeidsbilde. Silje Sandø Rullestad og Karen Ørbog Oftedal jobber i den sørlige grøften, langs kirkens skip.			85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_095.tiff	Grav 19 (fyll). 0,2 m målestokk.	340, 353	Ø	85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_096.tiff	Grav 11. 0,5 m målestokk. Oversiktsbilde.	347, 350	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022
Da64602_097.tiff	Grav 11. 0,5 m målestokk.	347, 350	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022
Da64602_098.tiff	Grav 11. 0,5 m målestokk.	347, 350	V	85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022
Da64602_099.tiff	Grav 11. 0,5 m målestokk.	347, 350	N	85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022
Da64602_100.tiff	Grav 11. Nærbilde av kraniet	347, 350	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022
Da64602_101.tiff	Grav 19 (skjelett og "kutt"). 0,2 m målestokk.	353	N	85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_102.tiff	Grav 19 (skjelett og "kutt"). 0,2 m målestokk.	353	N	85415	Ingeborg Sæhle	23.11.2022
Da64602_103.tiff	Grav 11. 0,4 m målestokk. Underarm som ikke var synlig på forrige bildesekvens.	347, 350	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	23.11.2022
Da64602_104.tiff	Grav 20. 0,5 m målestokk. Delvis forstyrret av gravemaskin i østlig del.	355	V	85415	Silje Sandø Rullestad	24.11.2022
Da64602_105.tiff	Grav 20. 0,5 m målestokk. Delvis forstyrret av gravemaskin i østlig del.	355	N	85415	Silje Sandø Rullestad	24.11.2022
Da64602_106.tiff	Grav 21. 0,5 m målestokk.	361, 371, 429	N	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_107.tiff	Grav 21. 0,5 m målestokk. Nærbilde.	361, 371, 429	N	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_108.tiff	Grav 21. 0,5 m målestokk. Mulig flere graver i nord.	361, 371, 429	N	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_109.tiff	Grav 21. 0,5 m målestokk. Mulig flere graver i nord.	361, 371, 429	S	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_110.tiff	Arbeidsfoto, Silje renser fram grav 20.		NØ	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_111.tiff	Grav 20 ferdig renset.	355, 426		85415	Silje Sandø Rullestad	24.11.2022
Da64602_112.tiff	Grav 20 ferdig renset. Nærbilde.	355, 426		85415	Silje Sandø Rullestad	24.11.2022
Da64602_113.tiff	Grav 20 ferdig renset. Nærbilde av kranium (uklar målestokk).	355, 426		85415	Silje Sandø Rullestad	24.11.2022
Da64602_114.tiff	Område med steinpakninger i plan. Sørsiden av kirken, øst i dreneringsgrøften. Med 1 m målestokk.	382,390,391,400	N	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_115.tiff	Område med steinpakninger, oversikt i grøfta. Sørsiden av kirken, øst i dreneringsgrøften.	382,390,391,400	V	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_116.tiff	Område med steinpakninger, med 0,5 m målestokk.	382,390,391,400	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_117.tiff	Område med steinpakninger, uten målestokk.	382,390,391,400	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_118.tiff	Område med steinpakning og grøft, med 0,5 m målestokk.	382,390,391	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_119.tiff	Område med steinpakning og grøft, med 0,5 m målestokk.	382,390,391	V	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_120.tiff	Grav 21. Kiste og skjelett. 0,4 m målestokk.	361, 429	N	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_121.tiff	Grav 21. Kiste og skjelett. 0,4 m målestokk. Nærbilde.	361, 429	N	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_122.tiff	Grav 21. Kiste og skjelett. 0,4 m målestokk.	361, 429	S	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_123.tiff	Grav 21. Kiste og skjelett. 0,4 m målestokk. Nærbilde.	361, 429	S	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_124.tiff	Grav 21. Skjelett. 0,4 m målestokk.	429	N	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_125.tiff	Grav 21. Skjelett. 0,4 m målestokk.	429	S	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_126.tiff	Grav 20 etter at flere bein er tatt opp. 0,2 m målestokk. Venstre skulderblad synlig på dette bildet.	355, 426	NV	85415	Silje Sandø Rullestad	24.11.2022
Da64602_127.tiff	Steinpakning etter fjerning av stein, tydelig kutt og fyll med bein og stein i. Med 0,5 m målestokk.	400, 390, 391	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_128.tiff	Steinpakning etter fjerning av stein, tydelig kutt og fyll med bein og stein i. Med 0,5 m målestokk.	400, 390, 391	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_129.tiff	Arbeidsfoto med ferdig tildekkede graver (grav 7-10) med grus.		NØ	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_130.tiff	Arbeidsfoto med grøft på sørsiden av kirken.		V	85415	Karen Ørbog Oftedal	24.11.2022
Da64602_131.tiff	Grav 22. 0,3 m målestokk	451	Ø	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_132.tiff	Grav 22. 0,3 m målestokk	451	S	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_133.tiff	Grav 22 og oversiktsbilde. Grav 24 også synlig. 0,3 m målestokk	451, 455	N	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_134.tiff	Grav 22. 0,3 m målestokk	451	N	85415	Ingeborg Sæhle	24.11.2022
Da64602_135.tiff	Grav 23. 0,5 m målestokk. Synlig kisterest. Omrotede bein (beingrop?) på utsiden av kisten.	447	S	85415	Silje Sandø Rullestad	24.11.2022
Da64602_136.tiff	Mulig beingrop? 0,5 m målestokk. Område med en del bein som ligger både vertikalt og horisontalt.	450	S	85415	Silje Sandø Rullestad	24.11.2022
Da64602_137.tiff	Grav 3. 0,5 m målestokk.	464	N	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_138.tiff	Grav 3. 0,5 m målestokk. Armbein fra grav 27 synlig i profilen mot vest.	464	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_139.tiff	Grav 3. 0,5 m målestokk.	464	S	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_140.tiff	Grav 3. 0,2 m målestokk. Detalj av skjelett i graven.	464, 517	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_141.tiff	Grav 3. 0,5 m målestokk. Med rødbrunt avtrykk inn mot profilkant (SL475).	464, 475	N	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_142.tiff	Rødbrunt avtrykk ved grav 3. 0,2 m målestokk.	475	NNØ	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_143.tiff	Bein i grav 27 synlig i profilen til grav 3. 0,2 m målestokk.	543, 544	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_144.tiff	Grav 24. 0,4 m målestokk.	455	N	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_145.tiff	Grav 25. 0,4 m målestokk.	458	N	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_146.tiff	Grav 25. 0,4 m målestokk.	458	S	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_147.tiff	Grav 25. 0,4 m målestokk.	458	S	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_148.tiff	Grav 25. Gravfyll fjernet. 0,5 m målestokk.	458	N	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_149.tiff	Grav 25. Gravfyll fjernet. 0,5 m målestokk.	458	S	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_150.tiff	Grav 26. 0,3 m målestokk.	540	N	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_151.tiff	Grav 26. 0,3 m målestokk.	540	S	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_152.tiff	Profilbilde av østvendt profil i N-S orientert grøft på sørsiden av kirken. Grav 17 ses nederst i profilen. 1 m målestokk.	539	V	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_153.tiff	Grav 17 i profil. 0,3 m og 0,2 m målestokk.	539	V	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_154.tiff	Grav 1, skjelett 508, målestokk 0,5 m.	508	S	85415	Karen Ørbog Oftedal	28.11.2022
Da64602_155.tiff	Grav 1, skjelett 508, uten målestokk.	508	S	85415	Karen Ørbog Oftedal	28.11.2022
Da64602_156.tiff	Grav 1, skjelett 508, uten målestokk. Oversiktsfoto.	508	NØ	85415	Karen Ørbog Oftedal	28.11.2022
Da64602_157.tiff	Grav 1, skjelett 508 (kranium ikke in situ), med 0,5 m målestokk.	508	N	85415	Karen Ørbog Oftedal	28.11.2022
Da64602_158.tiff	Grav 1, skjelett 508 (kranium ikke in situ), uten målestokk.	508	N	85415	Karen Ørbog Oftedal	28.11.2022
Da64602_159.tiff	Grav 3, skjelett 517 etter opprensing. 1 m målestokk.	517	N	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_160.tiff	Grav 3, skjelett 517 etter opprensing. 1 m målestokk.	517	V	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_161.tiff	Grav 3, skjelett 517 etter opprensing. 1 m målestokk.	517	S	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_162.tiff	Grav 3, detaljbilde av leggbein. 0,2 m målestokk.	517	V	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_163.tiff	Grav 3, detaljbilde av hoftebein. 0,2 m målestokk.	517	V	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_164.tiff	Grav 3, detaljbilde av ryggvirvler og arm/skulderblad (avtrykk)	517	N	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_165.tiff	Grav 3, skjelett 517 etter opprensing. Uten målestokk.	517	N	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_166.tiff	Grav 2. 0,5 m målestokk.	512	Ø	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_167.tiff	Grav 1, skjelett 508, detaljfoto hode/skuldre	508	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	28.11.2022

Da64602_168.tiff	Grav 1, detaljfoto overkropp	508	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	28.11.2022
Da64602_169.tiff	Grav 1, detaljfoto armer og hofte	508	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	28.11.2022
Da64602_170.tiff	Grav 6. 0,5 m målestokk.	520	V	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_171.tiff	Grav 28. 0,4 m målestokk.	522, 523	N	85415	Silje Sandø Rullestad	28.11.2022
Da64602_172.tiff	Grav 5. 0,2 m målestokk.	526	N	85415	Ingeborg Sæhle	28.11.2022
Da64602_173.tiff	Grav 4. 0,4 m målestokk.	400021	S	85415	Ingeborg Sæhle	29.11.2022
Da64602_174.tiff	Oversiktsbilde etter at skjelett i grav 3 er tatt opp. Kuttet til grav 3 synlig, i tillegg til flere graver i området (27, 28, 29, 30)	550, 543	N	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_175.tiff	Oversiktsbilde etter at skjelett i grav 3 er tatt opp. Kuttet til grav 3 synlig, i tillegg til flere graver i området (27, 28, 29, 30)	550, 543	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_176.tiff	Oversiktsbilde etter at skjelett i grav 3 er tatt opp. Kuttet til grav 3 synlig, i tillegg til flere graver i området (27, 28, 29, 30)	550, 543	S	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_177.tiff	Grav 27. 0,4 m målestokk.	543, 561	SV	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_178.tiff	Lag/mulig grav i den nordlige grøften. Kutt 563 ses til venstre i bildet. 0,5 og 0,4 m målestokk.	552, 563, 806	S	85415	Ingeborg Sæhle	29.11.2022
Da64602_179.tiff	Grav 27, rensed frem. 0,4 m målestokk. Grav 30 synlig under armbeniet.	561	SV	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_180.tiff	Fyll (565) og kutt (566). 1 m målestokk.	565, 566	S	85415	Karen Ørbog Oftedal	29.11.2022
Da64602_181.tiff	Fyll (565) og kutt (566). 1 m målestokk. Oversikt over hvor i felt.	565, 566	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	29.11.2022
Da64602_182.tiff	Fyll (565) og kutt (566). 0,5 m målestokk.	565, 566	NØ	85415	Karen Ørbog Oftedal	29.11.2022
Da64602_183.tiff	Fyll (565) og kutt (566). 0,5 m målestokk.	565, 566	N	85415	Karen Ørbog Oftedal	29.11.2022
Da64602_184.tiff	Fyll (565) og kutt (566). Uten målestokk. Med inntegning over mulige kutt.	565, 566	N	85415	Karen Ørbog Oftedal	29.11.2022
Da64602_185.tiff	Fyll (565) og kutt (566). Uten målestokk. Oversikt i grøfta.	565, 566	NØ	85415	Karen Ørbog Oftedal	29.11.2022
Da64602_186.tiff	Grav 30. 0,5 m målestokk.	596, 597, 605	S	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_187.tiff	Grav 30. 0,5 m målestokk.	596, 597, 608	N	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_188.tiff	Grav 30. 0,5 m målestokk.	596, 597, 610	V	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_189.tiff	Grav 30 i profil. 0,2 m målestokk.	597	V	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_190.tiff	Grav 30. 0,3 m målestokk. Kutt 563 ses til venstre i bildet.	563, 596, 597, 603	S	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_191.tiff	Grav 30. Detalj av kranie (avtrykk) og tenner.	759	Ø	85415	Silje Sandø Rullestad	29.11.2022
Da64602_192.tiff	Grav 32. Gravfyll. 0,4 m målestokk.	747	N	85415	Ingeborg Sæhle	01.12.2022
Da64602_193.tiff	Grav 32. Gravfyll. 0,4 m målestokk.	747	N	85415	Ingeborg Sæhle	01.12.2022
Da64602_194.tiff	Grav 37. Detaljfoto av tenner. Med 0,2 m målestokk.	772	N	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_195.tiff	Oversiktsfoto etter at lag 565 var tatt ned, mulig kiste (grav 38) dukket opp. Med 0,5 m målestokk.	770	SV	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_196.tiff	Oversiktsfoto etter at lag 565 var tatt ned, mulig kiste (grav 38) dukket opp. Oversikt i grøfta. Med 0,5 m målestokk.	770	SV	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_197.tiff	Oversiktsfoto etter at lag 565 var tatt ned, mulig kiste (grav 38) dukket opp. Med 0,5 m målestokk.	770	SSV	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_198.tiff	Grav 32 og Grav 33. Kuttet til grav 32 er tømt. Kisten til Grav 33 er synlig. 0,4 m målestokk.	748, 760	NV	85415	Ingeborg Sæhle	01.12.2022
Da64602_199.tiff	Grav 32 og Grav 33. Kuttet til grav 32 er tømt. Kisten til Grav 33 er synlig. 0,4 m målestokk.	748, 760	SV	85415	Ingeborg Sæhle	01.12.2022
Da64602_200.tiff	Grav 30 tømt, ned på naturlig undergrunn.	597	N	85415	Silje Sandø Rullestad	01.12.2022
Da64602_201.tiff	Grav 33. Detalj av hodeskalle med underkjeven plassert over kraniet, under utgraving. 0,2 m målestokk.	774, 7760	NV	85415	Ingeborg Sæhle	01.12.2022
Da64602_202.tiff	Grav 29 og 34. Grav 29 kutter grav 34. 0,4 m målestokk.	775, 776, 780, 781	NØ	85415	Silje Sandø Rullestad	01.12.2022
Da64602_203.tiff	Grav 29 og 34. Grav 29 kutter grav 34. Uten målestokk.	775, 776, 780, 781	NØ	85415	Silje Sandø Rullestad	01.12.2022
Da64602_204.tiff	Grav 33. Detalj av hodeskalle, helt fremrenset. 0,3 m målestokk.	774, 760	NV	85415	Ingeborg Sæhle	01.12.2022
Da64602_205.tiff	Grav 31. Lag (789) i kiste (785) og hodeskalle (821). Med 0,4 m målestokk.	789, 785, 821	S	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_206.tiff	Grav 31. Lag (789) i kiste (785) og hodeskalle (821). Med 0,4 m målestokk.	789, 785, 822	S	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_207.tiff	Grav 33. Detalj av hodeskalle med grønn avfarging (kobberlegering?).	774	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_208.tiff	Grav 35. 0,5 m målestokk.	797, 798	S	85415	Silje Sandø Rullestad	01.12.2022
Da64602_209.tiff	Grav 29. Nesten tømt. 0,4 m målestokk.	776	N	85415	Silje Sandø Rullestad	01.12.2022
Da64602_210.tiff	Grav 29. Dybde vises tydelig. Nesten tømt. 0,4 m målestokk.	776	ØNØ	85415	Silje Sandø Rullestad	01.12.2022
Da64602_211.tiff	Grav 31 tømt. Med 0,2 m målestokk.	785, 789, 821	Ø	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_212.tiff	Oversiktsfoto i plan over flere mulige graver.	852, 856	N	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_213.tiff	Oversiktsfoto i plan over flere mulige graver.	852, 856	V	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_214.tiff	Oversiktsfoto i plan over flere mulige graver, uten målestokk.	852, 856	N	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_215.tiff	Oversiktsfoto i plan over flere mulige graver, med 1 m målestokk.	852, 856	S	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022
Da64602_216.tiff	Oversiktsfoto i plan over flere mulige graver, med 0,5 m målestokk.	852, 856	V	85415	Karen Ørbog Oftedal	01.12.2022

Intrasisld	Name	Subclass	Beskrivelse og tolkning	Dybde/tykkelse/høyde i m	Lengde m	Bredde i m	Type	Dominerende grovkornet innhold	Finkornet innhold (matriks)
290	Fyll i Grav 14 (ikke gravd)	Lag	Fyll i grav 14. Det var en rask opprensing før planbildet av skjelett SZ301 som ligger in situ i fyllet. Gravfyllet er ikke videre undersøkt/gravd. Ingen prøver. Fyllet bestod av brun, myk sandsilt, med noe leireklumper. Fyllet var tydelig avgrenset mot N. Ikke dokumentert lag over graven da den ble fremgravd md gravemaskin, men har vært kirkegårdsjord.		1,9	0,45	12. Gravfyll	01. Ingen	07. Silt 08. Sand finkornet
325	Brannlag	Lag	SL325 er et mulig brannlag bestående av kull, leire og brent sand. Laget ble avdekket i flaten sør for "grav 12", og fortsatte inn i den sørlige profilen. Laget kunne observeres i den sørlige profilen i en lengde av ca. 3,7 m, og fortsatte også inn i profilveggen i vest (under kirketrappen). Det er mulig at laget fortsetter under selve kirken. Tolkning: Usikker, men mye tyder på at dette er restene av et brannlag. Det er vanskelig å vurdere hvorvidt laget representerer en brann in-situ eller om materialet er dumpet på stedet. Basert på plasseringen av laget innover i den sørlige profilveggen er det mulig at laget representerer aktivitet på stedet før den stående kirken ble bygd. Kanskje brann i en eldre kirke på stedet? Foto: 0027-0030. Trekull fra laget ble datert til AD 607-773		3,7		05. Brannlag	01. Ingen	12. Brent sand 13. Kull
371	Fyll i Grav 21	Lag	Gravfyll til grav 21. Består trolig av redeponert kirkegårdsjord.	0,03	0,58	0,32	12. Gravfyll		07. Silt 08. Sand finkornet
390	Fyll i grøft	Lag	Fyll i mulig moderne grøft. Fyllet består av løs brungrå silt med noe småstein og mørtel.		0,76	0,46	09. Fyll	05. Steiner	10. Grus/småstein 03. Brun humus/møkk 09. Sand grov
436	Fyll i mulig fundament	Lag	Fyll i kutt. Strukturen ble ikke gravd ut ettersom det var riktig nivå. Massen består av grå silt/leire, med fragmenter av trekull og brent bein. Toppen av strukturen ble delvis fjernet (en stor stein, ID 400). Massene fremsto som løse og flere større bein (over- og underarmsbein) lå skrått ned i gropen. Flere av beinene virket å være brente, to var brente i ene siden, mens et annet var mer brent. Trolig er det noe som er tatt opp (kanskje i forbindelse med noe stillas etc under 1800-tallsutbyggingen) og masser har rast ned i gropa eller den har kollapset. Massene er mørkere enn den øvrige kirkegårdsjorda som ligger rundt. Plasseringen av strukturen styrker tolkningen om at det kan være noe i forbindelse med 1800-tallutbyggingen ettersom det er like utenfor tverrskivet som ble bygget rundt 1805.				09. Fyll		
450	Fyll i beingrop (ikke undersøkt)	Lag	Mulig mindre beingrop. Område med ulike beinelementer som ikke kan tilhøre en og samme grav. Noen rørbein sto horisontalt, noe som tyder på at området er omrotet. Også noe bein synlig i profilvegg mot sør. Området ble kun innmålt med et punkt, og det ble ikke prioritert å rense opp området nærmere. Det er derfor usikkert om det dreier seg om en beingrop eller om det kun er omrotet i forbindelse med yngre inngrep. Ettersom strukturen ikke ble undersøkt har den ingen relasjoner/over/under. Trolig kirkegårdsjord over, men fjernet med gravemaskin. Foto: 0151-0152				02. Annet		
464	Fyll i Grav 3	Lag	Fyll i grav 3. Vanskelig å se fyllet tydelig, består trolig av redeponert kirkegårdsjord - brunt, spettete med innslag av grå silt (naturlig undergrunn). Noen kullspetter i massen. Utstrekning målt til ca. 150 x 40 cm. Utstrekning av det som kan se ut som fyll måles inn. Rester av dårlig bevarte bein/avtrykk på overflaten. Kan være flere graver i dette området. Grav 27 har kuttet grav 3 i vest. Grav 3 ligger fysisk over flere graver i området (grav 30, 31 og 40), men usikkert om den har kuttet ned i alle. Foto: 0154-0168.		1,5	0,4	12. Gravfyll		
475	Avtrykk/nedgravning	Lag	Avtrykk bevart inn mot profilkant mot nord. Den eksponerte delen målte 25 x 10 cm. Nesten trapesformet i form med avsmalning mot sørvest, men strukturen fortsetter inn i profilen mot nord, så form og størrelse er ukjent. Består av rødbrun organiske masser. Opprørtet treverk? Noen kullflekker i massen. Fosterskrin? Ingen bein å se i massen. 10-12 cm dypt, men ingenting som kan si noe om funksjon. Har muligens kuttet grav 28, evt. lå den kant i kant. Har trolig vært yngre kirkegårdsjord over, men fjernet med gravemaskin. Foto: 0164-0167.	0,12	0,25	0,1	09. Fyll		
480	Fyll i Grav 1	Lag	Gravfyllet besto av brungrå silt med lysegrå og oransje spetter. Det var så vidt mulig å skille fyll i kista fra fyll i kuttet. Fyllet i kisten var noe brunere i fargen og noe mindre spettet enn fyllet i kuttet. Overgangen til kirkegårdsmasser var utydelig, spesielt i bunn av kuttet. Sør for Grav 1 gikk kuttet gjennom steril undergrunn (lys gul silt) så overgangen var tydelig der. Nedre del av graven har blitt gravd vekk med maskin, fra venstre lårbein. Ble avdekt med gravemaskin, så har ikke et lag over, men trolig kirkegårdsjord. Foto: 0189-0197.	0,12	1,2	0,55	09. Fyll		13. Kull 07. Silt 01. Svart humus
522	Fyll i Grav 28	Lag	Fyll i grav 28. Synlig som en liten trekant inn mot profilvegg i nord. Graven har vært orientert øst-vest. Ingen skjelettrestre i graven. Grav 28 ligger over grav 29. Foto: 0207, 0217-0218.		0,5		12. Gravfyll		
528	Fyll i beingrop	Lag	Beingrop på sørsiden av kirken, ved overgangen mellom tårnet og skipet. Mer eller mindre samme plassering som beingrope som ble funnet på nordsiden. Beina dukket opp umiddelbart under torva og gikk ca. 0,90 m ned. Gropen måler ca. 1,80 x 2,00 m, men fortsetter videre innover i profilen mot sør. Gropen inneholder mange ulike beinelementer fra et stort antall mennesker. I gropen fantes også noe tegl og stein, i tillegg til flere kabler. Det så imidlertid ut til at beingrope er eldre enn kabelgrøften. Gropen ble tømt med gravemaskin, og materialet ble gjenbegravd på kirkegården. Beingrope er trolig anlagt i forbindelse med restaureringsarbeider ved kirken, antagelig på 1800-tallet.				09. Fyll		
543	Fyll i Grav 27	Lag	Fyll i grav 27. Ikke et tydelig fyll, men graven ble forstyrret av gravemaskin under overvåkingen. trolig ble kraniet og andre bein fra grav 27 fjernet ved maskingraving. Trolig spor etter kiste synlig på den østre langsiden, men dette ble ikke innmålt med eget nummer. Ligger i retning N-S, hodet har ligget i sør. Graven fortsetter inn i profilvegg mot nord, underkropp er trolig fortsatt bevart her. Graven har kuttet grav 3 i vest. Foto:0156-0157.		0,8		12. Gravfyll		

552	AVSKREVET, mulig lag eller grav	Lag	En avrundet rektangulær mørkere flekk ble observert i den Ø-V gående grøften nord for kirken. Ved opprensing kunne det se ut til å være den nordlige enden av en N-S orientert grav som fortsatte inn i den sørlige grøfteprofilen. Ved utgraving viste det seg at det ikke kunne påvises hverken kutt, kiste eller skjelett som samsvarte med utbredelsen av det mørke laget, og denne intrasis IDen er derfor avskrevet i etterarbeidet. Det er mulig at laget kan representere bunnen av en grav som ble fjernet med maskin, men dette er meget usikkert. Foto: 0231-0233.						02. Annet		
565	Fyll i mulig nedgravning	Lag	Brungrå spettet silt med oransje spetter og små fragmenter med trekull, samt enkelte biter brent bein og ubrent bein, men svært fragmenterte og spredt i laget (dårlig bevart), det var imidlertid flere partier med mer organisk materiale, men merkelige former (blobber) og ingenting som tydet på kiste etc. Laget ble derfor tatt ned ettersom det lå i et område der grøfta fortsatt måtte ca. 0,5 m dypere. Laget ble tatt ned, men først nede på riktig nivå mtp. dybde for dreneringsgrøften dukket det opp et mulig kistehjørne i sørøstlig del av grøfta (målt inn som 770, "Grav 38") og noen svært dårlig bevarte tenner i nordøstlig del av laget (målt inn som et punkt, skjelett, 772, "Grav 37"). Uklar tolkning. Foto: 0237-0246, 0261-0262 (Rar blobb...) og 0270-0273.	0,5	2,13	0,32			09. Fyll		13. Kull 07. Silt
596	Fyll i Grav 30	Lag	Fyll i grav 30. Tydelig fyll bestående av lys brun siltig sand. Enkelte kullspetter og innslag av lys undergrunnsilt. Mest synlig på nordsiden, ser ut som den har blitt kuttet mot øst. Ikke like synlig på sørsiden, kan evt. skyldes flere graver her? Gravfyllet er mer spettet enn selve kistefyllet. Foto: 0248-0255.			0,9			12. Gravfyll		
747	Fyll i Grav 32	Lag	Tolket som gravfyll tilhørende grav 32. Kun fyll og kutt (SK748) ble observert. Gravfyllet bestod av medium grå, siltholdig finkornet sand som skilte seg ut fra den omkringliggende kirkegårdsjorden. Ingen spor av kiste ble observert. Foto: 0265-0267.	0,07	0,64	0,26			12. Gravfyll		08. Sand finkornet
775	Fyll i Grav 29	Lag	Fyll i grav 29. Består av mørk brun kirkegårdsjord med spetter av grågrønn undergrunn. Kun sørvestre del er synlig, resten fortsetter inn i profilvegg mot nord. Graven kutter ned i undergrunnen. Graven har kuttet grav 34. Antydning til bein i gravfyllet, men mer eller mindre oppløst, så ingenting ble tatt inn. Foto: 0281-0284.						12. Gravfyll		
780	Fyll i Grav 34	Lag	Fyll i grav 34. Fyll med brun kirkegårdsjord med spetter av undergrunnsilt. Kun sørsiden og delvis det sørøstre hjørnet som var synlig, resten av graven fortsatte inn i profilvegg mot nord. Ingen antydning til bein å se i fyllet. Foto: 0281-0284.						12. Gravfyll		
789	Fyll i Grav 31	Lag	Lys grå silt med enkelte biter trekull. Svært dårlig bevart skjelett (821) ble målt inn som et punkt. Graven fortsetter inn i sørlig profil så det er bare hodeskallen som ble tatt opp. Fyllet i kista skilte seg ut som noe lysere enn øvrige masser og mer finkornet. Foto: 287-293, 301-305.	0,07-0,09	0,27	0,35			09. Fyll	17. Kullbiter	07. Silt
797	Fyll i Grav 35	Lag	Fyll i grav 35. Kun deler av den nordre ytterkanten av graven som er synlig, resten fortsetter inn i profilvegg mot sør. Fyllet består av brun kirkegårdsjord med spetter av grågrønn undergrunnsilt. Ingen synlige beinrester. Graven blir lagt igjen i grøften da den ikke blir berørt av dreneringsrør. Foto: 0294-0295.						12. Gravfyll		
801	Fyll i Grav 36	Lag	Fyll i mulig grav. Synlig som en liten rest i profilvegg mot sør. Kan være en grav, men vanskelig å si sikkert. Ser ut som om grav 35 har ligget stratigrafisk over. Ble lagt igjen i grøften uten videre undersøkelse. Foto: 0294.						09. Fyll		
806	Opprinnelig kirkegårdsjord med flere graver?	Lag	Fyll/lag i kutt SK563. Laget er tolket som den mulig eldste kirkegårdsjorden på stedet. Bestod av en spettet, heterogen masse bestående av redeponert undergrunn iblandet kulturlag/kirkegårdsjord. Trekull og skjærbrent/råtten stein spredt i laget. Flere store stykker trekull. En C14 prøve ble tatt av et av de større stykkene med trekull. OBS! Høyden på innmålingen stemmer ikke. Det var fjernet ca. 0,3 m masse før innmåling. OBS! Det er tatt en C14 prøve fra laget, men denne fikk ikke et eget nummer i Intrasis. Det skal stå lag 806 på prøveposen. IS/06.12.22 FOTO: 0231-0233. Merknad: Trolig er området innmålt som 806 et område som består av flere graver. Dette kommer ganske tydelig fram på bilde 0317 (Da64602_215). Blant annet ble grav 39 og grav 40 innmålt i området. det ble ikke nærmere undersøkt da området lå på riktig nivå. De stratigrafiske forholdene her er derfor uklare, og det er vanskelig å sette en over /underrelasjon. Kutt 563 er trolig spor etter grav(er).	>0,5	1,5	0,9			16. Kirkegårdslag		17. Heterogen blanding 08. Sand finkornet 07. Silt 06. Leire 03. Brun humus/møkk
822	Fyll i beingrop	Lag	Beingrop som ble påvist under overvåkingen. Har vært ca. 2,5 x 2,5 m og opptil 1,10 m dyp. Beina dukket opp like under torva. Gropen inneholdt store mengder bein som ble gravd opp med gravemaskin og oppsamlet for gjenbegravning på kirkegården. Det ble kjørt bort ca. 4-5 kubikk med masser som inneholdt bein, så det har vært en betydelig mengde med individer uten at et antall kan fastslås. Det ble også observert rødt tegl og taktegl i massen. Gropen fortsatte noe videre mot nord, så det ligger fortsatt igjen en del bein i profilveggen. Beingropen har trolig blitt gravd i forbindelse med restaurering av kirka, men visst når. En tilsvarende grop ble funnet omtrent på samme sted på sørsiden av kirka.						09. Fyll		
400010	Fyll/kiste Grav 19	Lag	En liten, rektangulær mørk markering orientert Ø-V. Graven fortsatte inn i den den vestlige profilen, og var derfor ikke fullstendig avdekket. Tolket som et kisteavtrykk eller bunnrestene av et gravfyll til foster-/spedbarnsgrav. I sør og øst var det en mørk rand langs kanten av fyllet, tolket som de mulige råtnede restene av en trekiste. Fyllet var i komposisjon lik kirkegårdsjorden, men med en mørkere farge. Gravfyllet består derfor trolig av redeponert kirkegårdsjord. I fyllet var det flere brune flekker som trolig representerer disartikulert, nedbrutt skjelettmateriale fra graven. Helt i vest, inn mot den vestlige profilen, var det rester av bevart skjelettmateriale i form av rørbein. Skjelettmaterialet var meget nedbrutt, og det var derfor ikke mulig å konkludere hva slags rørbein det dreide seg om. Foto: 0073-0074 (fyll), 0087-0089 (nedre del av fyll og skjelett).						12. Gravfyll		07. Silt 08. Sand finkornet

Intrasisld	Name	Subclass	Beskrivelse og tolkning	Dybde/tykkelse/høyde i m	Lengde m	Bredde i m	Orientering
291	Kutt i Grav 14 (ikke undersøkt)	Kutt	Kutt til grav 14. Ikke undersøkt. Tydelig kuttkant i nord. Uklar avgrensning mot neste grav i V (hodeskalle, grav 15). Graven/kuttet går noe inn i profilen mot S.		1,9	0,45	07. VNV-ØSØ
391	Grøft	Kutt	Kutt til fyll 390. Trolig er det kutt i forbindelse med noe form for konstruksjonselement. Mulig har det vært steiner i grøften ettersom massene er så løse. Kuttet ble ikke tømt ettersom vi var på riktig nivå, det er derfor ikke fylt ut all info i Attributes. Kuttet er orientert N-S og fortsetter både inn i nord- og sørprofil. Foto: 0113, 0121-0124.		0,77	0,46	01. N-S
437	Kutt (Ikke tømt)	Kutt	Kuttet var sirkulært i plan, men fortsetter nok inn i nordlig profil. Kuttet ble ikke tømt, det er derfor ikke fylt ut fullstendig i "Attributes". Foto: 0112-124, 0135-0137.		0,73	0,54	03. NV-SØ
481	Kutt i Grav 1	Kutt	Kutt til grav 1. Kuttet var forstyrret av gravemaskina (fra venstre hoft og ned). Overgang mellom kuttet og massene rundt var noe diffus. Kuttet vistes best i plan, spesielt like nord for kistens nordlige side. Lengde og bredde på kutt er derfor bare det som var igjen av graven, har opprinnelig vært lengre. Det ble ikke tatt bilde av kuttet ettersom det var så diffust og vanskelig å finne igjen etter at skjelettet var tatt opp.	0,13	1,09	0,53	07. VNV-ØSØ
523	Kutt i Grav 28	Kutt	Kutt til grav 28. Kun en liten rest bevart inn mot profilvegg i nord. Grav 28 har kuttet/ligger over grav 29.				02. Ø-V
544	Kutt i Grav 27	Kutt	Kutt til grav 27. Ikke veldig tydelig kutt, men måles omtrentlig. Har kuttet grav 3. Lå fysisk over grav 29 og grav 30.				01. N-S
550	Kutt i Grav 3	Kutt	Kun deler av gravkuttet til grav 3 er synlig, måler kun en linje i nord. Har kuttet grav 30, og trolig også grav 31 og grav 40 ettersom gravfyllet til grav 3 lå over disse gravene. Men kuttet til grav 3 var ikke særlig tydelig, så det kan ikke sies med sikkerhet.				02. Ø-V

563	Kutt, opprinnelig kirkegårdsjord?	Kutt	N-S orientert kutt med vertikale sider. Kuttet går hele veien på tvers av den Ø-V orienterte grøften N for kirken, og fortsetter inn i profilveggene både i sør og nord. Det er den vestre siden av kuttet som er avdekket, og en lignende linje eller avgrensning ble ikke funnet mot øst. Muligvis ligger kuttet lenger ned i øst, eller det kan være gravd ut med maskin uten at det ble observert. Funksjonen av kuttet er ukjent, men trolig representerer det en rekke gravkutt eller en enkelt nedgravning som har inneholdt flere graver. Kuttet starter høyere opp i sekvensen, ettersom det tydelig har forstyrret Grav xx, men det ble først synlig som gravd gjennom naturlig undergrunn. Nedgravningen hadde helt steile sider i toppen, men så ut til å bli mer skrånende og ujevnt lenger ned. Den fullstendige dybden av kuttet ble ikke avdekket, men det var tydelig at dybden økte betraktelig mot området som har ligget nord for det gamle koret. I toppen så kuttet ut til å være én enkel nedgravning, men når man kom lenger ned ble kuttet mer ujevnt, og så ut til å ha flere rektangulære utstikkere. Dette kan tyde på at det i virkeligheten dreier seg om en rekke gravkutt som har ligget tilnærmet på rekke. Dette er dog usikkert ettersom kuttet ikke ble totalgravd. Kuttet var fylt med SL806, som er tolket som den eldste kirkegårdsjorden på stedet. Tolkning: Felles nedgravning for en rekke graver, eller flere separate gravkutt på rad som over tid har fått karakter av ett sammenhengende kutt. Foto: 0231-0233 (viser kuttet i plan), 0255-0257 (viser deler av kuttveggen og SL 803 under utgraving. Man ser også hvordan kuttet har forstyrret grav 30).				0,96		01. N-S
566	Kutt	Kutt	Kutt til 565, I dette partiet av grøften skulle det bare legges et rør (ikke to som ellers i grøften) og det var derfor ikke nødvendig å utvide grøften sør for kuttet. Sørlig del av kuttet er tydelig og vertikalt, men i nord er det ikke mulig å se noe kutt (forsvinner inn i profilen). Se foto: 0270-0273.				2,13	0,32	02. Ø-V
597	Kutt i Grav 30	Kutt	Kutt til grav 30. Kutter ned i naturlig undergrunn. Grav 35 ligger under grav 30 fysisk, men usikkert om grav 30 har kuttet grav 35. Kuttet er synlig, særlig mot nord. Kuttet var synlig i profil til nedgravning (?) 806, se foto 0256. Foto: 0256, 0277-0278						02. Ø-V
748	Kutt i Grav 32	Kutt	Gravkutt til grav 32. Graven bestod kun av fyll og kutt, ingen kiste eller skjelett ble observert. Kun en liten del av gravkuttet ble eksponert, og den vestre langsiden ser ut til å fortsette inn i den nordlige profilen. Foto: 0274-0276.	0,07			0,64	0,26	03. NV-SØ
776	Kutt i Grav 29	Kutt	Tydelig kutt i grågrønn undergrunn. Grav 29 har kuttet grav 34. Graven tømmes nesten til bunns, ligger igjen en tynn rest helt i bunnen. Ca. 25 cm dyp. Foto: 0296-0300.	0,25					07. VNV-ØSØ

781	Kutt i Grav 34	Kutt	Kutt i grav 34. Ser ut som graven kutter ned i undergrunnen, men den ble ikke utgravd, så kan ikke med sikkerhet si at det ikke finnes underliggende graver.					06. NNV-SSØ
798	Kutt i Grav 35	Kutt	Graven ble ikke gravd, så det kan finnes graver under. Har kuttet lag 801 som kan være en eldre grav (grav 36).					06. NNV-SSØ
823	Beingrop	Kutt	Kutt til beingrop. Ble tømt med gravemaskin.					

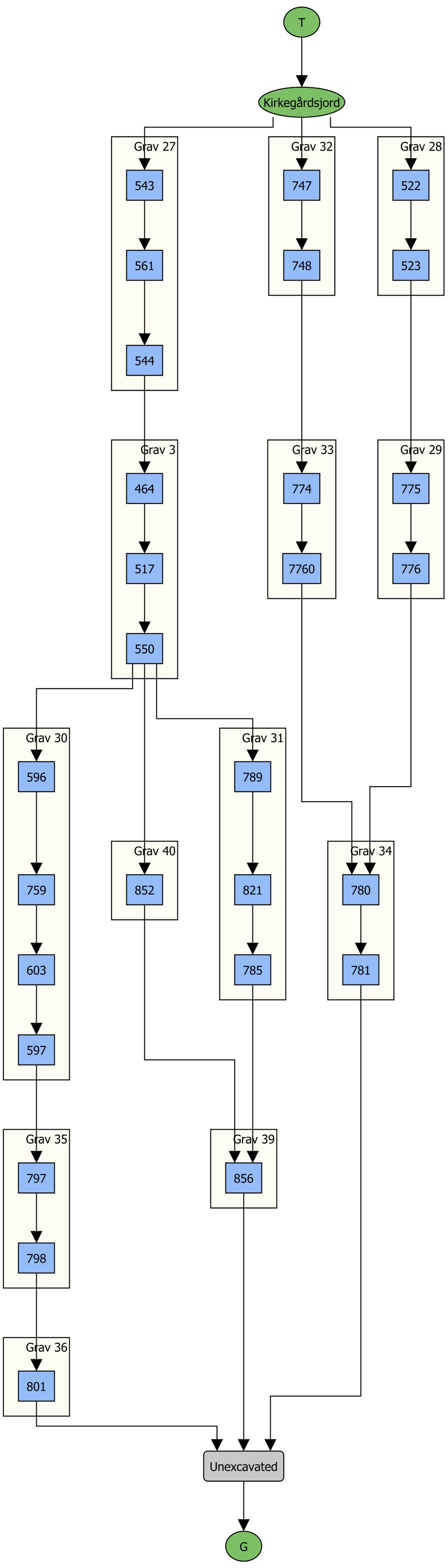
821	Skjelett i Grav 31	Skjelett	Det var bare øverste del av "Grav 31" som var synlig i dreneringsgrøften. Resten stakk inn i sørlig profil. Det var derfor bare kraniet som var bevart, men det var i dårlig forfatning. Det ble tatt opp med jord innvendig. Enkelte tenner var bevart. Foto: 287-293, 301-305.		0,27	0,25	05. NNØ-SSV				03. Elendig	Kiste
400021	Grav 4	Skjelett	Grav 4 er en in situ grav orientert ca. N-S, med hodet i S. Graven lå i grøften nord for kirken, tett på kirken i det området som var nærme det gamle koret. Kun skjelettet i graven kunne observeres, ingen kiste eller gravkutt. Skjelettet var meget dårlig bevart, og deler er trolig fjernet med maskin. Hodet og venstre arm var delvis eksponert, og resten av overkroppen er enten fjernet eller bevart på et lavere nivå enn de resterende skjelettelementene. Kraniet var kollapse og fragmentert. Graven ble ikke rensset frem eller utgravd. Graven ble tildekket med stedlige masser og deretter subbus. OBS! Graven kunne ikke måles inn på stedet grunnet gravsteiner som sto i veien for totalstasjonen. Graven gis en geometri i etterarbeidet, og denne er derfor ikke representativ for gravens nøyaktige plassering eller orientering. Foto: 0221-0222.				05. NNØ-SSV					

Intrasisld	Name	Subclass	Beskrivelse og tolkning	Dybde/tykkelse/høyde i m	Lengde m	Bredde i m	Orientering	Tilstand	Bevaringstilstand
323	Kiste Grav 12	Treverk	Direkte sør for beinelementene beskrevet som "grav 12" (SZ322) var en mørk stripe av råtnet treverk tolket som de mulige restene av en kiste. Det er mulig at kisten evt. har fortsatt mot sør, da det ikke ble observert en tilsvarende linje i nord. Som beskrevet for SZ322 er det tvilsomt om dette samlet representerer en in situ grav. Foto: 0024-0032.		1,1		07. VNV-ØSØ		1 Elendig
333	Kiste i Grav 11	Treverk	Kiste i grav 11. Bevart omriss av kiste i sør, samt den østlige enden, synlig i form av en mørk stripe med råtnet treverk. Ikke synlig mot nord og vest. Graven var forstyrret i vest. Kisten har hatt en mer eller mindre Ø-V-orientering, men noe mer mot VNV-ØSØ. Kisten inneholdt et godt bevart skjelett, men kun overkroppen var intakt. Foto: 033-035, 058-060.		0,54		02. Ø-V		1 Elendig
355	Kiste i Grav 20	Treverk	Kiste i grav 11. Bevart omriss av kiste på begge langsider, samt den vestlige enden, synlig i form av en mørk stripe med råtnet treverk. Graven var forstyrret i øst. Kisten har hatt en mer eller mindre Ø-V-orientering, men noe mer mot VNV-ØSØ. Lik orientering som grav 11. Kisten inneholdt et godt bevart skjelett, men kun overkroppen var intakt. Foto: 0093-0097.		0,59	0,38	07. VNV-ØSØ		1 Elendig
361	Kiste i Grav 21	Treverk	Kiste Grav 21. Rektangulær, ingen umiddelbare tegn til avsmalning. Naturlig avslutning i øst, og fortsetter inn i profilen i vest. Det sørøstlige hjørnet av kisten ble fjernet med krafse ved avdekking. Kisten var meget dårlig bevart, og lite av den opprinnelige strukturen var bevart. Kun kistens bunn var bevart. Foto: 0098-0102, 0125-0129. Merknad: Satt til å ligge over grav 24, men det er usikkert. Mulig har de ligget side om side.		0,58	0,32	07. VNV-ØSØ	Sekundært forstyrret	1 Elendig
447	Kiste i Grav 23 (ikke utgravd)	Treverk	Kiste i grav 23. Synlig som en mørk brun stripe av råtnet treverk. Det nordvestlige hjørnet og nordre langside synlig i grøften, resten av kisten fortsetter utenfor området mot sør. Ingen synlige bein på overflaten. Graven har samme orientering som grav 11 og grav 20. Graven ble ikke utgravd, men tildekket med subus.		1,08		07. VNV-ØSØ		1 Elendig
455	Kiste i Grav 24 (ikke utgravd)	Treverk	Kiste grav 24. Kisterest orientert NV-SØ, bevart i en lengde av ca. 0,73 m og en bredde av ca. 0,3 m. Det nordøstre hjørnet av kisten var bevart, men det sørvestre var forstyrret. Kisten fortsatte inn i i profilen i vest. Graven ble liggende og ble ikke utgravd. Foto: 0169-1070. Merknad: Satt til å ligge under grav 21, men relasjonen er usikker. kan være de har ligget side om side.		0,64	0,25	03. NV-SØ		1 Elendig

458	Kiste i Grav 25 (ikke utgravd)	Treverk	Kisterester, kalt "grav 25". "Graven" består av to parallelle linjer av råtnet treverk, tolket som kisterester. Linjene har nøyaktig samme orientering og er parallelle, men avstanden mellom dem (ca. 0,6 m) ser ut til å være for bred til at det kan dreie seg om én kiste. Linjene ble målt på samme nummer i felt, og kalt "grav 25", men i virkeligheten er det trolig mer sannsynlig at det dreier seg om kisterester fra to ulike graver plassert tett på hverandre. Mellom stripene var det bevart et silt- og leirespettet lag som skilte seg ut fra den omkringliggende kirkegårdsjorden (som var meget ensartet brun). dette ble opprinnelig i felt tolket som det mulige gravfyllet til "grav 25", men ved utgravinger på nordsiden av kirken ble et lignende lag observert under den homogene, øvre kirkegårdsjorden. Flere graver var gravd ned i dette laget, og det er derfor tentativt tolket som den eldste kirkegårdsjorden på stedet. Det er mulig at det observerte laget mellom kistestripene i "grav 25" også representerer den eldste kirkegårdsjorden på stedet, og at kistene derfor heller kutter igjennom denne. En konkluderende tolkning av kisterestene i "grav 25" er dessverre ikke mulig, da de ikke ble utgravd. Foto: 0171-0180.			0,67		03. NV-SØ		1 Elendig
497	Kiste i Grav 1	Treverk	Kisten i Grav 1 var svært dårlig bevart og kunne bare sees som en tynn brun linje rundt skjelettet på begge sider. Det var relativt rette linjer, men i sørvest var det en liten knekk så kisten hadde trolig knekk i dette område. Kisten ligger i retning NV-SØ.			0,92	0,38	03. NV-SØ	Råtten	1 Elendig
512	Kiste i Grav 2 (ikke utgravd)	Treverk	Kiste i grav 2. Bevart omriss av kiste som fremkom ved maskinell overvåking. Trolig er de øvre delene av kisten fjernet med maskin. Den eksponerte delen av kisten måler ca. 0,7 x 0,55 m, og fortsetter inn i profilveggen i nord. Kistens sørlige hjørne var eksponert innenfor grøften, og kisten ser ut til å ha hatt en NNØ-SSV orientering. Kisten inneholdt et kranie in situ, som så ut til å være noe forstyrret pga. maskingravingen. Graven ble ikke utgravd, og skjelettet ble ikke rensset frem. Graven ble tildekket med stedlige masser og deretter subbus. Det var bevart treverk i kisteomrisset, og deler av dette er tatt ut til en C14 datering (PK 516). Foto: 0208-0210.			0,68	0,54	05. NNØ-SSV		2 Dårlig
520	Mulig kiste i Grav 6 (ikke utgravd)	Treverk	"Grav 6" består kun av en NV-SØ orientert strek med råtnet treverk. Kan tilhøre kisten i en grav, men ytterligere kisterester ble ikke observert. I nærheten av kisteresten ble det funnet flere løse bein, men disse hadde en plassering og karakter som tilsa at de ikke tilhørte en in situ grav på stedet. Beina ble fotografert og tatt opp, og deretter redeponert på kirkegården. Kisteresten ble ikke rensset frem og utgravd, den ble tildekket med stedlige masser og deretter subbus. Foto: 0214-0216.			0,56		03. NV-SØ		1 Elendig
603	Kiste i Grav 30	Treverk	Kiste i grav 30. Tydelig stripe av treverk rundt hele. Kuttet av 806 i øst, usikkert hva 806 er, muligens et område med flere begravelser. Barnekiste, ca. 90 cm lang. Foto: 0257-0258.	0,14		0,9	0,3	02. Ø-V	Råtten	1 Elendig
769	Kiste i Grav 38 (Ikke gravd)	Treverk	I bunn av grøfta dukket det opp en mulig hjørne på en kiste. Ble opprinnelig målt inn som kutt og fyll, men endret til kiste da det ikke var synlig kutt/fyll. Usikkert hvilken retning kisten ligger, men forsvinner inn i profilkanten i sør. Ettersom den var i bunn av grøften ble den ikke undersøkt videre. Foto: 0270-0273.			0,37	0,18	03. NV-SØ		1 Elendig

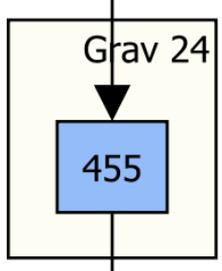
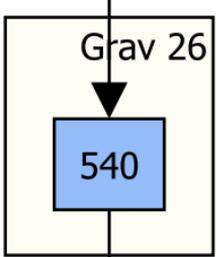
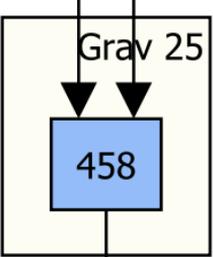
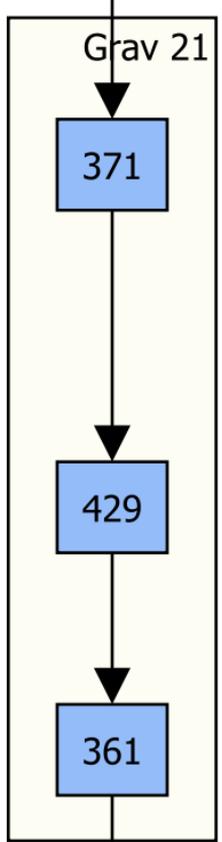
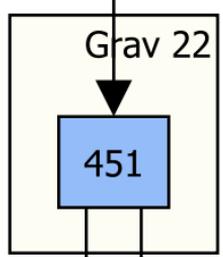
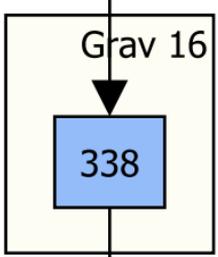
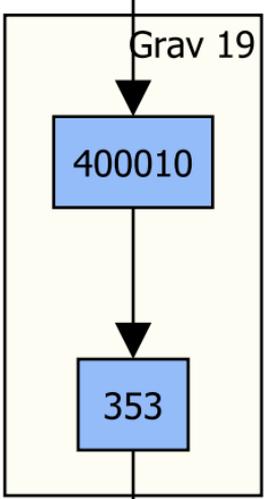
785	Kiste i Grav 31	Treverk	Dårlig bevart kisterest som går inn i sørprofilen. Kisten hadde plan bunn og rette kanter. Foto: 287-293, 301-305.	0,07-0,09	0,27	0,35	05. NNØ-SSV	Råtten	1 Elendig
852	Mulig kiste i Grav 40	Treverk	Mulig kisterest/grav, så vidt synlig i plan. Ble lagt igjen i bunn av grøften uten videre dokumentasjon. Foto: 0314-0322. Merknad: De stratigrafiske forholdene er satt i etterarbeidet og er noe usikre. Grav 3 har ligget fysisk over grav 40, men usikkert om grav 3 har kuttet grav 40. Grav 40 ser ut til å ha kuttet grav 39 på foto (Da64602_214), men dette ble ikke notert i felt, så denne relasjonen er også noe usikker.				03. NV-SØ		1 Elendig
856	Mulig kiste i Grav 39	Treverk	Mulig kisterest/grav, så vidt synlig i plan. Ble lagt igjen i bunn av grøften uten videre dokumentasjon. Foto: 0314-0322. Merknad: Mulig kuttet av grav 40, men relasjon er usikker, se beskrivelse for 852.				07. VNV-ØSØ		1 Elendig
7760	Kiste i Grav 33	Treverk	Kiste til grav 33. Den sørlige enden av en NØ-SV orientert kiste - kisten fortsatte inn i profilveggen i nord. hele kisten ble ikke eksponert grunnet nådd høyde for rørtrase. Kisten var meget dårlig bevart og bestod nesten utelukkende av mørk jord. SSR 8.2.23: Skulle egentlig vært ST760 ifølge målebok, men har blitt målt som ST7760. C14 innsamlet, men ikke innmålt i felt. Gitt nr. i etterarbeidet. Foto: 0279-0280, 0285-0286.	0,07	0,65	0,55	04. NØ-SV		1 Elendig

IntrasisId	Name	Subclass	Beskrivelse og tolkning	Dybde/tykkelse/høyde i m	Lengde m	Bredde i m	Materialtype hovedsakelig
382	Steinpakning	Steinkonstruksjon	Parti med sirkulær steinpakning i nordlig del av grøfta, stikker inn i profil mot kirken. Bestående av stein i ulik størrelse både vannrullet, spaltet steinblokk og frostsprengt stein. De største var 30 cm i diameter de minste ca 10-15 cm. Det var brun jord mellom, hulrom enkelte steder. Jorda var fet, men tørr og porøs. Små beinfragment både brent og ubrent. Enkelte mindre biter med rød teglstein ble funnet innimellom steinene sammen med små klumper med mørtel. Steinpakningen ble dokumentert og fjernet. En grøft med løste masser som lignet på det som var mellom steinene fortsatte sørover inn i profilen, så det er mulig at steinene har en sammenheng med denne grøfta. En makroprøve (433) ble tatt av massene som lå løst mellom steinene. Tolkning: Like nord for steinpakningen og grøften (390 og 391) var det en sirkulær nedgravning med flere steiner i som ble tolket som et fundament, muligens i forbindelse med påbyggingen av kirken på 1800-tallet. Det er muligheter for at mur/steinpakningen også er i forbindelse med det. Det kan også ha rast ut fra muren, men det virker noe mindre sannsynlig ettersom steinene lå relativt intensjonelt over hverandre, til tross for enkelte utraste steiner. Foto: 0112-124, 0135-0137.	0,40	0,77	0,39	08. Rundstein
400	Steinsamling	Steinkonstruksjon	Steinsamling bestående av to innmålinger. To av steinene som går inn i nordlige profil kan se ut som kirkesteiner (Ingeborg medl.) Disse var såpass i kanten at de ble stående igjen. Steinene var ulik størrelse og av ulik type. Det var en større avlang stein på ca 50 x 30 cm som hadde spaltet seg som lå skrått ned i søkket. Etter at denne ble fjernet ble det tydelig at det var en nedgravning med et mørkere fyll under som steinen hadde delvis falt ned i sammen med flere bein (se beskrivelse av 390). Foto av steinsamlingene: 0112-124, 0135-0137.	0,4	0,6	0,4	06. Bygningsstein

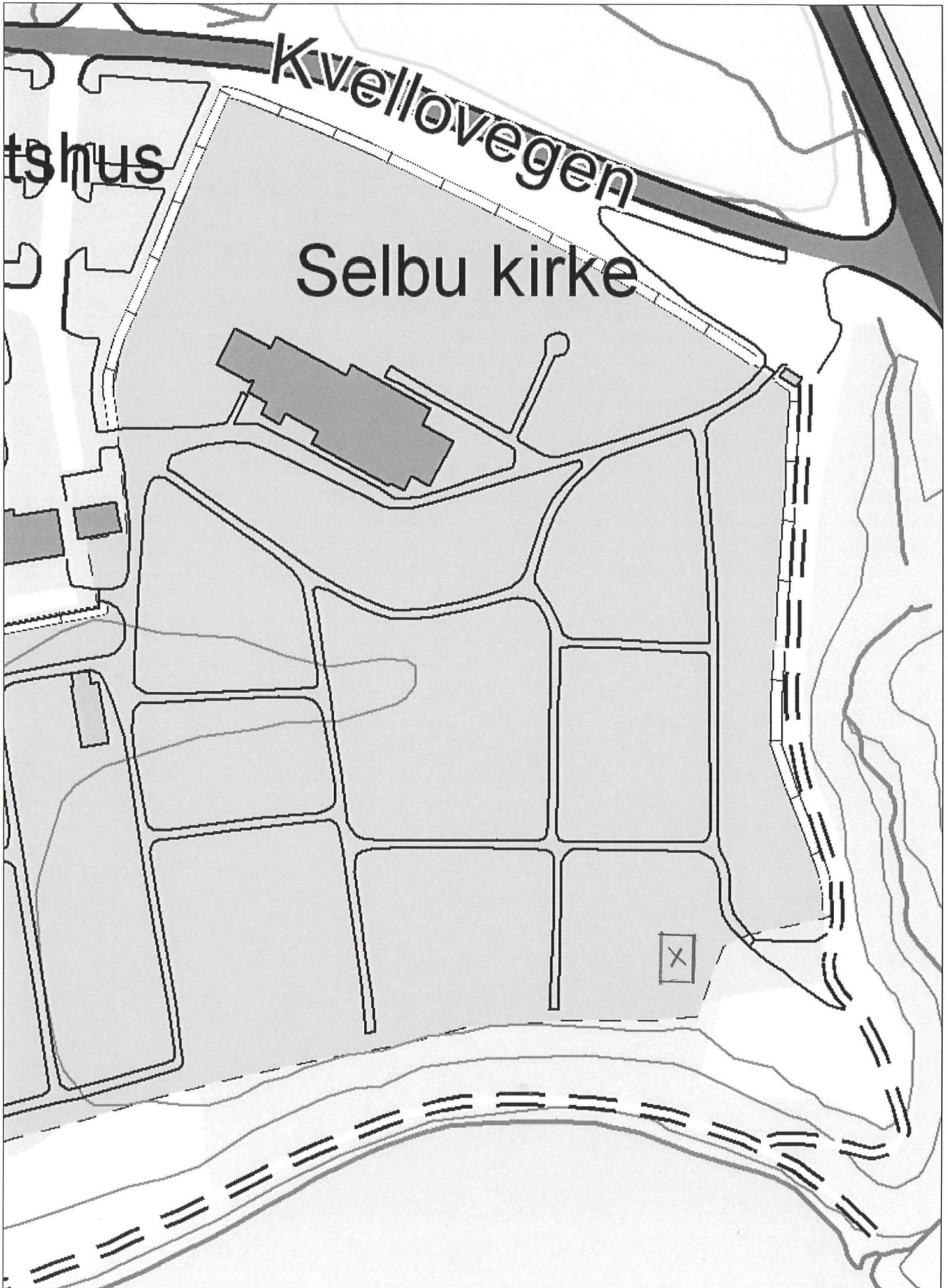
T

Kirkegårdsjord

Unexcavated

G

Senterposisjon: 301142.05, 7015780.54
Koordinatsystem: EPSG:25833
Utskriftsdato: 19.12.2022

T28880/1-3

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAGE.

1) **Osteologisk materiale** (ubrent humanosteologisk) av bein.

Godt bevart individ både i kvantitet og kvalitet. Det meste av kraniet er bevart (mangler en større del av venstre issebein - os parietale sin-, samt hele venstre tinningsbein - os temporale). Komplette armer høyre og venstre side. Begge skulderblad og kragebein bevart. Kun en kneskål og høyre lårbein. Nesten komplett ryggstøyle med 7 nakkevirvler, 12 brystvirvler og 5 lumbar samt korsbein. Høyre hoftebein er godt bevart, men venstre fragmentert. Det meste av ribbein er bevart samt mye av armlédd og hender. Voksen kvinne, 35-50 år.

Fnr: SZ508.

Strukturnr: 1 Grav

2) **Prøve** (makrofossilprøve) av jord.

Makroprøveanalyse foretatt av Quaternary Scientific (QUEST), University of Reading. Også parasittprøve fra mage. Ikke restmateriale.

Fnr: 510.

Strukturnr: 508 Grav 1

3) **Prøve** (makrofossilprøve) av jord.

Makroprøveanalyse foretatt av Quaternary Scientific (QUEST), University of Reading. Også parasittprøve. Nøytral. Ikke restmateriale.

Fnr: 511.

Strukturnr: 480 Grav 1

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Grav funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; *Sone* 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28881/1-2

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

1) **Osteologisk materiale** (ubrent humanosteologisk) av bein.

Kun fragmenter av høyre og venstre lårbein, og høyre og venstre hofte. Ubestemt kjønn og alder.

Fnr: SZ517.

Strukturnr: 3 Grav

2) **Prøve** (trekullprøve) av bein.

Analysert av Vilnius Radiocarbon (FTMC-KJ73-4). Humanosteologisk materiale, del av lårbein. Datering: BP 584±29, cal AD 1304-1415 (2 sigma). Ikke restmateriale.

Fnr: Del av SZ517.

Datering: BP 584±29

Strukturnr: Grav 3 Skjelett SZ517 i grav 3

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst. NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; Sone 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28882

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAGE.

Osteologisk materiale (ubrent humanosteologisk) av bein.

Nesten komplett kranium med overkjeve og underkjeve (og tenner). Kun venstre arm er bevart. Ryggraden består av 7 nakkevirvler og 8 brystvirvler. Skulderblad og kragebein på begge sider. Det er også bevart brystbein. Sannsynlig voksen kvinne, 30-40 år. Patologi: lesjon (?) under orbit dx side ansikt (maxilla). Innside maxilla dx side (palatin) større lesjon (gane). Også lesjon utside pm1 og pm2 dx.

Fnr: SZ350.

Strukturnr: 11 Grav

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; Sone 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28883/1-2

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

1) **Osteologisk materiale** (ubrent humanosteologisk) av bein.

Bevart lårbein og leggbein høyre og venstre side. Kun høyre side av hofte bevart. Voksen mann, 30-40 år.

Fnr: SZ338.

Strukturnr: 16 Grav

2) **Prøve** (trekullprøve) av bein.

Analysert av Vilnius Radiocarbon (FTMC-KJ73-5). Humanosteologisk materiale, fingerbein.

Datering: BP 670±30, cal AD 1277-1392 (2 sigma). Ikke restmateriale.

Fnr: Fra SZ338.

Datering: BP 670±30

Strukturnr: Grav16 Skjelett i grav 16

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst. NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: Projeksjon: EU89-UTM; Sone 32, N: 7011329.57, Ø: 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28884/1-2

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

1) **Osteologisk materiale** (ubrent humanosteologisk) av bein.

Fragment av rørbein fra spedbarn, 0-3 mnd.

Fnr: SZ353.

Strukturnr: 19 Grav

2) **Prøve** (makrofossilprøve) av jord.

Makroprøveanalyse foretatt av Quaternary Scientific (QUEST), University of Reading. Også pollen. Ikke restmateriale.

Fnr: 400011.

Strukturnr: 400010 Fosterskrin

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: Projeksjon: EU89-UTM; Sone 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28885/1-2

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAGE.

1) **Osteologisk materiale** (ubrent humanosteologisk) av bein.

Bevart brystbein, 5 nakkevirvler, 9 brystvirvler, ørebein høyre side, overarmer, skulderblad, kragebein, delvis bevart ribbein, delvis bevarte hender og føtter, en disartikulert tann, fragment av underarmsbein, kranium med overkjeve (med tenner) og underkjeve (med tenner). Voksen, sannsynligvis kvinne, 35-45 år. Patologi observert venstre skulder både på scapula og humerus (sin). Kan være etter skade, sykdom eller kraftig overbelastning.

Fnr: SZ426.

Strukturnr: 20 Grav

2) **Prøve** (trekullprøve) av bein.

Analysert av Vilnius Radiocarbon (FTMC-KJ73-6). Humanosteologisk materiale, fingerbein. Datering: BP 128±29, cal AD 1675-1942 (2 sigma). Ikke restmateriale.

Fnr: Fra SZ426.

Strukturnr: Grav 20 Skjelett i grav

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: Projeksjon: EU89-UTM; Sone 32, N: 7011329.57, Ø: 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28886/1-2

Gravfunn fra **middelalder** fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

1) **Osteologisk materiale** (ubrent humanosteologisk) av bein. *Antall:* 2.

To individer. Et underarmsbein fra sannsynlig et barn 0-3 mnd og to lårbein fra eldre individ som ikke er aldersvurdert.

Fnr: SZ429.

Strukturnr: 21 Grav

2) **Prøve** (makrofossilprøve) av jord.

Makroprøveanalyse foretatt av Quaternary Scientific (QUEST), University of Reading. Også pollen. Ikke restmateriale.

Fnr: 381.

Strukturnr: 371 Gravfyll i grav 21

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; *Sone* 32, *N:* 7011329.5 , *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU

Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28887

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

Osteologisk materiale (ubrent humanosteologisk) av bein.

Leggbein, sannsynligvis fra høyre side. Ubestemt kjønn og alder.

Fnr: SZ451.

Strukturnr: 22 Grav

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; *Sone* 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28888

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAGE.

Osteologisk materiale (ubrent humanosteologisk) av bein.

Underarmsbein, kun i fragmenter etter rensing. Humerus er noe bedre bevart, men veldig skjørt og fragmentert, fliser lett. Trolig yngre enn 14 år.

Fnr: SZ561.

Strukturnr: 27 Grav

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; *Sone* 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28889

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

Osteologisk materiale (ubrent humanosteologisk) av bein.

Brent fragment av dyrebein og minst 20 tenner (humant). Juvenilis, 0-3 år.

Fnr: SZ759.

Strukturnr: 30 Grav

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; *Sone 32, N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28890

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAGE.

Osteologisk materiale (ubrent humanosteologisk) av bein.

Små fragment av kranium, tre komplette tannkroner og flere mindre fragmenter av tenner. Juvenilis.

Fnr: SZ821.

Strukturnr: 31 Grav

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; *Sone* 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28891

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

Osteologisk materiale (ubrent humanosteologisk) av bein.

Delvis bevart kranium og 2 nakkevirkler (nr 1 og 2).

Fnr: SZ774.

Strukturnr: 33 Grav

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; *Sone* 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28892

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

Osteologisk materiale (ubrent humanosteologisk) av bein.

Minimum fire tenner. Tre av de fire er nær komplette tannkroner av jeksler. Den fjerde tannkronen er fragmentert (også jeksel). To løse emaljefragmenter som sannsynligvis tilhører den fragmenterte kronen. Kun emalje er bevart av tennene. Ubestemt kjønn og alder.

Fnr: SZ772.

Strukturnr: 37 Grav

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst. NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; *Sone* 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Funnår: 2022.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28893

Gravfunn fra middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

Prøve (trekullprøve) av trekull.

Analysert av Vilnius Radiocarbon (FTMC-FO75-3). Datering: BP 193±27, cal AD 1648-1917 (2 sigma). Ikke restmateriale.

Fnr: 516.

Datering: BP 193±27

Strukturnr: 512 Deler av kisten i grav 2 tatt ut som C14 prøve.

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst. NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: Projeksjon: EU89-UTM; Sone 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.

T28894/1-3

Gravfunn fra jernalder/middelalder fra SELBU KIRKE, SELBU KIRKEGÅRD av PRESTEGÅRDEN (67/1), SELBU K., TRØNDELAG.

1) **Prøve** av trekull.

Analysert av Vilnius Radiocarbon (FTMC-FO75-1). Datering: BP 1412±28, cal AD 599-661 (2 sigma). Ikke restmateriale.

Fnr: 400085.

Datering: BP 1412±28

Strukturnr: Ikke innmålt C14 fra kokegropsrest (overvåking)

2) **Prøve** av trekull.

Analysert av Vilnius Radiocarbon (FTMC-FO75-2). Datering: BP 1365±28, cal AD 607-773 (2 sigma). Ikke restmateriale.

Fnr: 332.

Datering: BP 1365±28

Strukturnr: 325 Brannlag under kirkefundament på sørsiden av kirken

3) **Prøve** (makrofossilprøve) av jord.

Makroprøveanalyse foretatt av Quaternary Scientific (QUEST), University of Reading. Også pollen og parasittprøve. Ikke restmateriale.

Fnr: 773.

Strukturnr: Kirkegårdsjord Nordside

Funnomstendighet: Arkeologisk utgravning. Graver funnet ved arkeologisk utgravning på middelalderkirkegården tilhørende Selbu kirke, lokalitets-ID 85415-2. TA nr. 2022/22.

Utgravningen foregikk fra 21. november til 2. desember 2022, og ble utført i forbindelse med dreneringsarbeider ved Selbu kirke. Det ble påvist spor etter totalt 40 graver, hvorav 17 ble nærmere undersøkt og 23 ble bevart in situ. 13 av de undersøkte gravene hadde menneskelige levninger bevart. Gravene ble påvist langs kirkens nordlige og sørlige yttervegger. De ble tildelt museumsnummer T28880-T28893. T28894 ble tildelt prøver utenfor gravkontekst.

NIKU prosjektnr. 1022475

Kartreferanse/-koordinater: *Projeksjon:* EU89-UTM; *Sone* 32, *N:* 7011329.57, *Ø:* 602669.96.

LokalitetsID: 85415.

Innberetning/litteratur: Valstrand, N. og Rullestad, S., 31.12.2023, TA2022/22. NIKU Rapport. Arkeologiske undersøkelser ved Selbu kirke (in prep.)

Funnet av: Silje Sandø Rullestad.

Katalogisert av: Heidi Tangen Eriksen.